

Skovejeres aftaler med brugere

- en undersøgelse af holdninger og erfaringer.

Speciale udarbejdet af:
Stud. silv. S1835
Tanja Blindbæk Olsen

Vejleder: Finn Helles
Censor: Michael Linddal
Institut for Økonomi, Skov og Landskab.
Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole.
Frederiksberg, September 2001

Resumé

Befolkningen har gode vilkår, når de henvender sig til skovejerne med forespørgsler om at anvende skovene til friluftaktiviteter, som ikke umiddelbart tillades via lovgivningen. 87% af de henvendelser, som skovejerne har fået i 2000, resulterede i aftaler, og flere skovejere vil gerne indgå flere aftaler. Ejere er glade for reglerne, som de er nu, hvor de har mulighed for at planlægge og koordinere aktiviteter. En mulighed som mange ejere vil være kedede af at miste. Der er en generel positiv stemning over for publikum blandt skovejerne, og ejerne er villige til at give befolkningen særlig adgang til deres skove gennem frivillige aftaler. Det vidner om, at der findes et godt og velfungerende aftalemiljø i skovene uden for statsskovene – set fra skovejernes side.

Det er nogle hovedresultaterne fra en spørgeskemaundersøgelse af aftalemiljøet, som Dansk Skovforening igangsatte i starten af 2001 og som præsenteres i rapporten. Undersøgelsens primære formål er at gøre Dansk Skovforening klogere på, hvordan aftalemiljøet fungerer set fra ejernes synsvinkel. Skovforeningens håb er at kunne dokumentere, at der findes et godt og velfungerende aftalemiljø i skovene uden for statsskovene og derved finde støtte til deres standpunkt i adgangsdebatten om, at der ikke er behov for en generel udvidelse af befolkningens adgang til skovene uden for statsskovene.

Undersøgelsen giver en række både kvantitative og kvalitative resultater, der vurderes at danne et udmærket grundlag for at kunne beskrive, hvordan aftalemiljøet fungerer set fra ejernes side. Ud over de nævnte hovedresultater er der resultater, som viser:

- Forekomsten af henvendelser afhænger af skovens størrelse, om skoven ligger bynært og skovens geografiske placering, hvilket vidner om lokale forskelle.
- Der kan ikke ses lokale effekter på, om der indgås aftaler eller ej efter forudgående henvendelser.
- Både antallet af henvendelser og antallet af aftaler er stigende med stigende areal, og ligger skovene bynært, forekommer der flere henvendelser, og der bliver indgået flere aftaler.
- Undersøgelsen bidrager også med resultater om:
 - Hvor ofte de gældende regler eller aftaler overtrædes
 - Hvilke gener skovejerne synes der er ved folks færden på ejendommen
 - På hvilke områder ejerne ønsker at indgå flere aftaler
 - På hvilke områder der tages brugerbetaling og hvor ofte

Abstract

The public have good possibilities to obtain further access to private forests than what is their legal right, provided they contact the forest owner. In 2000, 87% of the applications to the forest owners resulted in agreements, and owners want to make further agreements. The owners are pleased with the existing legislation, permitting them to plan and coordinate the activities - a possibility many owners would not like to lose. The owners have a positive attitude towards the users of the forest and they are willing to give the public further access based on voluntarily agreements. This shows that outside the state forests there is a good and well-functioning environment for making agreements – as seen from the owners' point of view.

These are some of the main results of a survey study of the agreement environment, presented in this report. The Danish Forest Association (DFA) started the survey in January 2001. The main purpose of the survey is to inform DFA about how the agreement environment is in the forests outside the state forests. DFA's hope is to show that a good agreement environment exist in the forests – so they thereby can find support for their claim, that no extended rights of access are needed for the forests.

The survey generates both quantitative and qualitative data, which form a good basis for describing how the agreement environment functions – as seen from the owners' point of view. In addition to the main results the survey study generates data that show:

- There are local effects on the occurrence of applications, as seen from differences depending on size of the forest, its distance to urban centres and its geographical situation.
- No local effects on the willingness to make agreements can be discerned.
- The number of both applications and agreements increase with increasing size of the forest, and if the forest is situated close to an urban centre.
- The survey also generates data about:
 - How often the rules or agreements are broken
 - Which nuisances the forest owner feels are connected with recreational use of the forest
 - For which activities the owners want to make further agreements
 - What activities the owners charge and how often.

Forord

Rapporten her udgør den skriftlige del af mit speciale, som bliver afslutningen på mit studie til forstkandidat. Et studie gennemført på Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole i perioden 1995 - 2001.

Rapporten er samtidig afrapporteringen af en spørgeskemaundersøgelse Dansk Skovforening igangsatte i starten af 2001. En undersøgelse af skovejeres erfaringer med og holdninger til befolkningens anvendelse af deres skove til friluftsmål. Rapporten henvender sig både til Dansk Skovforening og de skovejere og -administratorer, som har bidraget til undersøgelsen, men også til de friluftorganisationer, som er involveret i adgangsdebatten og andre interesserede.

Det har været en udfordring at skulle arbejde videre på noget, jeg ikke selv har sat i gang. Selv om det til tider har været frustrerende, har det også været inspirerende og tilfredsstillende at arbejde med en politisk aktuel problemstilling.

Jeg vil gerne takke medarbejderne i Dansk Skovforening – specielt Martin Einfeldt - for den store imødekommenhed, jeg er blevet mødt med, og for deres mod til at overlade behandlingen og analysen af datamaterialet fuldstændigt i min varetægt. Dernæst vil jeg gerne takke min vejleder Finn Helles for at have støttet op om projektet, og for at få mig tilbage på sporet, når jeg var ved at køre af. Susanne Leth har bidraget med ekspertise på det metodiske plan, mens Martin Olesen og Henrik Mejlby har været uundværlige støtter i forbindelse med statistikken og SAS-programmets mange mysterier – tak skal I have. Signe Anthon skal takkes for trofast at have fulgt med i hele processen og for at komme med både velbegrundet kritik og opmuntring undervejs. En sidste tak skal lyde til Jeppe Kjær, som ved gennemlæsningen har formået at stille spørgsmål steder, hvor andre blot lod sig imponere af statistikkens mange muligheder. Det har helt sikkert bidraget til, at gøre resultatkapitlet mere forståeligt.

God læselyst

Tanja Blindbæk Olsen

Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole
Den 13. september 2001

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1 – Indledning.....	7
1.1 Befolkningens adgang til skoven før, nu og i fremtiden	7
1.1.1 Spørgsmålet om befolkningens adgang til naturen på den politiske dagsorden.	7
1.1.2 Hvordan sikres adgangen i fremtiden så alle interesser tilgodeses?	8
1.1.3 Hvordan fungerer aftalemiljøet?.....	8
1.2 Undersøgelse af aftalemiljøet i skovbruget uden for statsskovene	8
1.2.1 Formålet med specialet	9
1.2.2 Specialets opbygning og læsevejledning	9
1.3 Definition af begreberne ”frivillige aftaler” og ”aftalemiljø”?.....	9
1.3.1 Beskrivelse af parterne i ”aftalemiljøet”.....	10
Kapitel 2 – Undersøgelsen bag projektet	14
2.1 Hvad er det for en undersøgelse der analyseres?.....	14
2.1.1 Undersøgelsens design.....	14
2.2.2 Praktiske forhold omkring udsendelsen	15
2.1.3 Udvælgelsen af skovejendomme.....	15
2.2 Undersøgelsens egnethed som baggrund for beskrivelse af aftalemiljøet.....	16
2.2.1 Hvad er det for en type af data undersøgelsen indbringer?	16
2.2.2 Den første databehandling	18
2.2.3 Vurdering af undersøgelsens egnethed.....	19
Kapitel 3 – Metode	21
3.1 Arbejdsprocessen	21
3.1.1 Beskrivelse af arbejdsproces i projektet.....	21
3.2 Dataanalysen.....	23
3.2.1 Analyse af de kvantitative data	23
3.2.2 Analyse af de kvalitative data	24
Kapitel 4 – Analyse af data og præsentation af resultater	26
4.1 Den beskrivende analyse.....	26
4.1.1 Generelle karakteristika.....	26
4.1.2 Praxis for frivillige aftaler og generelle tilladelser	29
4.1.3 Folks færden på ejendommen	34
4.1.4 Administrationsgebyr og brugerbetaling.....	36
4.1.5 Analyse af generelle kommentarer	38
4.2 Præcisering af sammenhænge	49
4.3 Den sammenlignende analyse.....	51
4.3.1 Forekomsten af henvendelsers afhængighed af regionale faktorer.....	52
4.3.2 Regionale faktorerers indflydelse på, om der indgås aftaler.....	56
4.3.3 Overtrædelse af reglers afhængighed af regionale faktorer	58
4.3.4 Oplevede geners afhængighed af regionale faktorer	60
4.3.5 Brugerbetalings afhængighed af regionale faktorer og jagtinteresser	60

4.3.6 Regionale faktorer og jagtinteressers indflydelse på om der kendes konflikter mellem brugere.....	62
4.3.7 Opsummering af den sammenlignende analyse	64
Kapitel 5 – Vurdering og diskussion af resultaternes kvalitet.....	65
5.1 Usikkerheden på resultatet	65
5.1.1 Stikprøveusikkerheden / repræsentationsfejlen	66
5.1.2 Bortfaldsfejlen.....	67
5.1.3 Målefejlen.....	67
5.1.4 Bearbejdningsfejlen	68
5.3.5 Fortolkningsfejlen	69
5.3 Pålideligheden	69
5.2 Gyldigheden af resultaterne	70
Kapitel 6 – Konkluderende diskussion af resultaternes anvendelighed til Dansk Skovforenings formål.....	72
6.1 Er DS blevet klogere?	72
6.2 Er aftalemiljøet godt og velfungerende?	74
6.3 Afsluttende bemærkninger	76
Kapitel 7 - Perspektivering	77
Litteraturliste.....	79

Appendiks og Bilag

Appendiks A:	A1 – A10
Appendiks B:	B1 – B3
Bilag A: Pilotspørgeskema	A I – A VIII
Bilag B: Spørgeskema	B I – B VIII
Bilag C: Følgebrev til spørgeskema	C I – C V
Bilag D: Kode- og resultattabel	D I – D XVIII
Bilag E: Kategorisering af "Hvilke" / "Hvordan" spørgsmålene	E I – E XXXII
Bilag F: Begrundelser for afslag	F I – F IV
Bilag G: Noter til analysen af de generelle kommentarer	G I – G VI
Bilag H: Generelle kommentarer	H I – H XIII
Bilag I: Svar på "andet" / "andre" spørgsmålene	I I – I VII
Bilag J: SAS-udskrifter fra den beskrivende analyse	Findes på diskette
Bilag K: SAS-udskrifter fra den sammenlignende analyse	Findes på diskette

Kapitel 1 – Indledning

At kunne komme ud i naturen er noget mange danskere benytter sig af og sætter stor pris på. Det at komme ud har beviseligt betydning for både vores fysiske og psykiske velbefindende (Holm & Tvedt 1998). Skoven er den mest besøgte naturtype med ca. 50 millioner besøg om året (Jensen 1998). Undersøgelser viser, at ca. 91% af den voksne danske befolkning var en tur i skoven mindst en gang om året i 1993/94, hvilket betyder, at skovene tiltrækker en langt større del af den voksne befolkningen end biografteater, biblioteker, kunstudstillinger mm. (Jensen & Koch 1997). Regeringen prioriterer befolkningens mulighed for friluftsliv højt. Fremme af friluftsliv indgår blandt andet i målene i den miljøpolitiske redegørelse fra 1999, hvor regeringen ønsker at få naturen tættere på borgerne (Miljø- og Energiministeriet 1999). I "Strategi for bæredygtig skovdrift" indgår skoven som rekreativ ressource som et af kriterierne for bæredygtig drift. Der står: "*under hensyn til den private ejendomsret og skovens flersidige drift, bør publikum så vidt muligt sikres adgang til skovene*" (Skov- og Naturstyrelsen 1994, s. 40). Dette dog uden at friluftsliv medfører uacceptable påvirkninger af naturgrundlaget, produktionen eller indbyrdes mellem forskellige friluftsliv aktiviteter, hverken på kort eller langt sigt (Skov- og Naturstyrelsen, 1994).

1.1 Befolkningens adgang til skoven før, nu og i fremtiden

Befolkningens adgang til skoven er i dag reguleret ved lov om naturbeskyttelse. Første gang der blev lovgivet på området var i 1683 med Chr. V's Danske lov, hvor al uskadelig færdsel blev tilladt ("allemandsretten"). I 1733 kom Skovforordningen, hvor færdsel med vogn forbydes og siden fulgte Udskiftningen for kongelige skov i 1781 og Forordningen om Hegn og Fred for jorde i Danmark 1794, som lukkede af for uberettiget adgang til både de offentlige og de private skove (Fritzboeger 1994, Koch 2000). I 1917 kom den første naturfredningslov, som tillod færdsel i skove og på udyrkede arealer tilhørende stat og kommune. I revisionen af naturfredningsloven i 1937 var spørgsmålet om adgang til de private skove oppe, men først i 1969-revisionen blev der åbnet for færdsel i de private skove til fods ad befæstede veje og stier i tidsrummet fra kl. 7 til solnedgang (Fritzboeger 1994, Moe 2000). Vores nuværende Naturbeskyttelseslov er fra 1992. Den viderefører adgangsreglerne fra naturfredningsloven fra 1969 og udvider dem for de private skove ved nu også at tillade færdsel på cykel ad anlagte veje og befæstede stier (*lov nr. 9 af 3 januar 1992 om naturbeskyttelse, § 23*). I statsskovene og andre offentlige skove er der åbent for færdsel hele døgnet - til fods over det hele og på cykel ad veje og stier. Både i de private skove og i statsskovene gælder specielle regler for organiseret og kommerciel færdsel (*Bekendtgørelse om offentlighedens adgang til at færdes og opholde sig i naturen. BEK nr. 574 af 25.06.1992, §7*).

1.1.1 Spørgsmålet om befolkningens adgang til naturen på den politiske dagsorden.

Danskernes adgang til skoven og til resten af det åbne land er igen kommet på den politiske dagsorden. Dette startede i efteråret 1999, hvor Miljø- og Energiminister Svend Auken i forbindelse med Folketingets åbning udtalte, at det er vigtigt at se på, hvordan den danske natur kan komme alle til gode, når handlingsplanen for biologisk mangfoldighed og naturbeskyttelse og

det nationalt skovprogram skal udarbejdes. Ministeren stillede spørgsmålet: "Er lovgivningen om offentlighedens adgang til naturen i pagt med tiden?" (Fyns Stiftstidende d. 24 oktober 1999).

Den 13 juni 2000 blev der afholdt en konference (Adgangskonferencen), hvor Ministerens spørgsmål var til debat. Der deltog personer fra en lang række organisationer, som direkte eller indirekte er involveret i problematikken omkring adgangen til naturen. Her kom det frem, at Friluftsrådet og andre friluftorganisationer ønsker forbedrede adgangsmuligheder til de private skove på en række områder. Lodsejerorganisationerne mener derimod, at de nuværende regler fungerer godt nok, og at behovet for at åbne mere op ikke eksisterer (Pedersen *et al.* 2000).

1.1.2 Hvordan sikres adgangen i fremtiden så alle interesser tilgodeses?

Fra skovbrugets side peges på, at det aftalemiljø, der eksisterer ude i lokalsamfundet, er velfungerende, og at den bedste måde at forbedre adgangsmulighederne på er ved hjælp af frivillige aftaler (Dansk Familielandbrug *et al.* 1999). Ved afslutningen af konferencen var der blandt paneldeltagerne en vis konsensus om, at man i det videre arbejde skulle inddrage mulighederne for at anvende frivillige aftaler (Pedersen *et al.* 2000). Det stod samtidigt klart, at en udvidelse af adgangen til det åbne land og skovene ikke umiddelbart kan gennemføres ved fornyet lovgivning, uden at der vil opstå konflikter mellem lodsejere og friluftslivets interesseorganisationer.

Miljø- og Energiministeren nedsatte på baggrund af konferencen et udvalg (Adgangsudvalget), der har fået til opgave at tage stilling til, om der er behov for at ændre de regler, som har betydning for befolkningens adgang til naturen. Herunder skal de også vurdere, i hvor stort et omfang forbedrede adgangsmuligheder kan skabes ad frivillighedens vej. Udvalget skal afgive rapport senest ved udgangen af oktober 2001 (Skov- og Naturstyrelsen 2001b).

1.1.3 Hvordan fungerer aftalemiljøet?

Men hvordan fungerer aftalemiljøet i skovene uden for statsskovene? Tolvmandssektionen lavede i maj 2000 en pejling blandt sine medlemmer, der primært omfatter ejere af godser og herregårde. Den viste, at 64,4% af skovejere efter aftale har åbnet for adgang til skoven ud over hvad loven tillader (*Jordbrugs-Nyt 09/00 21 juni 2000*). Undersøgelsen kan dog ikke alene udgøre adgangsudvalgets grundlag til at vurdere, om adgangen til skoven kan forbedres ad frivillighedens vej. Men der findes på nuværende tidspunkt ingen undersøgelser af omfanget af aftaler, der indgår i skovbruget uden for statsskovene mellem brugere og lodsejere om adgang ud over, hvad loven tillader. Det er heller ikke undersøgt, på hvilke områder der indgår aftaler, og hvor ofte henvendelser fra brugerne ikke tilgodeses og hvorfor. Det kan derfor være svært at vurdere, hvordan aftalemiljøet fungerer i skovene uden for statsskovene. Hertil kræves en mere omfattende undersøgelse.

1.2 Undersøgelse af aftalemiljøet i skovbruget uden for statsskovene

Dansk Skovforening ønsker at dokumentere deres vigtigste standpunkt i adgangsdebatten om, at frivillige aftaler mellem brugere og lodsejere er en anvendelig måde til at skaffe brugere øget adgang til skovene, uden at ejernes ejendomsret krænkes af yderligere stramninger i Naturbeskyttelsesloven. Men deres kendskab, til hvilken praksis der er for aftalemiljøet ude i

skovbruget er meget begrænset. Derfor igangsatte de omkring årsskiftet en spørgeskemaundersøgelse, som skal indsamle viden om skovejernes holdninger til offentlighedens brug af skoven og deres erfaringer med at indgå frivillige aftaler med brugere om udvidet adgang (Hansen 2001). Dansk Skovforenings primære formål med undersøgelsen er, selv at blive klogere på, hvordan aftalemiljøet har det i praksis. Håbet er herefter, at undersøgelsen kan underbygge deres standpunkt i adgangsdebatten (Einfeldt 2001).

1.2.1 Formålet med specialet

Formålet med specialet er at analysere data fra Dansk Skovforenings undersøgelse og præsentere resultaterne. Analysen af data tilrettelægges med det formål, at resultaterne skal kunne anvendes til dokumentation for, hvordan aftalemiljøet i skovene uden for statsskovene har det i praksis set fra skovejernes synsvinkel. Det diskuteres derefter om og hvordan resultaterne kan anvendes til Dansk Skovforenings formål.

1.2.2 Specialets opbygning og læsevejledning

I afsnit 1.3 defineres de to væsentligste begreber – frivillige aftaler og aftalemiljø.

I kapitel 2 gennemgås undersøgelsen som specialet bygger på. Endvidere vurderes det hvordan den umiddelbart kan danne baggrund for en beskrivelse af aftalemiljøet i skovene uden for statsskovene.

I kapitel 3 gennemgås hvilke metoder som er anvendt til behandling og analysen af data.

I kapitel 4 præsenteres resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen. Dette kapitel er opdelt i tre dele, hvor første del er den simple opgørelse af spørgsmålene enkeltvis og en analyse af de generelle kommentarer i spørgeskemaet. I anden del præciseres hvilke sammenhænge det er relevant at analysere for at kunne opfylde undersøgelsen formål. I tredje del præsenteres analysen af sammenhængene.

I kapitel 5 diskuteres, hvilken usikkerhed der er på resultaterne og betydningen for undersøgelsens gyldighed og pålidelighed

I kapitel 6 findes en diskussion af om og hvordan resultaterne kan anvendes til Dansk Skovforenings formål.

Appendiks og bilag findes i en særskilt publikation.

1.3 Definition af begreberne ”frivillige aftaler” og ”aftalemiljø”?

Begreberne ”frivillige aftaler” og ”aftalemiljøet” er centrale i rapporten, og de defineres derfor i det følgende.

Ved adgangskonferencen blev der af juristerne i Skov og Naturstyrelsen grinet lidt ad begrebet frivillige aftaler, fordi alle aftaler i juridisk forstand er frivillige, ellers er de ikke gyldige (Pedersen *et al.* 2000). Når der her tales om frivillige aftaler, menes der aftaler om brugen af skoven, som er

opnået gennem mundtlig eller skriftlig dialog mellem naturbrugeren og lodsejeren eller forvalteren af skoven. "Aftalemiljøet" er ikke et velkendt begreb. I det følgende defineres det som lodsejernes og naturgæsternes praksis for og vilje til at aftale adgang ud over den lovfæstede. Aftalemiljøet er således afhængig af, at der indgås frivillige aftaler.

Der er ikke udviklet nogen teori om begrebet "aftalemiljø", og der findes dermed ingen faste kriterier for, hvornår aftalemiljøet kan siges at eksistere, eller hvornår det kan siges at være godt og velfungerende. Som aftalemiljøet er defineret, er det afhængigt af to parter (lodsejeren og brugeren). Både brugeren eller ejeren kan tage initiativet til at indgå aftaler. Det antages at det oftest er brugerne, eftersom det er dem, der har et behov for at færdes udover lovgivningen. Men det er ikke utænkeligt, at det gik den anden vej, hvor ejeren henvendte sig til brugeren for at få en aftale, for eksempel for at begrænse en uønsket adfærd.

For at det kan siges, at der er grundlag for et aftalemiljø, skal der således på den ene side være et behov hos brugerne for at få adgang til skoven ud over den lovfæstede eller et behov fra skovejeren for at lave aftaler. På den anden side er det også afhængigt af, at der er en vilje hos skovejerne til at indgå aftaler om øget brug af skoven og en vilje blandt brugerne til at indgå aftaler. Når grundlaget er på plads, vil det endvidere kræve, at der indgås aftaler i et eller andet omfang, førend aftalemiljøet kan siges at eksistere.

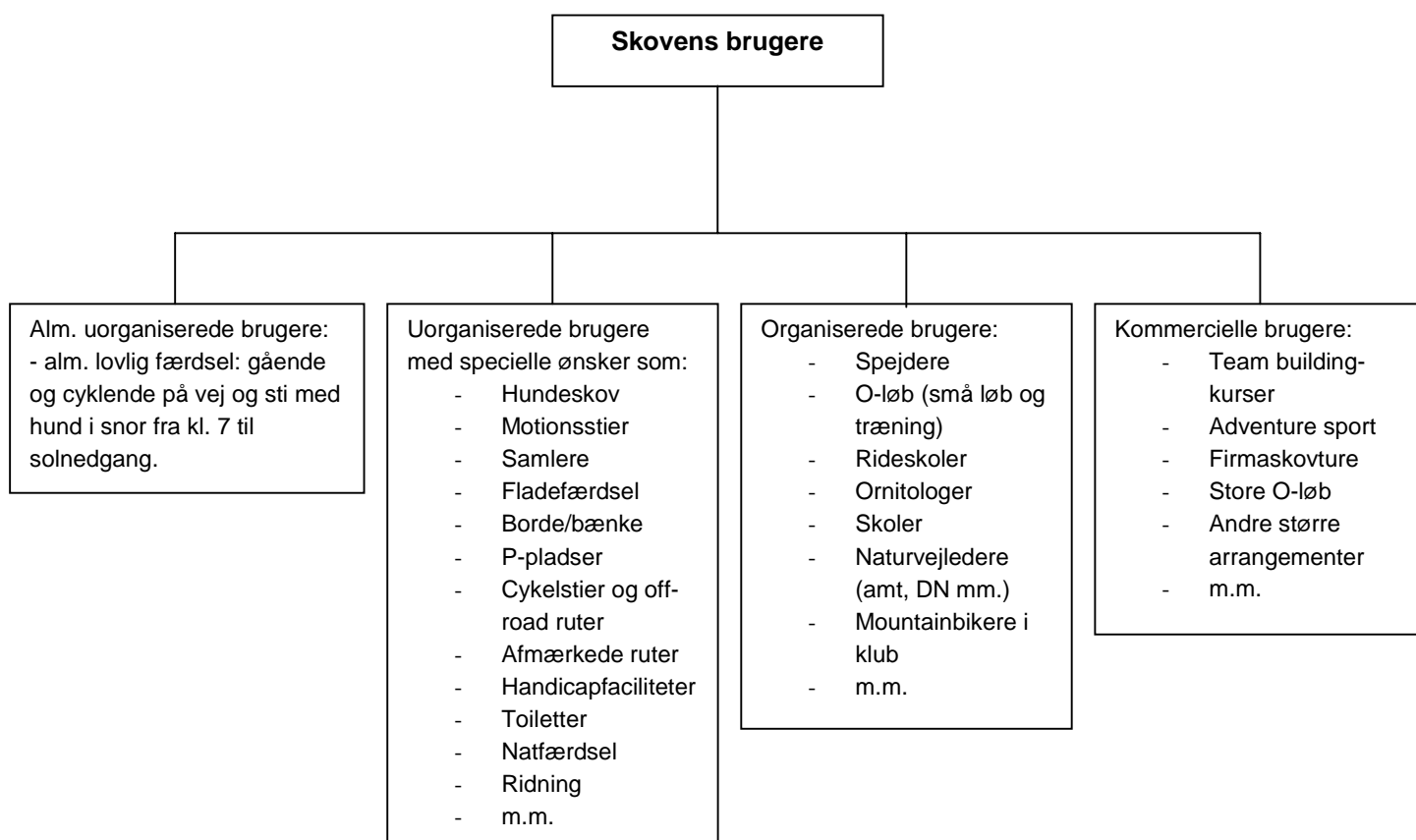
1.3.1 Beskrivelse af parterne i "aftalemiljøet"

Parterne udgør en meget væsentlig del af aftalemiljøet. De beskrives i det følgende som baggrund, for senere at kunne vurdere aftalemiljøet. Der findes ikke nogle undersøgelser, som direkte analyserer ejerens eller brugernes af naturområders syn på at anvende frivillige aftaler, og deres mening om hvordan hele aftalemiljøet fungerer. Der eksisterer dog nogle undersøgelser af friluftslivet i skovene og befolkningens ønsker til skovens udformning (Koch 1978, Koch & Jensen 1988, Jensen & Koch 1997, Jensen 1998). Derudover har Skov- og Naturstyrelsen i forbindelse med forvaltningen af deres skove udarbejdet materiale, som beskriver befolkningens ønsker til statsskovene og målene for driften af skovene (Dalum 1992, Friluftsrådet 1997, Skov- og Naturstyrelsen 1995, Skov- og Naturstyrelsen 2001c). Dette materiale kan sammen med udtalelser fra debatten anvendes til en beskrivelse af, hvilke typer af brugere og lodsejere der findes, samt hvad brugernes ønsker og eventuelle behov for øget adgang til skovene er, og hvad lodsejernes holdninger er.

Brugersiden

Figur 1.3.1 (s.7) viser, hvordan brugerne af skoven kan deles op efter fire typer, baseret på hvordan deres adgang til skoven er reguleret, og hvilket behov de har. Der er ingen tydelig overgang mellem de enkelte grupper. Jægerne er den gruppe af brugere, som det er sværest at placere. De kan i princippet optræde i alle fire grupper.

De almindelige gæster udgør langt hovedparten af gæsterne i skoven (Koch 1978, Jensen 1998). Denne type af brugere benytter skoven til gåture og kommer ofte for at opleve naturen. De vil helst møde en familie på skovtur, en rytter eller en motionsløber og de vurderer stilhed højt (Koch & Jensen 1988, Jensen & Koch 1997).

Figur 1.3.1: Inndeling af skovens brugere efter deres behov, og hvordan deres adgang er reguleret.

Deres behov for adgang opfyldes af den nuværende lovgivning både i privat og statsskov. Naturrådet fik i 1999 Gallup til at lave en undersøgelse, hvor der blandt andet blev spurgt om befolkningen var tilfreds med muligheden for at komme ud i landbrugslandskabet. Her svarede 83%, at de var tilfredse eller meget tilfredse (Agger *et al.* 1999). Der er ikke lavet lignende undersøgelser for skoven. Jensens undersøgelse fra 1995 viser til gengæld, at kendskabet til de nyeste regler er dårlige. F.eks. ved mange (33%) slet ikke, at det er lovligt at cykle på private skovveje.

De uorganiserede gæster med specielle ønsker er en type af brugere, som på mange områder ligner de almindelige brugere, men som har nogle enkelte ønsker enten om faciliteter i skoven eller udvidet færdsel (se figur 1.3.1). Mange af ønskerne kan kun via lovgivningen opfyldes i statsskovene eller i skove, der er ejet af offentlige stiftelser, amter, kommuner eller folkekirken. Friluftsrådet angiver, at de vil arbejde for at disse regler også kommer til at omfatte skove ejet af selskaber, som f.eks. pensionskasser (Friluftsrådet, 1997). Der findes dog også private distrikter, som tillader færdsel ud over hvad loven foreskriver, eller som har anlagt faciliteter for publikum (f.eks. parkeringspladser, afmærkede ruter mv.) (Dansk Skovforening 2001b). Brugerne har også mulighed for at henvende sig til skovdistriktet for at søge om tilladelse til at udføre bestemte

aktiviteter. Det er en gruppe af brugere, som ikke har vist "ansigt" i adgangsdebatten, og de har derved ikke fremlagt deciderede ønsker om ændrede adgangsforhold til skovene.

De organiserede brugere kan få deres behov opfyldt både i private og offentlige skove, så længe der ikke er over 30 personer, arrangementet ikke er offentligt annonceret, er et sportsarrangement eller kræver afmærkning, afvikles i nattetimerne eller lignende og de ellers følger reglerne for færdsel. Når der er over 30 personer eller deres aktiviteter kræver afmærkning m.m. skal de ifølge lovgivningen søge om tilladelse – dette gælder for alle skove (*Bekendtgørelse om offentlighedens adgang til at færdes og opholde sig i naturen. BEK nr. 574 af 25.06.1992, §7*). I statsskoven er der dog lempet på reglerne, således at almindelig stilfærdig færdsel må finde sted uden der behøves at søges om tilladelse, ligegyldigt hvor mange man er i gruppen, og arrangementerne må annonceres offentligt. Brugerne opfordres dog til at søge alligevel, for at undgå at arrangementer kolliderer (Skov og Naturstyrelsen, 2001c).

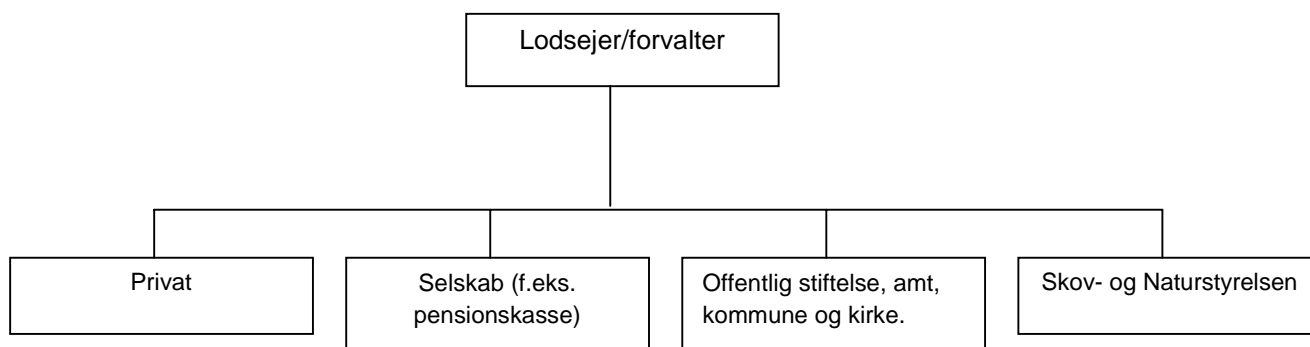
Mange af de organiserede brugere har udtrykt et ønske om ændrede regler, således at de har bedre muligheder for at benytte skoven uden først at skulle søge tilladelse. Det gælder f.eks. Dansk Vandrelaug, Dansk Rideforbund og Dansk Islandskehesteforening, Ungdomsringen m.fl. (Pedersen *et al.* 2000, Skov- og Naturstyrelsen 2001a). Friluftsrådet vil arbejde for at reglerne for organiserede aktiviteter i skovene ændres, så de regler der er fastlagt af Skov- og Naturstyrelsen for deres arealer, også kommer til at gælde for arealer, der er ejet af andre offentlige myndigheder eller private (Friluftsrådet, 1997). I Dalum (1992) gives en oversigt over mange af de organiserede gruppers ønsker til udformningen af statsskovene. Disse kan anvendes som et hint til ønsker om brug af skovene generelt fra deres side. Dansk Skovforening har haft dialog i gang med Dansk Vandrelaug for at få gjort ansøgningsproceduren nemmere og med Dansk Rideforbund for at få mere ensartede vilkår for ridekort i de private skove. Begge processer blev sat i stå med oprettelse af adgangsudvalget (Dansk Skovforening 2001a).

De kommercielle brugere har ifølge lovgivningen samme vilkår som de organiserede brugere, her gælder dog ingen antalsgrænse (*Bekendtgørelse om offentlighedens adgang til at færdes og opholde sig i naturen. BEK nr. 574 af 25.06.1992, §7*). Det er derfor en gruppe, som ikke kan få deres behov for adgang opfyldt uden at skulle søge om det. Dette både i private og offentlige skove. Denne gruppe af brugere bliver ofte stillet over for et krav om betaling – både i de private og i de offentlige skove. De har ikke i debatten ytret direkte ønske om ændrede regler. Der er ingen steder i lovgivningen defineret, hvornår brug af skoven er kommercielt. Er det i det øjeblik, hvor der tages et beløb for, at man kan deltage i arrangementet? Er det når en gruppe, hvortil der betales, har til formål at udnytte skoven til deres gøremål som f.eks. skovbørnehaver? Eller er det kun, hvis der er et overskud på arrangementerne?

Det er altså ikke muligt kort og præcist at definere brugernes ønsker og behov for færdsel i skovene. Som person kan man godt være flere forskellige typer i forskellige situationer. For eksempel kan organiserede brugere i andre sammenhænge være almindelige brugere med ønske om fred og ro, hvilket illustrerer kompleksiteten i at lave regler, der tilgodeser alle grupper samtidig.

Ejersiden

Lodsejerne kan deles op efter ejerforhold og adgangsforhold som på figur 1.3.2.

Figur 1.3.2: Inddeling af lodsejere i typer efter ejerforhold og hvordan adgangen til deres arealer er reguleret.

For skove ejet af *private og for selskaber, pensionskasser m.m.* er adgangen reguleret af *Naturbeskyttelseslovens § 23* og nærmere beskrevet i *bekendtgørelse om offentlighedens adgang til at færdes og opholde sig i naturens §§ 3 – 7*. Ejere har mulighed for at aftale yderligere adgang med brugere, ligesom de kan opkræve betaling for den udvidede adgang. Disse to ejergrupper ligner hinanden med hensyn til hvad der er tilladt i deres skove og de har også begge ønsket, at der ikke åbnes mere op for adgangen via lovgivning, men at øget adgang skal baseres på frivillighed. De deles dog alligevel i to grupper på grund af de forskellige ejerforhold. Deres argumenter for at anvende frivillige aftaler er, at det giver skovejeren mulighed for at koordinere aktiviteter, og man kan løse lokale behov, der ikke egner sig til generel lovgivning. De mener også et en generel åbning vil kunne skade forholdet mellem brugere og lodsejere (Dansk Familielandbrug *et al.* 2000).

For skove ejet af *offentlige stiftelser, amt, kommunerne, folkekirken og Skov- og Naturstyrelsen* gælder lovgivningsmæssigt de samme regler. Her har befolkningen adgang hele døgnet. Til fods over det hele og på cykel ad veje og stier. Der er mulighed for at opkræve gebyr for ridning i nogle af skovene (*Bekendtgørelse om offentlighedens adgang til at færdes og opholde sig i naturen. BEK nr. 574 af 25.06.1992, §§ 8 – 16*). De deles i to ejergrupper, da statsskovbruget har valgt at se lidt blidere på de stille organiserede brugere (Skov og Naturstyrelsen 2001c).

Kapitel 2 – Undersøgelsen bag projektet

Data der anvendes i projektet stammer fra en spørgeskemaundersøgelse igangsat af Dansk Skovforening. Data er overtaget efter skemaerne er returneret til Dansk Skovforening. Der vil i det følgende kort blive gjort rede for, hvad det er for en undersøgelse, der overtages, samt undersøgelsens umiddelbare egnethed til Dansk Skovforenings formål.

2.1 Hvad er det for en undersøgelse der analyseres?

I det følgende beskrives, hvilket undersøgelsesdesign der er anvendt og begrundelser for at anvende dette samt de praktiske forhold omkring undersøgelsen.

2.1.1 Undersøgelsens design

Hansen (2001) har i sit bachelorprojekt lavet et metodisk forstudie til, hvordan aftalemiljøet i skovene uden for statskovbruget kan undersøges. Hun vurderer at formålet med undersøgelsen er at indsamle viden om skovejernes holdninger til offentlighedens brug af skoven og deres erfaringer med at indgå frivillige aftaler med brugerne om udvidet adgang. Med dette formål mener hun, at typen af data, der skal indsamles, bør være en kombination af kvalitative og kvantitative data. Hun vurderer at en brevspørgeskemaundersøgelse er bedst egnet. Det begrundes med, at der på den måde kan indsamles både kvalitative og kvantitative data hurtigt og pålideligt fra en forholdsvis stor stikprøve med et begrænset økonomisk ressourceforbrug (Hansen 2001). Hun har herefter udarbejdet et spørgeskema i samarbejde med Dansk Skovforening.

Hansen (2001) har på baggrund af en indledende analyse af formålet opstillet følgende variable, som hun mener bør undersøges for at afdække aftalemiljøet:

- Praksis for frivillige aftaler
 - Antal og emne for henvendelser, der ikke resulterer i en aftale
 - Antal aftaler
 - Variation i genstanden (aktiviteten) for aftalen
 - Syn på øget brug af aftaler
- Holdninger til folks færden på ejendommen
 - Vurdering af publikums overholdelse af regler og aftaler
 - Ejerens rolle som konfliktløser
- Brugerbetaling
 - Omfang af anvendt brugerbetaling
 - Holdninger til brugerbetaling
 - Forventning om fremtidig brugerbetaling

Derudover mener hun, at der bør indsamles nogle generelle oplysninger om ejendommene, såsom areal, bynærhed mv. for at det er muligt at teste hypoteser. Hun giver følgende forslag til hypoteser, som kan testes:

- ejere er generelt positive overfor befolkningens brug af skoven
- Befolkningen får alle behov dækket gennem aftaler med skovejeren

- Der er store konflikter mellem forskellige brugergrupper
- Ejere af store ejendomme har en mere positiv holdning til folks færden på ejendommen end ejere af små ejendomme
- Ejere af bynære ejendomme anvender brugerbetaling i større udstrækning end ejere af byfjerne ejendomme.

På den baggrund har hun i samarbejde med Dansk Skovforening udarbejdet et skema, som er sendt ud til pilotundersøgelse. Herefter er skemaet rettet. Pilotskemaet findes i bilag A og det færdige skema findes i bilag B.

2.2.2 Praktiske forhold omkring udsendelsen

Dansk Skovforening har stået for udsendelsen af skemaerne. Spørgeskemaet er udsendt i januar 2001. Skemaet er udsendt til i alt 859 ejendomme udvalgt blandt medlemmerne i Dansk Skovforening, Hedeselskabet og Skovdyrkerforeningerne. Der er ved udsendelsen vedlagt et følgebrev (bilag C), en adresseret og frankeret svarkuvert, samt folderen "Naturen må gerne betrædes" om de gældende adgangsregler. For at få en så høj svarprocent som muligt, er der forsøgt at tilskynde til svarafgivelse ved at lægge vægt på at oplyse om baggrunden for og formålet med undersøgelsen i følgebrevet samt vigtigheden af en høj svarprocent.

For at øge svarprocenten er der endvidere udsendt rykkerskrivelser. Af praktiske grunde har der været forskel på rykkerskrivelserne udsendt til medlemmerne af henholdsvis Dansk Skovforening, Hedeselskabet og Skovdyrkerforeningerne. Rykkerskrivelsen til medlemmerne i Dansk Skovforening er udsendt 21 dage efter svarfristen, og der var vedlagt et nyt spørgeskema og en frankeret svarkuvert. Til medlemmerne i Hedeselskabet og Skovdyrkerforeningerne er der udsendt en kombineret takke- og rykkerskrivelse 20 dage efter første udsendelse. Da det lå så tæt blev der ikke vedlagt nyt skema eller svarkuvert, men oplyst at det var muligt at rekvirere et nyt skema og en ny svarkuvert, hvis de var blevet væk.

2.1.3 Udvælgelsen af skovejendomme

Grundpopulationen for undersøgelsen udgøres af ejere eller forvaltere af skovene uden for statskovene (Hansen 2001). Den udgøres således både af private skovejendomme, fonde, stiftelser og selvejende institutioner, selskaber og foreninger, præsteembeder samt amter og kommuner. Hvilket ifølge skovstatistikken vil sige omkring 20.000 skovejendomme (Danmarks Statistik & Skov- og Naturstyrelsen 1994).

Hansen (2001) mener, at det vil være forholdsvis ressourcekrævende at udsende et spørgeskema til samtlige ejendomme, men at det heller ikke vil være praktisk muligt, da der på nuværende tidspunkt ikke er adgang til en database indeholdende alle skovejendomme i grundpopulationen. Danmarks Statistik vil efter opgørelsen af skovtællingen fra 2000 være i besiddelse af en sådan, men det vil ikke umiddelbart blive muligt at udtage udtræk fra denne liste (Dralle 2000, citeret fra Hansen 2001). Stikprøven udtrækkes i stedet fra undersøgelsespopulationen. Den er mindre end grundpopulationen og udgøres af de skovejendomme uden for statskovbruget, som det er praktisk muligt at komme i kontakt med. Hansen (2001) vurderer, at en repræsentativ stikprøve kan opnås ved enten at udtrække en

stikprøve fra fortegnelsen "Danske Skovdistrikter 2000", hvor omkring 60% af skovejendommene over 10 ha er opført (Dansk Forstkandidat Forening 2000). Alternativt ved at alliere sig med de store lodsejerorganisationer og udtrække en stikprøve fra deres medlemskartoteker. I begge tilfælde vil det givetvis være de små ejendomme, som det bliver sværest at komme i kontakt med.

Skovarealet i Danmark udgør omkring 450.000 ha. Heraf udgør skovarealet uden for statsskovene omkring 73% af arealet (Danmarks Statistik & Skov- og Naturstyrelsen, 1994). Dansk Skovforenings medlemmer ejer ca. 150.000 ha skov, hvilket dækker omkring 46% af det samlede skovareal uden for statsskovene (Søndergaard 2001). Ejerskaren tæller de fleste af de helt store distrikter, mange af de mellemstore, men også en del mindre distrikter. Derfor er det valgt at udsende spørgeskemaer til alle skovejende medlemmer af foreningen. For at få en større repræsentation af de små ejendomme, er der derudover udsendt spørgeskemaer til et udsnit på ca. 5% af ejendomme tilknyttet henholdsvis Skovdyrkerforeningerne og Hedeselskabet, som er tilfældigt udvalgt fra deres medlemslister (Hansen 2001).

2.2 Undersøgelsens egnethed som baggrund for beskrivelse af aftalemiljøet

Undersøgelsen er som nævnt overtaget efter at spørgeskemaerne er kommet retur til Dansk Skovforening. Inden der kan udføres en behandling og analyse af data, må det diskuteres hvordan undersøgelsen som udgangspunkt vurderes at fungere som baggrund for en beskrivelse og vurdering af aftalemiljøet. For at kunne vurdere undersøgelsens egnethed beskrives først hvilken type af data undersøgelsen indbringer, når der tages udgangspunkt i spørgeskemaet og hvilket indtryk data giver efter den første behandling. Derefter følger vurderingen af spørgeskemaets egnethed som baggrund for at beskrive aftalemiljøet.

2.2.1 Hvad er det for en type af data undersøgelsen indbringer?

Her gennemgås kort, hvilke typer af data undersøgelsen indbringer.

Spørgsmål i et spørgeskema falder ifølge Andersen & Gamdrup (1994) inden for tre kategorier:

- Undersøgelsesspørgsmål – skal indbringe de oplysninger, der direkte vedrører selve undersøgelsens formål.
- Baggrundsspørgsmål – tager sigte på at opdele respondenterne i forskellige hovedgrupper, der er relevante for undersøgelsens problemstilling.
- Identifikationsspørgsmål – hvem er hvem.

I udformningen af spørgsmålene er anvendt både åbne og lukkede spørgsmålstyper. De åbne spørgsmål kan enten dreje sig om faktuelle ting - som skovareal eller "hvor mange" – eller om holdninger eller erfaringer. Der findes tre typer af lukkede spørgsmålstyper (Harboe 1999, Kruuse 1996):

- Dikotyme – kun to svarmuligheder, f.eks. ja/nej spørgsmål.
- Svarliste – Der er opstillet en række svarkategorier, evt. med en "andet" –kategori til sidst.
- Skalasvar – Der skal svares inden for en skala – f.eks. fra meget enig til meget uenig.

Hvilken spørgsmålstype der anvendes, er bestemmende for, hvilken type data (kvantitativ eller kvalitativ) der fremkommer. Som hovedregel genererer lukkede spørgsmål kvantitative data. Åbne spørgsmål kan alt efter spørgsmålets karakter generere enten kvantitative eller kvalitative data. De kvantitative data kan have forskellige måleniveauer. Der defineres 4 måleniveauer: nominal skala, ordinal skala, interval skala og kvote skala (Hansen & Andersen 2000, Harboe 1999). Hvilket måleniveau der benyttes, har betydning for hvilke typer beregninger, som kan udføres på data efterfølgende.

Anvendes *nominal skala* kan de enkelte enheder kun klassificeres, som f.eks. ja/nej spørgsmål eller spørgsmål om ejerskab, hvor der er opstillet klasser, hvor svarpersonen kan sætte ét kryds. Det er ikke muligt at angive en rangordning eller afstand mellem de enkelte klasser. Der kan således kun udregnes hyppigheder for de enkelte klasser og typetallet, som er den hyppigst forekommende værdi på en variabel. Det ikke giver mening at regne for eksempel gennemsnit (Hansen & Andersen 2000, Harboe 1999).

Hvis det er muligt både at klassificere og rangordne enhederne i forhold til hinanden, er der tale om *ordinal skala*. Et eksempel kunne være hvor tilfreds en person var med et produkt. Her kan udover typetallet også beregnes median, som er den midterste værdi (Hansen & Andersen 2000, Harboe 1999). Det vides dog stadig ikke hvor langt, der er mellem "tilfreds" og "meget tilfreds", og der kan således stadig ikke beregnes et gennemsnit.

Næste skridt er *intervalskala*, hvor enhederne kan klassificeres, rangordnes og hvor intervallerne mellem kategorierne kendes, men hvor der ikke er et fast nulpunkt. Eksempel herpå kunne være temperaturskalaen. Her er det muligt at beregne både hyppighed, median og middelværdi. Hvor middelværdien er gennemsnitstallet. Da der ikke er noget fast nulpunkt, kan der til en hver tid dividere eller gange en konstant på alle måletallene og stadig få samme differens imellem de enkelte måletal (Hansen & Andersen 2000, Harboe 1999).

Det sidste måleniveau er *kvoteskala* eller også kaldet *ratioskala*. Her findes der i tillæg til de foregående skalaer også et fast nulpunkt. Her kan udover de tidligere nævnte beregninger også beregnes forholdstal (Hansen & Andersen 2000, Harboe 1999). F.eks. giver det mening at sige, at hvis der et sted er indgået 6 aftaler om ridning, er det dobbelt så meget som et sted, hvor der er indgået 3 aftaler.

Spørgsmålene i spørgeskemaet (bilag B) falder inden for følgende typer:

Spøgeskemaets kapitel 1

Af spørgsmålene i kapitel 1 hører 1.1 og 1.3 – 1.8 til kategorien baggrundsspørgsmål, mens 1.2 hører til kategorien identifikationsspørgsmål. 1.1, 1.6 og 1.8 er "svarliste" spørgsmål, der genererer data på en nominal skala. 1.2, 1.3 og 1.4 er åbne svarkategorier, hvor 1.4 genererer data på kvote skala. 1.5 og 1.7 er dikotyme og generere data på en nominal skala.

Spøgeskemaets kapitel 2

Alle spørgsmålene i kapital 2 hører til kategorien undersøgelsesspørgsmål. 2.1 og 2.4 er dikotyme spørgsmål og genererer data på en nominal skala. 2.2, 2.3 og 2.7 er alle åbne spørgsmål, der genererer data på kvote skala. 2.5 er et åbent spørgsmål der skal afdække "hvordan", og data fra dette kan karakteriseres som kvalitative. 2.6 er et svarliste spørgsmål, der genererer data på en nominal skala.

Spøgeskemaets kapitel 3

Alle spørgsmålene i kapitel 3 hører til kategorien undersøgelsesspørgsmål. De er alle dikotyme spørgsmål, kombineret med en åben svarkategori, der skal forklare "hvilke" eller "hvordan", hvis der svares ja på spørgsmålene. De genererer således både data på en nominal skala og kvalitative data, hvis der er svaret ja og samtidig svaret på "hvorfor" / "hvilke".

Spøgeskemaets kapitel 4

Alle spørgsmålene i kapitel 4 hører til kategorien undersøgelsesspørgsmål. 4.1 – 4.4 er samme spørgsmålstype som i kapitel 3, mens 4.5 er et svarliste spørgsmål, der generer data på en ordinal skala.

Spøgeskemaets kapitel 5

Spørgsmål 5 er til generelle kommentarer. Det er således et åbent spørgsmål, der genererer kvalitative data.

2.2.2 Den første databehandling

Efter skemaerne er indkommet, er de forsynet med et nummer således, at det senere er muligt at finde det enkelte skema igen. Data er derefter kodet og indtastet i en database. Dataindtastningen er kontrolleret ved gennemgang af et tilfældigt udvalg af skemaer. Ved gennemgangen blev der konstateret en fejl i databasen, hvorefter alle skemaerne blev gennemgået igen og fejlen rettet. Data er valideret ved hjælp af SAS version 8.0, ved at der i SAS blev opstillet programsætninger, som skulle fange manglende indtastninger, og steder hvor svar på et spørgsmål udelukker et andet. Valideringen skulle identificere modstridende eller manglende oplysninger, der kunne have betydning for validiteten (gyldigheden) af enten enkelte svar eller hele skemaer. Skemaer, der blev sorteret fra, er herefter gennemgået for at se om udvælgelsen skyldtes fejl i indtastningen eller andre fejl.

Det er primært skemaet på spørgeskemaets side 3, der har voldt problemer for svarpersonerne, og der har været uoverensstemmelse mellem nogle af svarene på 2.1 spørgsmålene og 2.2 og 2.3 spørgsmålene. Det har i de fleste tilfælde været muligt ud fra respondentens svar på spørgsmål 2.5 – 2.7 at vurdere, hvorvidt aftaler har været indgået efter henvendelser, eller hvorvidt der har været henvendelser forud for aftaler i de tilfælde, hvor det ikke direkte har fremgået af skemaet. Selv om der i indledningen til spørgeskemaets kapitel 4 blev bedt om, at der også blev svaret på disse spørgsmål, er der store partielle bortfald i de sidste tre spørgsmål (4.3, 4.4 og 4.5). Det kan skyldes flere ting. Enten at spørgeskemaet har været for langt og der derved er opstået en træthedseffekt. En anden mulighed er, at spørgsmålene har været svære at

forstå, og de derved er blevet sprunget over. En tredje mulighed er, at emnet er følsomt, og at folk derfor ikke har ønsket at besvare spørgsmålene.

4 skemaer er taget helt ud af den videre analyse pga. manglende besvarelse eller meget modstridende svar. Disse må betragtes som hørende til interviewbortfald.

2.2.3 Vurdering af undersøgelsens egnethed

Der eksisterer ikke nogen teori om aftalemiljø i skovene uden for statsskovene, hvilket har besværliggjort valg af variable, som bør undersøges.

De variable Hansen (2001) har opstillet, og som har dannet udgangspunkt for udarbejdelsen af spørgeskemaet, vurderes for de flestes vedkommende at være relevante for at kunne beskrive aftalemiljøet. Der er dog ikke begrundet for de enkelte variable, og det er ikke tydeligt hvilken tilknytning spørgsmålene omkring brugerbetaling har til selve formålet. Ligeledes er det ikke tydeligt, hvilken indflydelse ejerens rolle som konfliktløser har, for at det er muligt at beskrive aftalemiljøet.

Overvejelserne omkring de forskellige brugergruppe- og ejertyper, som er defineret i indledningen, har ikke ligget til grund ved opbygningen af spørgeskemaet. Det er derved tvivlsomt om det vil blive muligt ud fra analysen af data, at konstatere nogle sammenhænge, som kan relateres til de forskellige grupper. Undersøgelsen kommer således til at mangle brugernes syn på aftalemiljøet. Det betyder at vurderingen af aftalemiljøet kun bliver set fra skovejernes synsvinkel.

Det vurderes som rimeligt at anvende en kombination af kvantitativ og kvalitativ metode. Fordi det på den ene side handler om at forstå et genstandsfelt, som ikke tidligere er undersøgt og der derfor er brug for en dybere forståelse for området, som det er svært at fremskaffe med kvantitative metoder. På den anden side kræves nogle kvantitative data omkring antallet af aftaler, som indgås og på hvilke områder, for at kunne beskrive aftalemiljøet.

Som undersøgelsen er designet, er det dog et spørgsmål om de kvalitative data helt har den tænkte funktion, når de indsamles sammen med de kvantitative. Når et nyt område skal undersøges anvendes ofte en kombination af kvantitativ og kvalitativ metode, hvor der først laves en række kvalitative interviews for at afdække området og på den baggrund udarbejdes et spørgeskema, der kan indsamle kvantitative data (Kruuse 1999). Her er det hele forsøgt indsamlet i en og samme spørgeskemaundersøgelse. Ved en gennemgang af svarene på de spørgsmål, som var tænkt til at indsamle kvalitative data, kan det konstateres, at de har en mere kvantitativ karakter, hvilket får betydning for, hvordan de kan analyseres.

Begrundelserne for at lave spørgeskemaet som en kombination af at afdække problemstillingen samtidig med at udføre undersøgelsen er, at det vil være for tidskrævende og dyrt først at lave kvalitative interview, som kunne afdække problemstillingen (Hansen 2001). Dette er måske holdbart for Hansens projekt, men for den videre databehandling og analyse ville det have været en fordel, hvis spørgeskemaet ikke indeholdt alle de åbne svar. Nu er der i stedet anvendt meget

tid på at finde frem til hvordan data kan analyseres. Så alt i alt vurderes det, at der ikke er sparet tid ved ikke at lave den kvalitative analyse før spørgeskemaet blev udarbejdet.

En anden og måske bedre kombination kunne have været at lave nogle kvalitative interview, som kunne afdække hvilke variable der var væsentlige, hvilket kunne danne baggrund for at udforme et spørgeskema, der primært indeholder spørgsmål, som kan fremskaffe kvantitative data.

Et andet problem ved designet af undersøgelsen er, at de fleste af spørgsmålene generer data på en nominal skala (ja/nej-spørgsmålene og svarlistespørgsmålene). Dette forringer resultaternes udsagnkraft, da data får en ren beskrivende karakter og det kun bliver muligt at beskrive og konstatere sammenhæng mellem variable, men ikke forklare hvordan de hænger sammen. For de vigtigste variable (antallet af henvendelser og aftaler) er data dog genereret på en kvote skala, som giver meget bedre muligheder for at anvende statistisk analyse på data.

Valideringen viste, at der er spørgsmål, som har været svære at forstå for svarpersonerne samt at der er et stort partielt bortfald ved spørgsmål 4.3, 4.4 4.5. Dette betyder at der er en større usikkerhed på resultaterne for disse spørgsmål.

Spørgeskemaet vurderes dog som udgangspunkt at danne et godt grundlag for, at kunne beskrive aftalemiljøet, og vurdere hvordan det fungerer set fra ejerens synsvinkel.

Kapitel 3 – Metode

I dette kapitel gennemgås arbejdsprocessen for projektet, og hvilke metoder der er anvendt til analyse og behandling af de forskellige data fra undersøgelsen.

3.1 Arbejdsprocessen

Der indsamles både kvantitative og kvalitative data i undersøgelsen, hvilket har betydning for hvordan analysen af data skal udføres. Schmidt & Holstein (1999) har beskrevet hvordan processen for hhv. kvalitative og kvantitative undersøgelser generelt betragtes forløber:

Den kvalitative delproces kan beskrives som iterativ og kan betegnes som begrebslig-induktiv. Data indsamles på baggrund af problemstillingen, med det mål at afdække denne bedst muligt. Men først under dataindsamlingen og under de efterfølgende analyser er det muligt at få en detaljeret indsigt i, hvilke begreber og temaer der er centrale for problemstillingen, og hvordan de hænger sammen. Hypoteserne opstilles derfor løbende. Disse kan afprøves på datamaterialet og tilpasses, hvis det er nødvendigt. Det er her også muligt at udvide undersøgelsespopulationen, hvis der er hjørner eller aspekter, som mangler at blive belyst. Det kaldes *theoretical sampling* (Holm & Schmidt 1996).

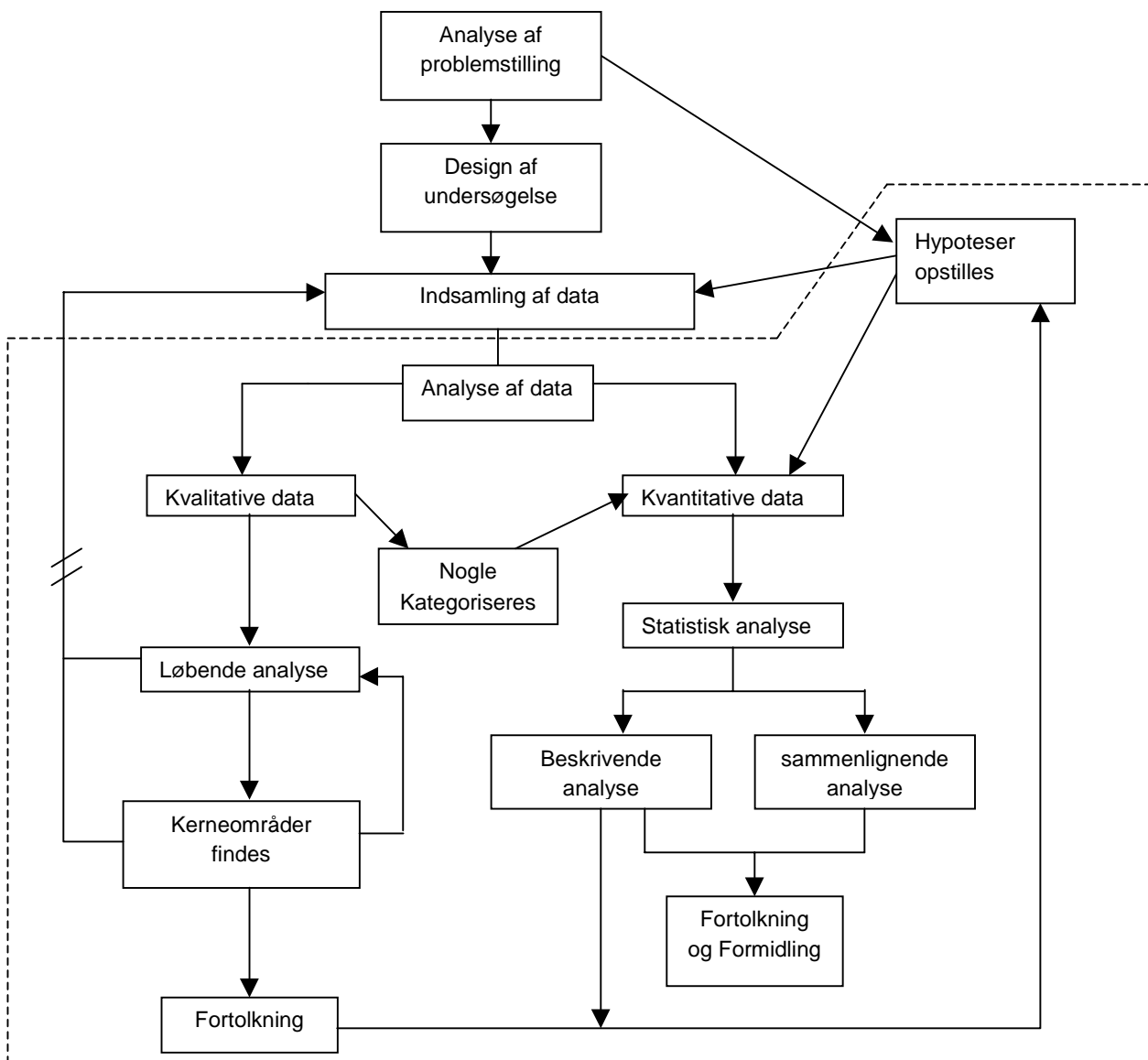
Den kvantitative delproces kan beskrives som lineær. Processen kan betegnes logisk-deduktiv, da hele undersøgelsen bygges op omkring udvalgte og klart definerede centrale begreber og variable. Det vil dog ofte være normalt, at der i et vist omfang arbejdes induktivt. Detaljerede hypoteser opstilles ofte inden selve dataindsamlingen. Det er her ikke muligt at udvide undersøgelsespopulationen undervejs, her må de dårligt belyste aspekter belyses ved nye undersøgelser. Det er dog muligt, at generere nye hypoteser på baggrund af de andre resultater, som så kan testes i datamaterialet, hvis forudsætningerne er opfyldt.

Som undersøgelsen er tilrettelagt, er der inden udarbejdelsen af spørgeskemaet opstillet forslag til hypoteser ved en foreløbig analyse af problemstillingen (Hansen 2001). Derefter er data indsamlet. Men det er ikke gjort op, hvordan data skal analyseres, og hvordan de variable, som undersøges, skal anvendes i en beskrivelse af aftalemiljøet. Det bliver først vurderet hvordan data kan analyseres, efter at data er indsamlet, derved bliver den anvendte arbejdsproces lidt utraditionel. Figur 2.2.1 (s. 18) beskriver den arbejdsproces, som anvendes i projektet. De stiplede linier angiver hvilke del af arbejdsprocessen, som ligger inden for dette speciales rammer.

3.1.1 Beskrivelse af arbejdsproces i projektet

Efter skemaerne er returneret, er de udsat for en første behandling og det er herefter vurderet, hvordan data kan analyseres. De kvalitative data er enten kategoriseret, så de konverteres til kvantitative data, eller analyseret med det formål at forstå genstandsfeltet bedre og finde frem til hvilke sammenhænge det er relevant at analysere. Da data er indsamlet ved spørgeskemaer, har det ikke været muligt at gå ud til samtlige ejere og indsamle supplerende data under analysen af de kvalitative data.

Sideløbende med analysen af de kvalitative data opgøres de kvantitative data fra de enkelte spørgsmål ved den beskrivende analyse. Efter denne første behandling af data er det muligt at præcisere, hvilke sammenhænge det er relevant og muligt at teste på data, i forhold til formålet med undersøgelsen. Testen af sammenhænge udføres i den sammenlignende analyse af de kvantitative data. Herefter kan resultaterne formidles.

Figur 2.2.1: Arbejdsprocessen. Modificeret efter Schmidt & Holstein (1999)

3.2 Dataanalysen

Analysen af data deles i analyse af hhv. kvantitative og kvalitative data.

3.2.1 Analyse af de kvantitative data

De kvantitative data analyseres ved beskrivende og sammenlignende statistik. De statistiske analyser gennemføres i SAS version 8.0.

Den beskrivende analyse

De kvantitative data analyseres først ved en beskrivende analyse, som blot er en simpel opgørelse af hvor mange, der har svaret hvad på de enkelte spørgsmål. Opgørelsen og koder for variable findes i bilag D.

Mange af spørgsmålene er ja/nej spørgsmål eller spørgsmål, hvor der har været bestemte svarkategorier, som ikke har nogen aritmetisk relation. Disse spørgsmål generere som beskrevet kun nominelle data. Til beskrivelse af disse data udregnes procentsatser for, hvor mange der har svaret i de enkelte kategorier. Det giver ikke mening her at udregne middelværdi eller spredning.

Enkelte af spørgsmålene måles på kvoteskala. Her udregnes både procentsatser, middelværdi og spredning.

For de kvalitative svar som kvantificeres ved kategorisering, og hvor det har været muligt at ende i mere end én kategori, udregnes både en hyppighed per svarafgivelse og en per svarperson. En svarperson kan altså bidrage med flere svarafgivelser.

Den beskrivende analyse er udført ved PROC FREQ i SAS version 8.0. For eksempel på SAS-program henvises til appendiks A.

Den sammenlignende analyse

For at teste om der findes sammenhænge mellem variable, må datamaterialet analyseres mere detaljeret end tilfældet er i den beskrivende analyse. For at kunne udføre sådanne analyser, må der gøres visse antagelser. For at beskrive disse antagelser, opstilles statistiske modeller, som menes at kunne beskrive data.

Alle test er udført på 5%-niveau. Der skelnes mellem følgende signifikansniveauer: ($p < 0,001$), ($p < 0,01$), ($p < 0,05$) og ikke signifikant effekt af variabel, som angives med hhv. ***, **, * og NS.

Der anvendes en produktmultinomialfordelings model (homogenitetstest) (PROC FREQ), samt lineære og logistiske regressionsmodeller (PROC GLM og PROC CATMOD). I appendiks B beskrives modellerne kort, og der gives eksempler på hvordan SAS-programmerne er for de forskellige test og hvordan SAS-udskrifterne læses. For nærmere beskrivelse af de forskellige test og modeller henvises til Rudemo (1979), Agresti (1990), Andersen (1990), Skovgaard (1996) og Bibby (2000)

3.2.2 Analyse af de kvalitative data

Det er de kvalitative data, der analysemæssigt er mest komplekse, da det ikke er muligt hurtigt at opgøre "resultaterne".

Skovejere er ikke en homogen masse, da der er tale om mennesker. Mennesker i forskellige aldre, af forskelligt køn og med forskellig baggrund. Og deres skove har forskellig størrelse, forskellig træartssammensætning, forskellige adgangsmuligheder, forskellig beliggenhed m.m. Dette gør det svært, at sige noget meget generelt om danske skovejeres holdninger. I forhold til problemstillingen er det også vigtigere at forstå bredden i holdningerne, for at kunne tilgodese flest mulige. Gennem analyse af de kvalitative svar kan man få en fornemmelse af, hvilke hjørner der er og måske finde et eller flere kerneområder, som har betydning for beskrivelsen af aftalemiljøet.

De kvalitative data kan sammen med den beskrivende analyse af de kvantitative data danne et godt udgangspunkt for den sammenlignende analyse. Af data der henregnes til kvalitative er dels de åbne svarkategorier, der har haft til hensigt at finde ud af "hvorfor" og "hvilke". Det drejer sig om spg. 3.1 – 3.7 samt 4.1 - 4.4. Derudover er der begrundelserne for ikke at indgå aftaler (spørgsmål 2.5) og de generelle kommentarer i spørgsmål 5, hvor svarpersonerne har fået lov til at ytre sig generelt om problemstilling.

Kategorisering af "hvilke" / "hvordan" spørgsmålene

På grund af karakteren af svarene på "hvilke" / "hvordan" spørgsmålene, er det valgt at kategorisere dem, så det er muligt at opgøre hvor mange, der har kommentarer inden for kategorierne.

Kategorierne til de enkelte spørgsmål findes ved gentagende gennemlæsninger, hvorefter hvert svar kommer ind i de kategorier det passer ind i. Er der efter denne proces for mange svar der havner i "diverse"-kategorien, må antallet af kategorier udvides, eller der skal foretages en ny kategorisering.

Kategoriseringen vil i stor grad være subjektiv, men det skal tilstræbes at den bliver så entydig som muligt. Kategorierne skal så vidt muligt være gensidigt udelukkende, og kategorinavnet skal være logisk og dækkende for indholdet.

Kategoriseringen af data findes i bilag E, sammen med de fulde svar på "hvilke" / "hvordan" spørgsmålene.

Begrundelser for ikke at indgå aftaler

Begrundelserne for ikke at indgå aftaler er en anelse anderledes end "hvilke" / "hvordan" - svarene. De har lidt mere holdningsmæssig karakter – dog uden at det er muligt at udsætte dem for en kvalitativ analyse som det gøres for de generelle kommentarer. Begrundelserne beskrives i stedet lidt mere udførligt. For at få et ordentligt overblik over dem anbefales det, at læse dem i deres fulde længe. Begrundelserne findes i bilag F.

Analyse af de generelle kommentarer

Der findes flere måder at analysere holdningsbaserede svar. De generelle kommentarer udgør mange forholdsvis korte udsagn af vidt forskellig karakter, som er fremkommet spontant uden der har været stillet specifikke spørgsmål. Dette gør at inspirationen til analysen af svarene i spørgsmål 5 hentes fra Grounded theory – metoden. Grounded theory er en generel metode til analyse af kvalitative data, hvor teksten gennem en systematisk kodning på flere niveauer samles i en eller flere kernekategorier. For nærmere beskrivelse af metoden henvises til Glaser & Strauss (1967), Strauss & Corbin (1990) eller Glaser (1992) og for en kortere og mere pragmatisk gennemgang til Holm & Schmidt (1996).

Analysen kan ikke gennemføres komplet efter Grounded theory metoden, da udvælgelsen af respondenter ikke er sket ved teoretisk sampling. Samplet er dog så bredt, at der er en rimelig sandsynlighed for, at de fleste hjørner er kommet med. Som supplement kan anvendes opfølgende interview, hvilket dog ikke er gjort her af tidsmæssige grunde.

Den modificerede udgave som anvendes til analyse af de generelle kommentarer har følgende fremgangsmåde:

Ved første og anden gennemlæsning af kommentarerne fås en idé om hvilke emner som skovjerne har haft lyst til at kommentere og der fremkommer nogle ideer til hvilke kategorier der kan opstilles. Ved tredje gennemlæsning præciseres kategorierne og de enkelte svar forsøges placeret i de enkelte kategorier. Ved fjerde gennemlæsning grupperes kategorierne inden for nogle overordnede emner. Herefter kan analysen sammen med den beskrivende analyse danne et godt udgangspunkt for at vurdere, hvilke sammenhænge som kunne være interessante at analysere nærmere. Ved hver gennemlæsning tages noter for at kunne dokumentere udviklingen. Noterne findes i bilag G, og samtlige kommentarer findes i bilag H.

Kapitel 4 – Analyse af data og præsentation af resultater

I dette kapitel præsenteres analysen af data og resultaterne heraf. Mængden af data fra spørgeskemaundersøgelsen er stor, og der er mange sammenhænge, som kunne undersøges. Det er dog kun de resultater som vurderes velegnede til at opfylde formålet, der er medtaget. Kapitlet er opdelt i tre dele. Først udføres og præsenteres den beskrivende analyse af spørgsmålene i skemaet og analysen af de generelle kommentarer. På den baggrund vurderes hvilke sammenhænge det er relevant og muligt at teste i forbindelse med at kunne beskrive og vurdere aftalemiljøet. Til sidst præsenteres analysen af sammenhængene og de fundne modeller.

4.1 Den beskrivende analyse

I bilag D findes et komplet tabelværk, der indeholder kodningen og opgørelse af alle spørgsmålene enkeltvis. I tabel 4.1.1 vises svarprocenten i undersøgelsen. Den samlede svarprocent er på 64.

Tabel 4.1.1 Svarprocent i undersøgelsen

	<i>Udsendte spørgeskemaer</i>	<i>Interviewbortfald</i>	<i>Svarpersoner</i>	<i>Svarprocent</i>
Dansk Skovforening	490	138	354	72
Skovdyrkerforeningerne	340	167	178	51
Hedeselskabet	29	3	26	90
I alt	859	308	558	64

4.1.1 Generelle karakteristika

Her præsenteres data for de skovejendomme, der indgår i undersøgelsen.

Svarpersonernes funktion på skovejendommen og ejertype

Det har primært været ejere af skovene, der har svaret på spørgeskemaet. Som det ses af tabel 4.1.2 udgør ejerne 75%. Ca. 9% af svarpersonerne udgøres af skovfogeder, 5% af skovridere og 4% af forvaltere med anden uddannelse. 7% har anden funktion end de nævnte f.eks. menighedsrådsformænd, direktører m.m.

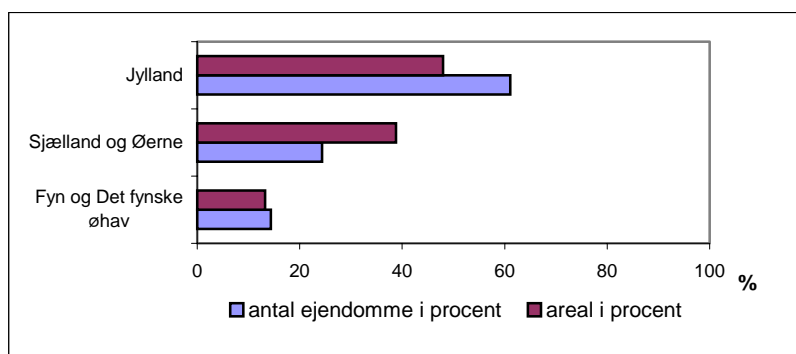
Tabel 4.1.2: Svarpersonernes fordeling på antal og procent efter deres funktion på ejendommen

Funktion	Antal	Procent
Ejer	417	75
Ansæt skovfoged	52	9
Andet	39	7
Ansæt skovrider	25	5
Ansæt forvalter med anden uddannelse end skovrider eller skovfoged	22	4
Uoplyst	3	0,4

81% af ejendommene ejes af en person eller et familieaktieselskab. 12% ejes af andre former for selskaber, mens ca. 6% ejes af enten en offentlig stiftelse eller andre offentlige instanser som kirker, kommuner eller amter.

Den geografiske og arealmæssige fordeling

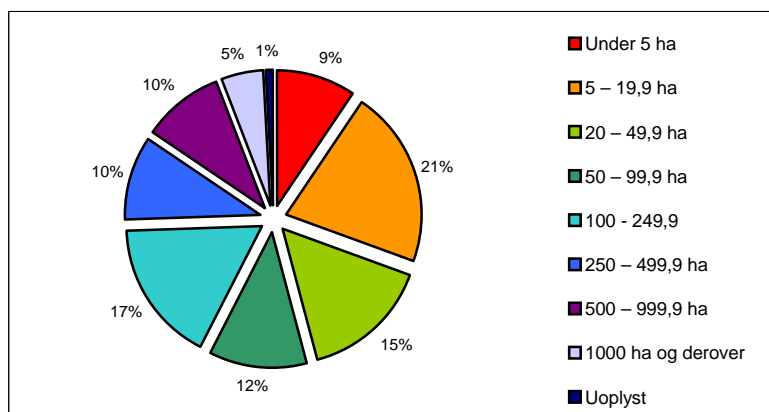
Fordelingen af ejendomme og areal på regioner ses af figur 4.1.1. 61% af ejendommene ligger i Jylland, 24% på Sjælland og Øerne¹ og 14% ligger på Fyn og i Det fynske Øhav². Det samlede areal i undersøgelsen udgør 135.145 ha, som fordeler sig med 48% i Jylland, 38,8% på Sjælland og Øerne og 13,2% på Fyn.

Figur 4.1.1 Antal ejendomme og areal fordelt efter regioner

Det gennemsnitlige areal er på 244 ha. Den mindste ejendom er på 1 ha og den største er på 4973 ha. Spredningen på middelværdien er på 498 ha.

Figur 4.1.2 viser fordelingen af svarejendomme i arealklasser. Kun 9% af ejendommene er under 5 ha. 36% af ejendommene har et areal mellem 5 og 50 ha, 29% er mellem 50 og 250 ha, og 25% er over 250 ha.

Figur 4.1.2: Ejendommenes procentvise fordeling på arealklasser

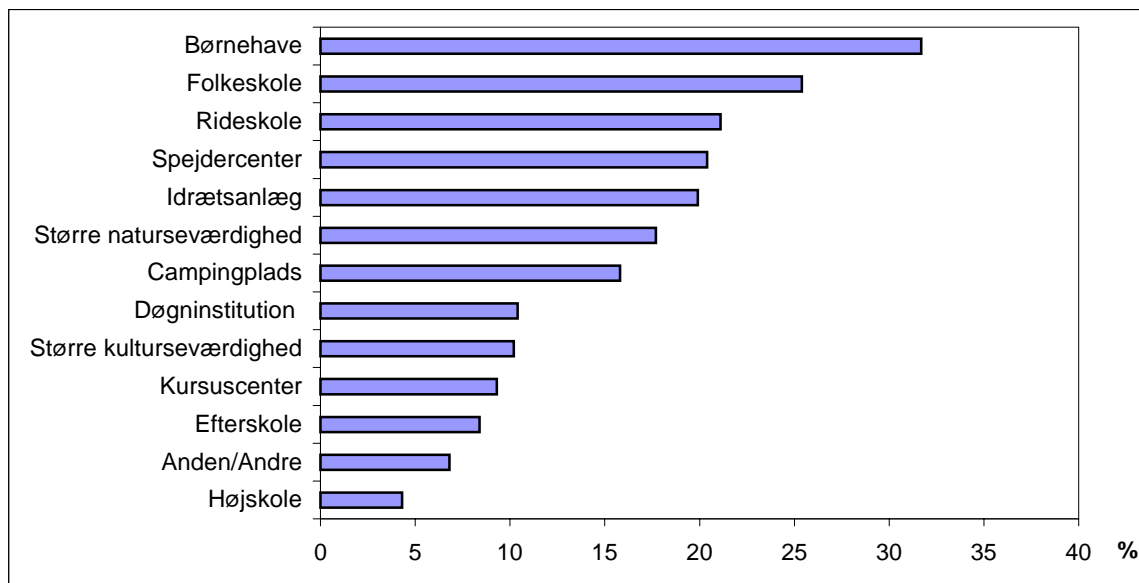
¹ Sjælland og Øerne indbefatter Sjælland og Øerne øst for Storebælt og er defineret som postnumrene mellem 1000 og 4999.

² Fyn og det Fynske Øhav er defineret som postnumrene mellem 5000 og 5999, mens Jylland udgøres af postnumrene 6000 - 9999.

Beliggenhed i forhold til anden skov, by og institutioner

Omkring 68% af skovene ligger i tilknytning til anden skov og ca. 27% ligger bynært (tættere end 1 km på en by med mere end 1000 indbyggere).

Af figur 4.1.3 ses den procentvise fordeling af institutioner mm. der ligger mindre end 1 km fra skovene. Børnehaver, folkeskoler og rideskoler findes i nærheden af hhv. 32, 25 og 21% af skovene. Mens der kun findes højskoler eller efterskoler i nærheden af 4 hhv. 8%

Figur 4.1.3: Den procentvise fordeling af institutioner mm. beliggende tættere end 1 km på skoven

6% har 8 eller flere institutioner beliggende mindre end 1 km fra skoven, ca. 53% har mellem 1 og 8, mens 42% enten ikke har nogle institutioner beliggende eller ikke har angivet nogle.

Jagtudlejning

Jagtudlejning udgør for mange private skovdistrikter en meget væsentlig indtjening. I tabel 4.1.3 er angivet, hvor mange der har lejet jagten ud og hvordan. Det har været muligt at angive flere jagtformer, derfor summerer "procent pr svarperson" til over 100. Det ses, at over halvdelen lejer hele eller dele af deres jagt ud i kortere eller længere perioder.

Tabel 4.1.3: Jagtform på distrikterne opgjort pr svarafgivelse og pr svarperson

Jagtform	Antal	Procent pr svarafgivelse	Procent pr svarperson
Der drives ikke jagt	42	6,4	7,5
Ejer og ansatte driver jagt	284	43,0	50,9
Jagt udlejes i korte perioder	51	7,7	9,1
Jagten på hele eller dele udlejet i aftalt periode	274	41,5	49,1
Jagtform uoplyst	10	1,5	1,8
I alt	661	100,0	118,5

4.1.2 Praksis for frivillige aftaler og generelle tilladelser

Aktiviteter som må gennemføres uden tilladelse fra ejeren

Tabel 4.1.4 viser, hvor ofte forskellige aktiviteter, må gennemføres uden at der først skal indhentes tilladelse af skovejeren. Det er alle aktiviteter, som ikke normalt må gennemføres i de private skove uden ejerens tilladelse. Tabellen viser, at samling af svampe og bær er tilladt i 38% af de adspurgte skove. Færdsel om natten tillades i næsten 23% af de adspurgte skove, mens mountainbiking uden for vej og sti kun tillades i omkring 2% af skovene.

Tabel 4.1.4: Antal ejendomme hvor aktiviteter må gennemføres uden at der skal indhentes tilladelse

Aktivitet	Antal	Procent
Samling af svampe, bær mm.	212	38
Færdsel mellem solnedgang og kl. 7.00, uden overnatning	128	23
Guidede ture, fx med naturvejleder	125	22
Annoncerede vandreture	116	21
Ridning	113	20
Orienteringsløb	64	12
Opstilling af udstyr, fx borde	60	11
Overnatning	29	5
Båltænding	17	3
Mountainbiking uden for stier	10	2

Henvendelser

Tabel 4.1.5 viser, hvor mange ejendomme som har fået henvendelser om forskellige aktiviteter, og hvad det gennemsnitlige antal henvendelser har været for aktiviteterne. Der angives også standardafvigelsen, samt minimum og maksimum antal henvendelser for de enkelte aktiviteter.

Tabel 4.1.5: Antallet af ejendomme som har fået henvendelse om en given aktivitet (N), samt det gennemsnitlige antal henvendelser, standardafvigelsen, minimum og maksimum for aktiviteterne

Aktivitet	N	Gennemsnit	Standardafvigelse	Minimum	Maximum
Færdsel mellem solnedgang og kl. 7.00, uden overnatning	88	6.4	14.85	1	133
Overnatning	106	4.8	9.02	1	75
Båltænding	84	4.8	9.58	1	160
Annoncerede vandreture	157	5.3	12.73	1	143
Guidede ture	118	4.3	10.60	1	80
Samling af svampe og bær	68	3.3	3.67	1	25
Opstilling af udstyr	33	7.8	22.40	1	129
Orienteringsløb	159	5.3	10.21	1	90
Mountainbiking uden for vej og sti	19	2.3	1.45	1	6
Ridning	134	13.4	44.80	1	400

Heraf ses, at der er flest ejendomme som har modtaget henvendelser om orienteringsløb, annoncerede vandreture og ridning. Færrest har fået henvendelser om mountainbiking uden for vej og sti og opstilling af udstyr. Gennemsnitligt er der modtaget flest henvendelser pr ejendom

for ridning, efterfulgt af opstilling af udstyr og færdsel mellem solnedgang og kl. 7. Det største antal henvendelser for én ejendom er for ridning med en værdi på 400. Derefter følger bål-tænding og annoncerede vandreture. Spredningen i antallet af henvendelser er størst for ridning og mindst for mountainbiking uden for vej og sti.

Aftaler

Tabel 4.1.6 viser, hvor mange ejendomme der har indgået aftaler for forskellige aktiviteter, og det gennemsnitlige antal af aftaler, som er indgået er for aktiviteterne. Der angives også standardafvigelsen, samt minimum og maksimum antal af indgåede aftaler for de enkelte aktiviteter. Heraf ses, at der er flest ejendomme som har indgået aftaler om annoncerede vandreture, orienteringsløb og guidede ture. Færrest har indgået aftaler om mountainbiking uden for vej og sti og opstilling af udstyr. Gennemsnitligt er der indgået flest aftaler for ridning, opstilling af udstyr og færdsel mellem solnedgang og kl. 7, mens der er indgået færrest aftaler i snit for mountainbiking uden for vej og sti og samling af svampe og bær. Det mindste antal aftaler der er indgået for én ejendom er for alle aktiviteter én, men det højeste antal er for ridning (400) og annoncerede vandreture (143).

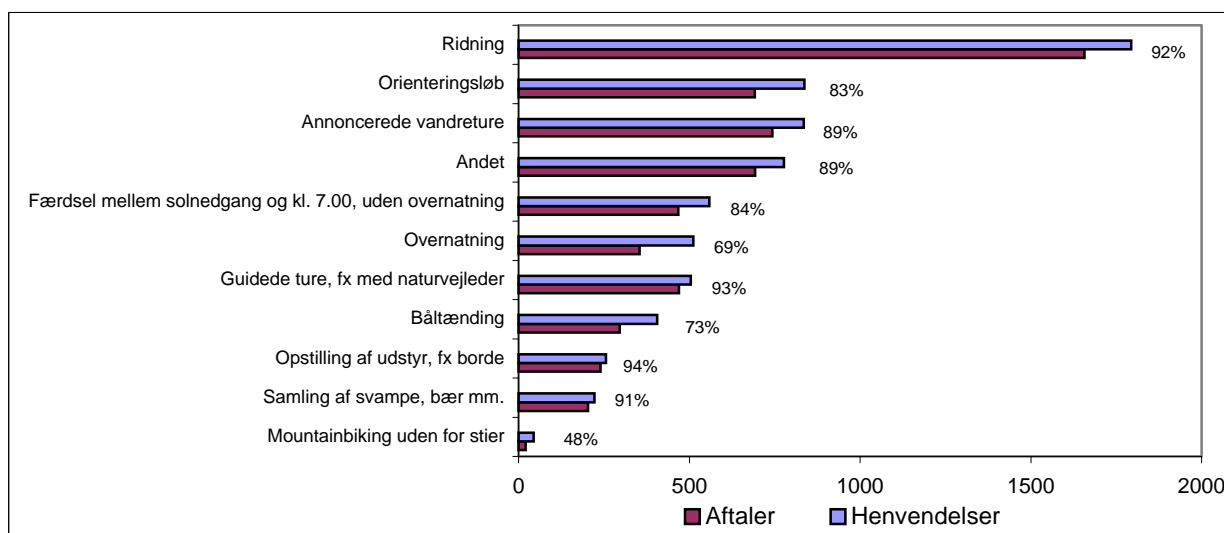
Tabel 4.1.6: Antallet af ejendomme som har indgået aftale om en given aktivitet (N), samt det gennemsnitlige antal aftaler, standardafvigelsen, minimum og maksimum for aktiviteterne

Aktivitet	N	Gennemsnit	Standardafvigelse	Minimum	Maximum
Færdsel mellem solnedgang og kl. 7.00, uden overnatning	75	6.2	15.76	1	133
Overnatning	89	4.0	6.90	1	45
Bål-tænding	67	4.4	10.23	1	60
Annoncerede vandreture	148	5.0	12.50	1	143
Guidede ture	112	4.2	10.62	1	80
Samling af svampe og bær	63	3.2	3.29	1	20
Opstilling af udstyr	30	8.0	23.39	1	129
Orienteringsløb	135	5.1	10.04	1	90
Mountainbiking uden for vej og sti	9	2.3	1.73	1	6
Ridning	98	16.9	51.93	1	400

Sammenligning af henvendelser og aftaler

Sammenlignes tabel 4.1.5 og tabel 4.1.6 ses, at der er flest ejendomme, som overhovedet ikke har indgået aftaler efter forudgående henvendelse for ridning (36 ejendomme) og orienteringsløb (24 ejendomme). Det er dog også de to aktiviteter, hvor der i alt har været flest henvendelser. For annoncerede vandreture, som er den aktivitet med tredje flest henvendelser fordelt på 157 ejendomme, har 9 ikke indgået aftaler.

Figur 4.1.4 (s. 27) viser det samlede antal af henvendelser og aftaler for en række aktiviteter samt forholdet mellem indgåede aftaler og antallet af henvendelser. Det ses at ridning er den aktivitet, hvor der antalsmæssigt er flest henvendelser og indgås flest aftaler.

Figur 4.1.4: Antal henvendelser og aftaler for udvalgte aktiviteter. Forholdet mellem antal henvendelser og antal aftaler i procent er angivet efter bjælkerne.

Ses antallet af aftaler i forhold antallet af henvendelser er det opstilling af udstyr og guidede ture, der har den højeste procentvise indgåelse med henholdsvis 94 og 93%, skarpt forfulgt af ridning og svampe- og bærsamling med hhv. 92 og 91%. Kun for mountainbiking og båltænding imødekommes henvendelser i under 73% af tilfældene.

Sammenlagt indgås der aftaler i 87% af de tilfælde hvor der forekommer henvendelser.

Aftalerne indgås for det meste kun for enkeltarrangementer på nær for ridning, hvor aftale oftere indgås for en periode.

Begrundelser for ikke at indgå aftaler

Det er ikke alle henvendelser, der resulterer i aftaler. Svarpersonerne har haft mulighed for at begrunde, hvorfor der ikke er indgået aftale i disse tilfælde. Der er 153 ejendomme, som ikke har indgået aftaler efter forudgående henvendelse for en eller flere aktiviteter. Det drejer sig i alt om 909 afslag fordelt på forskellige aktiviteter. Heraf er der 24 ejendomme som ikke giver nogen begrundelse for afslaget.

Tabel 4.1.7 (s. 28) viser, ved hvilke aktiviteter der er givet begrundelse for afslag, og hvor mange begrundelser der er givet. Det er meget forskelligt, hvilke begrundelser som gives inden for de forskellige aktiviteter. Ved nogle aktiviteter er det næsten den samme begrundelse (f.eks. båltænding som udelukkende afvises pga. brandfare), mens der for andre aktiviteter er mange forskellige begrundelser. Begrundelserne kategoriseres ikke på samme måde som for svarene på de åbne spørgsmål i spørgeskemaets kapitel 3 og 4. I stedet beskrives hvilke begrundelser som gives ved de enkelte aktiviteter, og det vurderes hvilken karakter begrundelserne har. I bilag F findes samtlige begrundelser som er givet for afslag.

Tabel 4.1.7: Antallet af begrundelser som gives for afslag for de enkelte aktiviteter, samt procent pr svarafgivelse og procent pr svarperson

Aktiviteter	Antal	procent pr svarafgivelse	procent pr svarperson
Ridning	46	24	41
Orienteringsløb	36	19	32
Andet	26	14	23
Overnatning	24	13	22
Båltænding	18	10	16
Færdsel mellem solnedgang og kl. 7	14	7	13
Mountainbike	8	4	7
Svampesamling	7	4	6
Guidede ture	6	3	5
Vandreture	4	2	4
Udstyr	1	1	1
Sum	190	100	171

Der er givet 46 begrundede afslag til *ridning*, og det er således den aktivitet, hvor der antalmæssigt er givet flest begrundede afslag. Dette hænger givetvis sammen med, at det er den aktivitet, hvor der forekommer flest henvendelser, men hvor der også er flest ejendomme, som ikke indgår aftaler. Det er meget forskelligartede begrundelser som gives. Nogle angiver, at det er et midlertidigt stop pga. stormfaldet. Andre begrundes med, at rytterne ikke er villige til at betale, at vejene ødelægges, samt at ridning forstyrre vildtet og derfor ikke ønskes af hensyn til jagtlejere. Enkelte mener ikke ridning kan forenes med andre aktiviteter i skoven. En enkelt angiver, at der har været dårlige erfaringer med ryttere og at ridning derfor ikke tillades. Alt i alt vurderes de fleste begrundelser at være reelle nok. Nogle angiver at ridning af princip ikke ønskes, men giver ikke uddybende begrundelser for hvorfor, hvilket har karakter af et blankt afslag.

Der gives mange begrundede afslag for *orienteringsløb*. Begrundelserne er hyppigst at løbet falder sammen med en jagtdag, eller at det er et generelt hensyn til vildtet og jagtlejere. Nogle afviser pga. dårlige erfaringer med brugerne eller fordi de ikke ønsker forstyrrelse af nogen art. Enkelte begrundelser går på, at der har været uenighed om prisen.

Ved afslag på forespørgsler om *overnatning* henvises ofte til anlagte campingpladser. Begrundelser for ikke at tillade det i skoven er forstyrrelse af vildtet, at folk ikke vil betale eller hensyn til brandfaren.

Afslag på *båltænding* begrundes udelukkende med brandfaren.

Færdsel om natten uden overnatning afvises ofte med begrundelsen om, at det er forstyrrende for vildtet. Et enkelt arrangement blev afvist, da det var kommercielt, og folk ikke var villige til at betale. Også faren for tyveri og hærværk, samt manglende tillid til brugeren gives som begrundelser.

Stort set alle der ikke giver tilladelse til *mountainbiking uden for vej og sti* begrundes for afslaget. Der afvises med begrundelse om dårlige erfaringer, eller fordi det findes for forstyrrende for flora og fauna.

Der gives kun 7 begrundelser for ikke at tillade *samling af svampe og bær*, men det er også kun få tilfælde, hvor der ikke er indgået aftale. Det afvises af én med begrundelse om at undgå sundhedsfare i forbindelse med brug af pesticider og gødning i skoven. En anden har været udsat for at sjældne arter graves op og stjæles. Andre begrundelser er at det er forstyrrende, at ejer samler selv eller at det sagtens kan foregå på lovlig vis langs vejene.

Begrundelser for ikke at tillade *guidede ture* ligner mange af de andre. Bl.a. begrundes med at det forstyrrer flora og fauna, eller at arrangementet falder sammen med en jagtdag. En anden begrundelse er dårlige erfaringer med brugere, der efter en guidet tur gravede sjældne planter op.

Der er kun givet 4 begrundelser for ikke at tillade *annoncerede vandreture*. Det er dog også den aktivitet, hvor der er færrest ejendomme, som slet ikke har indgået aftaler. En begrundes med hensyn til vildtet, en anden med at det faldt i jagtperioden, og en tredje har stormfald som endnu ikke er ryddet op. Den sidste begrundes med, at der er en verserende sag om fredning på ejendommen, hvilket vurderes ikke at være en reel begrundelse.

Der er kun en der begrundes ikke at tillade *opstilling af udstyr* - her ønskes ikke opstilling af toiletvogn fordi "tante Anna" skal på skovtur.

Sammenfattende kan det konkluderes, at mange af afslagene gives med begrundelse om, at man ikke ønsker forstyrrelse af vildtet og ofte også fordi arrangementer ligger i jagtperioden eller falder sammen med en jagtdag eller et andet arrangement. Ellers kan nævnes begrundelser som dårlige erfaringer med brugere eller at brugere ikke er villige til at betale. Stormfaldet i 1999 har også været årsag til, at nogle har afvist henvendelser, da det ikke vil være muligt at gennemføre aktiviteterne.

Selv om det kun er få begrundelser, der virker til at blive givet af princip, er det tydeligt i de tilfælde hvor de gør. For eksempel virker begrundelsen "*Vi ønsker ikke denne aktivitet. Henvises til anlagte ridestier i statsskovene*" for ikke at tillade ridning som afvisning af princip uden nogen reel begrundelse. Andre af begrundelserne kan være reelle nok, men måske mindre forståelige for brugerne. De fleste begrundelser virker dog til at være reelle, men det er forskelligt, hvordan det opfattes, afhængigt af hvilken indgangsvinkel, man har til det.

Hvor mange tilladelser gives til aktiviteter for børn og unge

I adgangsdebatten og mange andre steder er der meget fokus på, at det er vigtigt at børn og unge opdrages til at færdes i naturen. Ud af de i alt 5837 aftaler, der er indgået, er 451 tilknyttet børnehaver, 679 er tilknyttet skoler, mens 485 er tilknyttet spejdere. I alt er 1615 eller ca. 28% af de indgåede aftaler tilknyttet aktiviteter for børn og unge.

På hvilke områder ønskes flere aftaler?

Der er ca. 23%, som oplyser, at de kunne tænke sig at indgå flere aftaler med bruger om øget adgang. Heraf er 65% ejere, som i forvejen har erfaring med at indgå aftaler. Tabel 4.1.8 viser, for hvilke grupper eller aktiviteter der ønskes flere aftaler, og hvor hyppigt de ønskes.

Tabel 4.1.8: Områder hvor der ønskes flere aftaler, samt antallet og procentdelen for de forskellige områder for dem der ønsker flere aftaler

Aktivitet / brugergruppe	Antal	Procent pr svarafgivelse	Procent pr svarperson
Stilfærdige brugere	52	32	41
Aktiviteter for børn og unge	45	28	36
Ridning	19	12	15
Betalingsarrangementer	14	9	11
Diverse brugergrupper	11	7	9
Alle brugergrupper	9	5	7
O-løb, motionsløb m.m.	7	4	6
Overnatning	6	4	5
I alt	163	100,0	129

Det ses, at de stille brugergrupper som f.eks. vandrelaug og guidede ture er topscorer med 41%. Derefter følger aftaler om aktiviteter for børn og unge med 36%. Disse aftaler kan være med børnehaver, folkeskoler, spejdere m.m.

4.1.3 Folks færden på ejendommen

Overtrædelse af gældende regler

47% angiver, at de har indtryk af, at de nuværende adgangsregler overtrædes på deres ejendom. Hvis svarene på om reglerne overtrædes vægtes med arealstørrelsen, ses det, at reglerne overtrædes på 69% af arealet.

Tabel 4.1.9: Former for overtrædelse af regler og hyppigheden pr svarafgivelse og pr svarperson

Beskrivelse	Antal	Procent pr svarafgivelse	Procent pr svarperson
Løse hunde	105	21	41
Færdsel uden for vej og sti	75	15	29
Kørsel med motorkøretøjer	72	14	28
Ridning uden tilladelse	63	12	24
Henkastning af affald	36	7	14
Mountainbiking uden for vej og sti	34	7	13
Natfærdsel	31	6	12
Svampe og bærplukning	17	3	7
Diverse overtrædelser af adgangsregler	15	3	6
Tyveri af brænde, pyntegrønt, juletræ m.m.	13	3	5
Større grupper	11	2	4
Krybskytteri og -fiskeri	8	2	3
Overnatning	8	2	3
Båltænding	7	1	3
Manglende respekt hos brugere	7	1	3
Afholdelse af O-løb uden tilladelse	4	1	2
Færdsel i hegninger	4	1	2
I alt	510	100,0	197,7

Af de 262 der har indtryk af at reglerne overtrædes, har 258 svaret på, hvilke former for overtrædelse der forekommer på deres ejendom. Svarene på hvordan reglerne overtrædes er kategoriseret som beskrevet i metodekapitlet. Tabel 4.1.9 (s. 30) viser, opgørelsen af hvilke former for overtrædelser der finder sted og hyppigheden af dem. Ca. 41% nævner løse hunde, 29% nævner færdsel uden for vej og sti, 28% nævner kørsel med motorkøretøj og ca. 24% nævner ridning uden tilladelse. Disse former for overtrædelser er de hyppigst forekommende.

Gener ved lovlig færdsel

Selv om reglerne bliver overholdt, føler 16% at der er gener ved færdslen. De oplevede gener er primært henkastning af affald og forstyrrelse af flora og fauna. Disse nævnes af hhv. 36 og 34% af dem, der oplever gener. Spørgsmålet er om henkastning af affald egentligt er en gene. Det er jo ikke tilladt, så det er vel egentlig en overtrædelse. Det samme gør sig gældende for tyveri og hærværk, løse hunde samt ulovlig parkering. Af andre egentlige gener nævnes støjende eller anden generende adfærd, konflikter mellem jægere og brugere og slid fra ryttere.

Overtrædelse af indgåede aftaler

Af de 264 svarpersoner, der har indgået aftaler, har kun 6% indtryk af, at aftalerne overtrædes. Overtrædelserne har primært karakter af at ryttere, mountainbikere eller O-løbere er aktive ud over aftalt tidspunkt eller færdes uden for aftalt område. Derudover nævnes gentagelse uden tilladelse eller manglende nedtagelse af udstyr som overtrædelser.

Oplevede gener ved aftaler selv om disse overholdes

14% føler, at der er gener selv om aftaler overholdes. De oplevede generne er, ligesom når reglerne overholdes, forstyrrelse af flora og fauna og henkastning af affald / manglende oprydning. Disse nævnes af hhv. 54 og 31% af dem som føler, at der er gener selv om aftaler overholdes. Ellers er de oplevede gener problemer med jagtlejere og den tid der går til administrationen af aftalerne.

Kendskab til konflikter mellem brugergrupper

Der kendes til konflikter mellem forskellige brugergrupper på 22% af ejendommene. Det har ikke været nemt at kategorisere typerne af konflikter, da de ikke er så entydige. Mange af konflikterne involverer jægere/jagtlejere. Konflikter mellem jægere og cyklister/ryttere/O-løbere eller mellem jægere og de stille brugergrupper nævnes af mange. Nogle steder har jægerne konflikter med stort set alle andre brugere eller med andre betalende brugere som f.eks. huslejere. Andre brugergrupper der nævnes er cyklister og rytter, som kan komme i konflikt med de gående. Ellers kendes til konflikter mellem folk med løse hunde og andre typer af brugere.

Løsning af konflikter mellem brugere

Der er ca. 71% af dem som kender til konflikter på deres ejendom, der mener, at de kan hjælpe med at løse konflikterne, mens 21% mener, at de ikke kan hjælpe på nogen måde eller ikke har lyst til at hjælpe.

Kommentarerne til hvordan det er muligt at hjælpe med at løse konflikterne viser, at ejerens mulighed for at planlægge, koordinere og evt. adskille aktiviteter for at undgå kollisioner er et af de mest anvendte værktøjer til at undgå eller løse konflikter. At skabe dialog mellem brugergrupperne nævnes også af mange som en mulig løsning af konflikterne – men det tager meget tid, og en enkelte mener, at det er nemmere blot at sige nej til aktiviteter. Mange af konflikterne er mellem jagtlejere og andre brugere. Her kan det hjælpe at tage højde for andre brugergrupper i jagtlejekontrakten og ved at være omhyggelig i valg af jagtlejere. Vigtigheden i at informere jagtlejere om de indgåede aftaler med andre brugere nævnes også.

Nogle af dem, der ikke mener at de kan hjælpe med at løse konflikterne eller ikke vil, nævner, at det er fordi, der ikke er kapacitet til det, og fordi det er svært at være "til stede" hele tiden. Der er også enkelte som har givet op, fordi de mener, folk alligevel gør hvad der passer dem. Nogle nævner specielle brugergrupper (mountainbikere og ryttere) som særligt svære at styre. Konflikter mellem jagtlejere og andre nævnes af en enkelt som svære at løse, da det ikke er muligt for skovejeren at ændre folks syn på jagt.

4.1.4 Administrationsgebyr og brugerbetaling

Administrationsgebyr

Ca. 7% svarer, at de nogen gange tager betaling for at administrere henvendelser fra brugere. Det er ofte i forbindelse med kommercielle arrangementer eller lignende, hvor arrangøren selv har en indtægt ved arrangementet. Ridekort og Orienteringsløbstilladelser er også blandt dem, som ofte tillægges administrationsgebyr. Andre områder hvor der tages administrationsgebyr er, hvis der skal koordineres, eller der er omkostninger forbundet med administrationen. Kun to svarer, at de altid tager administrationsgebyr.

Brugerbetaling

Brugerbetaling anvendes i højere eller mindre grad på 17,2% af skovejendommene. Heraf er det i langt de fleste tilfælde ridekort og betaling for at holde orienteringsløb. I tabel 4.1.10 (s. 33) ses, hvilke aktiviteter der tages betaling for og hvor ofte. Tallene er for jagts vedkommende alt for lave, da jagt formentligt af de fleste ikke betragtes som "brugerbetaling", men som en driftsgren for sig selv. Salg af sanke kort henregnes sandsynligvis heller ikke som brugerbetaling for de fleste, da der her er tale om, at der sælges et produkt. Disse to aktiviteter er alligevel medtaget i opgørelsen for at vise, at nogle få skovejere betragter betaling for dem som brugerbetaling på lige fod med andre aktiviteter.

Tabel 4.1.10: Aktiviteter hvor der tages brugerbetaling, samt antallet for de enkelte aktiviteter og hyppigheden pr svarafgivelse og pr svarperson

Aktivitet	Antal	Procent pr svarafgivelse	Procent pr svarperson
Ridekort	39	27	41
Orienteringsløb	32	22	33
Kommercielle arrangementer	15	11	16
Adventuresport (overlevelsesture, træklatring, paintball mm.)	13	9	14
Jagt og fiskeri*	12	8	13
Andre	6	4	6
Udlejning af faciliteter (parkering, Skovbørnehave	5	4	5
Organiserede eller større grupper	4	3	4
Overnatning	4	3	4
Sanke kort	3	2	3
Alle	3	2	3
Hundetræning	3	2	3
I alt	143	100	149

* Der tages nok i langt højere grad penge for jagtudlejning og sankekort. Tallene for disse aktiviteter kan derved være misvisende.

Aktiviteter der bør være fri for betaling

28% mener, at der er aktiviteter, hvor man ikke bør eller kan tage brugerbetaling eller administrationsgebyr. I tabel 4.1.11 er listet hvilke aktiviteter eller brugergrupper det drejer sig om. Det ses, at mange mener, at der ikke bør tages brugerbetaling for aktiviteter for børn og for almindelig lovlig færdsel (35% hhv. 26%). 10% mener ikke der bør tages betaling overhovedet. Der er 31%, som har undladt at svare på dette spørgsmål, hvorved usikkerheden på resultatet bliver større end for de andre spørgsmål.

Tabel 4.1.11: Aktiviteter eller brugergrupper der ikke bør tages betaling for.

Aktiviteter / brugergrupper	Antal	Procent pr svarafgivelse	Procent pr svarperson
Aktiviteter for børn og unge	54	28	35
Almindelig lovlig færdsel	40	21	26
Alle	16	8	10
stille brugergrupper	16	8	10
Lokale	14	7	9
Andre	10	5	6
Alle på nær enkelte aktiviteter	10	5	6
Hvis der ikke er nogen omkostninger	8	4	5
Alt der ikke er kommercielt	8	4	5
Svampe- og bærplukning	5	3	3
Offentlige arealer	5	3	3
Ridning	3	2	2
O-løb	2	2	1
I alt	191	100,0	122,4

Overvejelse af ændringer i brugen af betaling

11% har svaret, at de har overvejet at indføre betaling for bestemte aktiviteter. Igen er der mange som har undladt at besvare spørgsmålet – omkring 26%. Overvejelserne om ændringer er primært for ridekort og organiserede eller større grupper. Nogle mener, at det bør være en vurderingssag, mens andre overvejer at indføre administrationsgebyr eller brugerbetaling på alt der kræver tilladelse. Andre former for sport samt kommercielle aktiviteter overvejes det også af nogle at pålægge betaling.

Forventet ændring i prisniveau

Lige over halvdelen har valgt ikke at svare på spørgsmålet om, hvordan prisniveauet for administrationsgebyrer og brugerbetaling forventes at udvikle sig på ejendommen. Svarene på dette er således af en ringe værdi og vil ikke blive analyseret nærmere.

4.1.5 Analyse af generelle kommentarer

I spørgsmål 5 har respondenterne haft mulighed for at komme med generelle kommentarer vedrørende skemaet og til emnet "friluftsliv i skovene uden for statsskovene". 234 af skemaerne har kommentarer tilknyttet dette punkt. Kommentarerne betragtes som kvalitative data og vil i det følgende blive analyseret ved en modificeret udgave af Grounded theory-metoden, som beskrevet i metodekapitlet (s. 21).

Analysen er forfatterens subjektive fortolkning af de holdningsmæssige svar. Noter taget ved de enkelte gennemlæsninger er vedlagt som bilag G, ligesom alle kommentarerne kan findes i bilag H. Gennem analysen er der medtaget citater fra kommentarerne for at eksemplificere. Citater anføres i situationstegn og med *kursiv*. Hvor der i den oprindelige tekst er nævnt stednavne, er disse erstattet med AA for anonymitetens skyld.

Da det er kommentarer som svarpersonerne selv er kommet med, som en følge af at svare på spørgeskemaet, har de selvfølgelig ofte relation til det der er blevet spurgt om i skemaet. Svarpersonerne er således ikke direkte blevet spurgt om deres holdninger til dette og hint. Analysen af de generelle kommentarer er derfor ikke dækkende alene, men skal ses i relation til selve spørgeskemaundersøgelsen.

Analysen har ført frem til, at de generelle kommentarer falder inden for følgende kerneområder, som gennemgås i det følgende:

- Generelle holdninger over for gæster
- Antallet af gæster og henvendelser fra gæster om øget adgang
- Holdninger til nuværende lovgivning
- Overtrædelser af nuværende lovgivning
- Holdning til øget adgang
- Holdninger til brugen af frivillige aftaler
- Holdninger til brugerbetaling

Generelle holdninger over for gæster

Få kan ikke lide publikum

De generelle holdninger over for brugere af skoven varierer meget. Kun ganske få udtrykker, at de ikke synes om publikum i det hele taget, mens der er enkelte, som er generelt negative over for specielle brugergrupper.

"Militær/hjemmeværn er vanskelige "samarbejdspartnere"

"Fred og ro i skoven! Gerne besøg af skoler eller børnehaver - aldrig orienteringsløb"

"Folk opfører sig generelt ordentlig i skoven, men der findes nogle mennesker, der ganske enkelt ikke forstår et suk af noget. De opfører sig meget støjende og vader rundt i alle tykninger og skovbund, hvor adgang med den bedste vilje ikke kan godtages, især efter stormfaldet dec. 1999 og jan. 2000, hvor dyr og fugle fik endnu mindre at dække sig i. Den slags mennesker bliver vist ud jævnlige, men kommer igen og igen, det hjælper hverken med høflig henstilling eller grov udvisning, man får bare et groft svar altid, den slags mennesker har også hund med u/snor for de har "bestemt fuld kontrol med Fido". Et hjertesuk, jeg vil meget gerne dele skovens skønhed med andre, men på skovens præmisser."

Flest er venligt stemte over for publikum

En del virker dog til at være venligt stemte over for publikum i al almindelighed, specielt hvis de opfører sig ordentligt.

"Skovparcellen er lille uden offentlig eller gennemgående veje. Herlighedsværdierne er store og deles gerne med andre ansvarlige naturbrugere"

"Bestyrelsen i AA mener, at vi kommer længst ved at være åbne og holde skoven åben for besøgende af alle kategorier, derfor har vi ikke de store problemer."

"Skoven må benyttes af alle der har lyst, hvis blot de ikke medbringer hunde"

"AAselskab. Intentioner er, at folk er velkomne i skoven, når de vel at mærke har den fornødne respekt for naturen (såvel flora som fauna)."

Lokalbefolkningen særligt velkomne

Ellers er der en del, som udtrykker, at lokalbefolkningen eller specielle brugergrupper er velkomne.

"Et godt samspil med lokalbefolkningen er den bedste garanti for en god udnyttelse af skoven uden driftsmæssige gener, og en garanti for en generel overvågning af færdslen i skoven = tilbagemelding ved uregelmæssigheder."

"Nogle lokale samt naboer bruger skoven til at gå tur i. Enkelte har fået lov til at samle svampe samt ride på veje og stier. Det har aldrig givet anledning til problemer, vi er derimod glade for, at der er andre, der sætter pris på skoven og bruger den inden for de aftalte rammer."

"De få lokale brugere kan færdes frit."

"Det er skovejeren en glæde at kunne byde sine gæster velkommen. Lokalbefolkningen kan frit bruge skoven. Fjernarrangementer fra organisationer undgås, men kan aftales."

Antallet af gæster og henvendelser fra gæster om øget adgang

Antallet af gæster i skovene ser ud til at variere mellem de enkelte skove. Mange nævner, at der stort set aldrig kommer en sjæl, men kommer ikke med noget bud på hvorfor.

"Der foregår ingen aktiviteter som kræver ejerens tilladelse - bortset fra 3-4 lokale spejdere. Tilladte aktiviteter finder kun meget sjældent sted."

"Der kommer meget få folk i skoven. De er i øvrigt meget velkomne, når de opfører sig ordentligt"

"Der er ikke den store interesse for vores skovpart. Der har i de senere år været lidt mere cyklen og motionsløb, men kun en enkelt person eller mindre grupper."

Bynærhed

Andre har klare meninger om hvad det er, der betinger om publikumstrykket er højt eller lavt. Der er flere faktorer, som ser ud til at have betydning for, hvor mange gæster der generelt kommer på ejendommen, og hvor mange henvendelser der forekommer fra brugere om øget adgang. Nærhed til byer eller befolkningstætheden er den faktor, der nævnes oftest. Kommentarerne tyder på, at ikke bynære skove eller skove i mindre befolkede områder modtager færre besøg og får færre henvendelser fra brugere om øget adgang end de bynære skove.

"Ejendommen ligger i et tyndt befolket landområde, hvilket betyder, at det er meget få personer, der går tur her i skoven."

"Vi har stort set ingen der går i skovene eller bruger den. Der er ingen større byer i nærheden."

"For AAskovens vedkommende, som ligger bynært, oplever vi at man ikke kun færdes på veje og stier, men at skoven opfattes som offentlig skov."

"Min skov, der ligger i et tyndt befolket område, besøges af naboer og lokale folk. Det giver ingen problemer."

Det er dog ikke entydigt, og der er også bynære skove, som oplever et meget lille pres fra publikum.

"Trods skovens beliggenhed 300m fra by, er der forbavsende lidt færdsel i skoven."

Der er dog langt flest kommentarer, der tyder på den først nævnte sammenhæng.

Størrelsen og adgangsmulighederne

Kommentarerne tyder også på, at jo besværligere adgangen er, eller jo mindre skoven er, des færre besøgende og des færre henvendelser kommer der.

"Vores skov er meget lille og ligger meget afsides - derfor det meget lille publikumspres."

"Skoven ligger ret isoleret midt i marken - eneste adgangsvej er gennem gården og ad 1 km markvej. Formentlig derfor begrænset aktivitet."

Beliggenheden i forhold til anden skov

Også beliggenheden i forhold til anden skov ser ud til at kunne spille ind.

"Skoven ligger i et meget skovrigt område, og befolkningstætheden rel. lav. Dvs. trykket er lavt."

"Skoven ligger i et skovrigt amt med en beliggenhed langt fra større byer og hovedfærdselsårer. Der er derfor ikke noget voldsomt pres fra omverdenen om tilladelser."

Hvilken rolle de enkelte faktorer spiller, eller om der er sammenspil mellem faktorerne, som påvirker befolkningens adfærd, er det ikke muligt at sige noget om ud fra kommentarerne.

Holdninger til nuværende lovgivning

Nuværende lovgivning fungerer godt

De fleste der har kommenteret den nuværende lovgivning mener generelt, at den fungerer godt, og at der ikke er de store gener ved folks færden, så længe reglerne overholdes, og folk spørger om lov.

"Nuværende system fungerer tilsyneladende tilfredsstillende."

"Helhedsindtrykket er, at publikums færdsel ikke giver nævneværdige problemer. Dog er det altid rart at kunne "trække i nødbremsen", hvorfor jeg selvfølgelig gerne ser de nuværende færdselsregler bevaret."

"Men min holdning er, at der ikke skal gives yderligere adgang til skovene - den nuværende lov er udmærket."

Muligheden for at koordinere vægtes højt

Ejerens mulighed for at koordinere aktiviteter eller for at styre færdslen af hensyn til flora og fauna bliver af nogle nævnt som en meget positiv egenskab ved den nuværende lovgivning.

"Jeg synes at reglerne for færdsel i privat skov er rimelige som de er nu - både for skovgæst og skovejer. Med de nuværende regler har skovejeren selv mulighed for at vurdere, hvor meget yderligere færdsel skoven kan tåle, og han kan handle derefter. Samtidig kan han ved større arrangementer opkræve honorar, der kan bruges til udbedring af evt. skader påført skoven."

"De nuværende regler opfylder befolkningens behov for så vidt. Et lille antal mennesker har klart ønske om at foretage/udøve aktiviteter, der går ud over de muligheder, der gives i den nuværende lovgivning. Såfremt man følger dette mindretals ønsker vil taberne være "skovens dybe stille ro". Den indførte praksis med deltagerantallet er allerede en meget stor gene."

Nogle af reglerne burde strammes op

Der er ikke nogen, som ønsker reglerne ændret i retning af mere adgang ad lovgivningens vej. Derimod er der enkelte, som ønsker reglerne for adgang strammet på nogle områder.

"regler for friluftsliv burde strammes op, hvis skoven ligger bynært."

"Det er min opfattelse, at den nugældende naturbeskyttelseslov er et udmærket kompromis mellem de forskellige befolkningønsker. Dog bør reglerne om organiseret færdsel strammes, så der ikke er krav om et bestemt deltagerantal, før tilladelser skal indhentes."

Også nogle af de skove, der følger samme regler som statsskoven, har ønsker om indskrænkning af adgangsretten på nogle punkter:

"Adgangsreglerne for specielt mountainbikes bør ændres. Ved kørsel uden for befæstede veje skal der ansøges om tilladelse. Al systematisk træningskørsel skulle også kræve tilladelse."

"Adgangsregler til skoven som for off. skove. Normalt begrænses natlig færdsel - blandt andet under henvisning til beboerne i skovens huse."

Overtrædelse af nuværende lovgivning

Den nuværende lovgivning virker altså ikke til at give de store gener. Hvor der er regler vil, der dog altid være overtrædelser. De overtrædelser der giver de største gener er ofte overtrædelser, som nok aldrig vil blive tilladte f.eks. henkastning af affald.

Affald

Mange nævner, at der er problemer med netop affald i skovene. Specielt steder hvor skoven ligger op til en større vej, eller hvis der findes rasteplasser.

"Sommetider er der smidt affald af større og mindre mængde i skoven. Men ellers ikke de store problemer."

"Der smides en del affald - sandsynligvis fra biler - i skovkanten, men det er vel mest på grund af "dum" uvidenhed samt det faktum, at nogen mener, der er for langt til lossepladsen. Det er kedelige tiltag, men næppe til at stoppe."

"Der afleveres store affaldssække, gamle biler og andet affald, som vi bruger meget tid og mange penge på at fjerne. Amtet har lavet en P-plads i vejsiden i skoven, hvor affaldet bliver kastet ind i skoven."

"Dog er der en del problemer med henkastning af affald, da en del af skoven ligger ud til en amtsvej."

Løse hunde

Af andre overtrædelser nævnes løse hunde og deres ejere ofte som et problem.

"Vi har enkelte steder med tilladelse til hundeluftning uden snor, men ellers er løse hunde, bilkørsel og affald de væsentligste gener fra pub."

"Der er som regel ingen problemer med folks færdsel i skoven. Dog kan der være enkelte med løse hunde, der bliver fornærmet ved en påtale."

"Der er desværre alt for mange, der lader hunden løbe rundt når de vandrer alene i skoven."

Uvidenhed om regler

Nogle mener, at mange brugere ikke kender de nuværende regler godt nok, hvilket kan skabe misforståelser om hvad der er tilladt.

"Et bredere kendskab i befolkningen til den nye folder "Naturen må gerne betrædes". Det vil hjælpe alle."

"Det ville være ønskeligt om der blev forøget orientering af spejder og andre organiserede brugere af naturen om gældende regler og forskelle på regler i off og privat. De autoriserede skovskilte mangler at nævne skovdistriktets navn, samt at dette er et privat distrikt. Misvisende at skiltene underskrives af ministeren alene."

"De få overtrædelser af adgangsreglerne, vi har oplevet, er snarere et udtryk for skovgæsternes manglende viden - selv de nye "salmeyers" læses ikke - end for bevidst overtrædelse. Når overtrædelserne påtales, udviser "synderne" stor forståelse."

Overtrædelser svære at takle

Skovejererne oplever også indimellem, at overtrædere til tider kan være svære at takle.

"Største problem er, hvordan man takler dem, der overtræder reglerne. Oftest får man ødelagt en hel dag eller weekend, hvis man møder de forkerte: man hidkalder ikke ordensmagten, fordi folk går forkert i skovene, og det er ensbetydende med, at vi som lodsejere skal håndhæve love og regler uden sanktionsmuligheder og kompetence."

"Generelt tager folk flere og flere friheder på privat jord. I tilfælde bliver vi overfusede, hvis vi tillader os at sige til skovgæster, at de skal holde hunden i snor, eller at de skal parkere på de afmærkede P-pladser."

Holdninger til øget adgang

At selve debatten om den øgede adgang til de private skove er varm kommer tydeligt til udtryk i de generelle kommentarer. Der er mange der har holdninger til dette emne, og skovejerne har langt fra de samme holdninger.

Der bør ikke åbnes for yderligere adgang

Nogle mener, at der generelt ikke bør åbnes mere for adgangen hverken gennem lovgivning eller gennem frivillige aftaler. Argumenterne er forstyrrelse af vildt, krænkelse af ejendomsret og af privatlivets fred, samt at skovens nuværende tilstand ikke kan holde til øget adgang.

"Jeg er generelt mod yderligere adgang til skoven, da det virker forstyrrende, og det er privat ejendom"

"Vi er modstander af en øget tvungen adgangsret samt en udvidelse af retten til at færdes udenfor anlagte veje og stier"

"Der bør ikke åbnes for yderligere adgang til skove og anden privat ejendom."

"Det er vort indtryk: At det kan blive til stor gene, ved indførelse af udvidet lovpligtig adgang til skovene."

"Skoven blev meget ødelagt under orkanen dec. 1999 - og er nu under oprydning og nyplantering. Da skoven, som beskrevet er lille, ønsker jeg at skovene får ro til at vokse. Da dyrevildtet næsten har forladt området på gr.a. åben skov ønsker jeg: Ingen fremmed adgang til skoven p.t."

Åbning kan resultere i tyveri og hærværk

Nogle er bange for, at specielt natfærdsel vil åbne for tyveri og hærværk.

"Det største problem opstår hvis skovene pålægges døgnåbent, altså fri færdsel om natten. Herved åbnes ikke alene for forstyrrelse af vildtet, men specielt for tyveri og ødelæggelse. Dette har vi dog allerede i dag problemer med, men forudser en stærk stigning hvis natfærdsel tillades."

"Det er lidt vanskelig at have juletræer og pyntegrønt + klumpplanter og publikum til at færdes frit."

Åbning vil skabe problemer for flora og fauna

Den negative holdning over for åbning for nat- og fladefærdsel ad lovgivningens vej begrundes med, at en sådan ændring vil skabe problemer for flora og fauna og vil gøre det umuligt for skovejeren at koordinere og regulere aktiviteter.

"Af plantagens areal på 694 ha indgår 184 ha i den fredede "AA naturpark", hvor AA Amt har anlagt et afmærket stinet med toilet, parkering, borde og bænke - det er her pub færdes og opholder sig i stor udstrækning. Det er helt klart at publikum føler sig på sikker grund, når de kan følge afmærkede pæle. Det er derimod yderst sjældent, at vi møder fremmede i den øvrige del af plantagen. Det er derfor min klare overbevisning, at der ikke er behov for en lovmæssig udvidelse af pub. adgang til private skove generelt og da slet ikke om natten, hvilket bl.a. vil bevirke, at krondyrbestanden her i plantagen vil forsvinde helt."

"Bl.a. af hensyn til vildtbestanden bør der ikke gives yderligere adgang til private skove. I bynær beliggende skove med lille vildtbestand kan laves frivillige aftaler med skovejerne om øgede aktiviteter."

Kompensation ønskes

Kompensation enten ved en sænkning eller fjernelse af ejendomsskatterne eller anden form for kompensation ønskes af flere, hvis der indføres yderligere adgang ad lovgivningens vej.

"Men fri os for øgede friheder. Vi betaler vel ejendomsskatter for at kunne have en smule ejendomsret. Der er ikke indgået nogen aftaler med nogen, da der ikke har været henvendelser - hvis der var nogen der spurgte, ville de få nej. Jeg ønsker ro og atter ro."

"Min holdning er at de nuværende regler er meget gode, hvis man ønsker aktiviteter herudover mener jeg nok at der skal en form for brugerbetaling til, det er jo ejeren som passer og plejer skoven mv."

"AA finder, at bynære private skove, som har et overvældende besøgstal (vil kunne registres) yder offentligheden store gratis goder. En form for modydelse var rimelig/ønskelig! f.eks. reduceret ejendomsskat, tilskud til hegning, tilskud til kontrol og midler til genopsætning af nedrevne skilte."

"Hvis behovet er så stort bør det offentlige refundere skatter af jorden. Iflg. Grundloven er ejendomsretten vel ukrænkelig."

Det bør være muligt at lukke af i perioder

Hvis der indføres udvidede regler, er der nogen som ønsker, at det er muligt at lukke dele af skoven af for publikum f.eks. i perioder.

"Ved evt. adgang til skoven bør det være muligt for skovejeren at friholde et område i skoven for færdsel f.eks. 20% af skovens areal."

Svenske og norske regler kan ikke anvendes som argument

Enkelte kommer også med kommentarer om begrebet "allemandsretten". De mener ikke at man kan anvende svenske og norske regler, som argument for øget adgang i Danmark.

"Mange danske taler om allemandsretten i Sverige, men de glemmer, at med den følger allemandspligten"

"I øvrigt kan svensk og dansk natur ikke sammenlignes og bruges som argument for øget adgang."

Større indsats i statsskovene ønskes

Nogle mener, at man i stedet for at åbne mere op i de private skove burde gøre en større indsats for at få folk ud i statsskovene.

"Lad de folk der vil bruge statsskoven, det er rigeligt. Vi har jo heller ingen interesse i at gå rundt i folks haver. Der er rigeligt plads ved strande og i statsskove."

"Hvis politikkerne synes, at publikum skal have øget adgang til skoven, bør de gøre en ekstra indsats med benyttelse af statsskovene, som ofte ligger tomme hen. Det er lidt grotesk, at publikum vil tvangsåbne private skove, men de gør meget lidt for øget adgang til statsskovene."

Holdninger til brugen af frivillige aftaler

Andre er mere positivt stemt over for at give mere adgang, dog ikke gennem lovgivning, men ved frivillige aftaler.

Frivillige aftaler et godt værktøj

Frivillige aftaler nævnes som et godt værktøj til at skaffe brugere af skoven yderligere adgang, samtidig med at skovejeren har mulighed for at koordinere og regulere aktiviteter. Dette både til glæde for brugere og ejere, men også af hensyn til flora og fauna.

"Der bør ikke åbnes for yderligere adgang til skovene. Som reglerne er nu, har man stor mulighed for at færdes i skovene. For at kunne pleje og vedligeholde skovene er det vigtigt, at der er visse begrænsninger, hvilket bør være i alles interesse. Ønsker grupper at benytte skovene ud over reglerne, vil langt de fleste kunne indhente tilladelse."

"Min skov må gerne bruges mere, efter aftale med mig."

"Positiv indstilling til adgang. Frie aftaler er bedst. Hvis det gik hen og blev en ret, kunne forholdet nemt forværres, da kontakten ikke længere nødvendigvis ville være der."

"Da vi hidtil har givet tilladelse til alt, hvad vi bliver spurgt om, er det mit indtryk, at de nugældende regler fungerer udmærket. Jeg vil være klar modstander af mere offentlig ret."

"Jeg er enig i Skovforeningens politik vedr. adgangsregler: Frivillige aftaler – ingen generel lempelse af reglerne!"

"Børnehaven har fået tildelt et mindre område c. 25x25 m som er "deres". Sådanne aftaler må gerne udvides - også uden gebyr."

"Debatten om friluftslivet i skoven er vanskelig for både skovejere og brugere. Alle synes at have en mening. For driften af skoven betyder antallet af besøgende knap så meget, alle er stor set velkomne, hvis blot de spørger og uddyber deres formål med besøget. Problemet er de grupper der kommer uanmeldt - dem har man ingen mulighed for at give den nødvendige information om, hvor de må færdes for at få det bedste udbytte af deres besøg. I debatten skal skovejere/brugere komme tættere på et fornuftigt samarbejde frem for de dybe kløfter der graves. Det vil være til gavn for begge parter."

Koordinering af aktiviteter specielt vigtigt af hensyn til jagtlejere

Jagtlejere vægtes af mange højt, da der ofte kommer store indtægter herfra. Om der indgås aftaler efter henvendelse fra bruger kan således afhænge af, om det er jagtsæson eller ej. Det er f.eks. i sådanne tilfælde, at det er rart for skovejeren at kunne koordinere.

"Arrangementer der falder udenfor jagtsæsonen er meget lettere at få indpasset."

"I jagtsæsonen henvises besøgende børnehaver og skoler til egen parklignende Skov."

"Der betales en stor jagtleje, hvorfor der normalt ikke gives tilladelser udover naturbeskyttelseslovens regler."

Folk vil gerne lave aftaler

Også de skove der har adgangsregler, som ligner statsskovene, oplever at folk henvender sig for at ville lave aftaler, selv om det ikke er nødvendigt.

"Mange telefoniske henvendelser, hvor publikum egentligt ikke behøver at søge. Vi opfordre dog altid skovgæster med specielle forventninger til at søge, for at undgå sammenfald af arrangementer. Vi har ved evt. sammenfald mulighed for at henvise gæster til et andet egnet område hvorved parterne undgår risikoen for konflikt og skovturen bliver derved den succes, man havde forventning om. Vi ofrer dette arbejde en betydelig opmærksomhed aht. virksomhedens image og ved generel venlig indstilling til publikum."

"En del af de organiserede arrangementer på side 3 (skoler og børnehaver) kræver ikke altid tilladelse. Men de vil gerne lave aftalen alligevel for 1) at være sikker på at der ikke er jagt 2) ikke at komme i karambolage med en andens arrangement."

Publikum kan styres

For nogle udgør den rekreative benyttelse af skoven allerede en del af skovdriften og andre kommer med forslag til, hvordan det er muligt gennem opstilling af faciliteter at styre publikum, eller hvilke aktiviteter skovene selv laver for at give publikum en mulighed for oplevelser.

"Skoven tilstræber at kombinere det rekreative med produktion - kan lade sig gøre. Det må dog erkendes at der i nogle tilfælde sker værdiforringelser. Skoven er teltpladsvært - bruges flittigt. Naturskole (ca. 1000 elever/år). Div. Skovbørnehaver benytter ligeledes skoven. Lige afsluttet opgørelse af antallet af besøgende viser, at der er ca. 12100 personer om året heraf er ca. 2000 personer i skoven i længere perioder (fra 2-7 døgn)."

"Led opsat ved alle indfaldsveje - hvilket har umuliggjort kørsel i skoven."

"Jagten er ikke mere lejet ud i det mest besøgte område (100 ha), hvor vi har samlet publikumsfaciliteter som P-plads, bænke, bålpladser, toiletter i forbindelse med gode naturoplevelser og slotsmiljø. Større arrangementer udgår herfra."

"Vi arrangerer selv to guidede ture om året med godt fremmøde."

"AA har i løbet af et normal år en lang række udflugter som vises rundt, også i skoven. Indtil videre uden betaling."

Holdninger til brugerbetaling

Der er mange forskellige holdninger til anvendelse af brugerbetaling. Nogle mener at brugerbetaling er af det onde, og at det af princip ikke bør tages. Andre er af den opfattelse, at det blot forpligter ejeren.

"Den goodwill som skovejerne nyder i befolkningen, skyldes bl.a. at folk kan færdes uden at skulle betale for retten. Betaler man (selv sporadisk) føler man som befolkning nok også, at man har ret til at stille krav!!"

"Brugergebyr medfører at distriktet skal levere varen, og bruger har reelt opnået en rettighed, som efter betaling er vanskeligere at styre, end hvis man ikke krævede betaling"

Brugerbetaling er ok hvis aktivitet er forbundet med udgifter

Andre mener brugerbetaling er i orden, hvis der er udgifter forbundet med aktiviteten, eller hvis det er kommercielle arrangementer.

"Brugerbetaling er for os OK, hvis slitage på skoven og henvendelser er så massiv, at det tager tid fra den normale adm. og vedligehold."

"Uden for jagtsæsonen vil jeg gerne "udleje" - mod et gebyr - til bl.a. orienterings- og terrænløb."

"Der bruges meget tid hvert år på administration af aftaler med vandrelau og DN. Tid går fra andre steder. Vi overvejer derfor at tage et gebyr mod optimale forhold for gæster - eller bør de kaldes kunder. F.eks. et standardgebyr for større officielle arrangementer."

"Vi har langtidsaftaler med en lang række foreninger og klubber; rideklub, orienteringsklub, motionsklub, politihundeforening, kommunen og spejdere - og her tager vi os betalt."

"Brugerbetaling: 1) principielt burde man betale for adgang ud over der tilladte. Vi bruger hurtigt en arbejdstime til at koordinere en større vandretur med f.eks. Jagtlejere. 2) ryttere, jægere og O-løber betaler jo. 3) det er en vare der efterspørges af samfundet. 4) ulempe medfører badwill evt. betaling skal administreres med varsomhed."

Brugerbetaling indføres hvis regler ændres

Enkelte har den holdning, at hvis der kommer en lovmæssig udvidelse af adgangsretten, vil de indføre brugerbetaling i højere grad.

"Som beskrevet på side 7 tager jeg ingen gebyrer, men hvis regeringen pålægger os mere åbenhed i skovene vil jeg indføre begrebet. Da vi af regeringen efterhånden pålægges skatter, afgifter og krav konstant, og at den del af befolkningen, som er igangsættere, og ønsker at etablere goder og værdier for kommende generationer altid er i søgelyset og konstant skal presses så de til sidst ikke orker mere. Så mener jeg at vores modforsvar vil være at som regeringen konstant gør presse andre brugere fremover."

"Forslag om kompensation for frivillig åbning af skove for yderligere færdsel. Der bør ikke være nogen hellige køer i afsøgningen af grænserne for brugerbetaling, privat eller offentlig finansieret."

"Ejendomsretten skal ubetinget respekteres. Flere overgreb mod denne, skaber yderligere uvilje. Allerede indtrufne aftaler vil blive taget op til overvejelse, da "tredje" mand har grebet ind i forholdene og dermed balancen. Brugerbetaling bør udvides - herved værdisættes ydelsen. Gratis ydelser krænker respekten."

Immaterielle værdier fremtidens indtægtsgrundlag?

Flere ser også de immaterielle værdier, som mulige indtjeningsmuligheder i fremtiden.

"Vi omsætter for ca. 1000kr/ha i oplevelser eller over 1 mio. på ca. 1100 ha. Hvis ikke vi evner at sælge "herlighedsværdier" kan vi ikke overleve."

"Samfundsdebatten peger i retning af en større benyttelse af immaterielle rettigheder, f.eks. afgift på CD til fordel for kunstnere. På samme måde skal skovbruget til at anvende deres skove på en anden måde end i dag. Fremtidens indtægter hedder "oplevelser" og såfremt denne ejendomsret bliver nationalret endnu mere end den er i dag, vil fremtidens indtægtsgrundlag ikke være tilstede."

Opsummering på analysen af de generelle kommentarer

Meningerne om skovenes anvendelse til friluftsliv er mange. Nogle er meget positive over for publikum, mens andre er mere forbeholdne. Der er en del som er specielt venligt stemte over for lokalbefolkningen.

Publikumspresset virker til at afhænge af, hvor bynære skovene er, hvor store de er og hvilke andre friluftsmuligheder, som findes i området.

Aftalemiljøet lader til at fungere godt mange steder, hvor ejerne er glade for, at de gennem den nuværende lovgivning har mulighed for at være med til at styre adgangen og koordinere aktiviteter, hvilket de mener også er til glæde for publikum. Der er også enkelte der mener, at reglerne burde strammes op på nogle områder.

Overtrædelser af den nuværende lovgivning giver primært gener i form af løse hunde, henkastning af affald og motorkørsel. Nogle steder nævnes også problemer med krybskytter, samt tyveri og hærværk. Disse former for overtrædelser vil en ny lov ikke hjælpe på. Uvidenhed blandt brugerne om regler nævnes også af nogle som årsag til overtrædelser.

En del skovejere holder meget fast på at adgangen ikke bør åbnes mere op, da det kan virke forstyrrende på flora og fauna og fratager dem deres rolle som koordinører. Den grundlovsfæstede ejendomsret bliver også nævnt, og en del mener at økonomisk kompensation af den ene eller anden art er på sin plads, hvis der åbnes mere op.

Frivillige aftaler med brugere nævnes af mange, som et godt værktøj til at skaffe brugere øget adgang. Det nævnes også at det herved bliver muligt for ejerne at koordinere aktiviteter. Ejerne oplever også, at folk gerne vil lave aftaler, og at det er muligt at styre publikum.

Brugerbetaling anvendes af nogle til aktiviteter, hvortil der er forbundet udgifter for skovejeren, mens andre mener at brugerbetaling ikke bør anvendes. Nogle har den holdning, at de vil øge andelen af aktiviteter som pålægges brugerbetaling, hvis regler ændres.

4.2 Præcisering af sammenhænge

Det er nu muligt ud fra den beskrivende analyse og analysen af de generelle kommentarer at vurdere, hvordan resultaterne kan anvendes til beskrivelse af aftalemiljøet, og hvilke sammenhænge det derved er relevant og muligt at teste på de kvantitative data i den sammenlignende analyse. Følgende områder fra undersøgelsen vurderes at være af betydning for beskrivelsen og vurderingen af aftalemiljøet :

- antallet af henvendelser for forskellige aktiviteter - kan fortælle noget om behovet fra brugerens side for at få adgang til skoven ud over det der tillades via lovgivningen
- antallet aftaler for forskellige aktiviteter – kan vise noget om den praksis der er for at indgå aftaler og ejerens vilje til at indgå aftaler
- antallet af afslag efter henvendelse og begrundelser for ikke at indgå aftaler – viser også noget om viljen fra skovejerens side
- Ønsket om at indgå flere aftaler – siger også noget om viljen blandt ejere
- Ejernes opfattelse af folks færden i skovene, herunder overtrædelse af regler og aftaler samt oplevede gener ved lovlig færdsel – kan have betydning for vurderingen af hvordan aftalemiljøet fungerer.
- Praksis for brugerbetaling – kan fortælle noget om hvilken praksis der er for brugerbetaling
- Kendskab til konflikter og ejerens rolle som konfliktløser - kan sige noget om ejernes holdninger til at deres skov anvendes til friluftsliv og om ejerne selv tager initiativ til at lave aftaler

Det tyder på, at der er nogle regionale/lokale forskelle i aftalemiljøet, som kan komme til udtryk ved at variablene afhænger af skovens størrelse, skovens beliggenhed i forhold til by, skovens beliggenhed i forhold til anden skov og skovens geografiske beliggenhed. På nogle områder ser jagt ud til at spille en væsentlig rolle – blandt andet på skovejerens villighed til at indgå aftaler. Det vurderes således, at det er relevant at se om følgende sammenhænge kan dokumenteres og forklares ud fra det kvantitative materiale:

- Om der forekommer henvendelse om øget adgang afhænger af:
 - skovens størrelse
 - om skoven ligger bynært
 - skovens beliggenhed i forhold til anden skov
 - skovens geografiske beliggenhed
- Om der indgås aftaler afhænger af:
 - skovens størrelse
 - om skoven ligger bynært
 - skovens beliggenhed i forhold til anden skov
 - skovens geografiske beliggenhed

- Om nuværende regler overtrædes afhænger af:
 - skovens størrelse
 - om skoven ligger bynært
 - skovens geografiske beliggenhed

- Om der opleves gener i forbindelse med folks færdsel i skoven afhænger af:
 - skovens størrelse
 - om skoven ligger bynært
 - skovens geografiske beliggenhed

- Om der anvendes brugerbetaling afhænger af:
 - skovens størrelse
 - om skoven ligger bynært
 - om jagten lejes ud på ejendommen
 - skovens geografiske beliggenhed

- Om der kendes konflikter mellem brugere afhænger af:
 - skovens størrelse
 - om skoven ligger bynært
 - om jagten lejes ud på ejendommen
 - skovens geografiske beliggenhed

Det vil være disse sammenhænge som undersøges i den sammenlignende analyse.

Forskelle i aftalemiljøet for de forskellige brugergrupper defineret i indledningen er relevant i forbindelse med beskrivelsen af aftalemiljøet. Disse forskelle fremgår kun i "hvilke/hvordan" spørgsmålene. I analysen af svarene på "hvilke/hvordan" spørgsmålene har det ikke været muligt, at inddele data striks i disse brugergrupper. Det er derfor ikke muligt at analysere lokale/regionale sammenhænge for de forskellige brugergruppe-typer.

Fordelingen af forskellige ejertyper i data er skæv (81% er person- eller familieaktieselskabs ejet, 12% er ejet af andre former for selskaber mens 6% er ejet af offentlige instanser). Dette gør at der ved en fordeling i kategorier efter ejertyper vil blive få repræsentanter i nogle kategorier, hvorved det ikke er rimeligt at anvende sammenlignende analyser. Det vil således ikke være muligt ud fra data at beskrive forskelle i aftalemiljøet mellem forskellige ejertyper.

Oplysninger om ejerforhold kan ikke anvendes i en videre analyse, da materialet bliver for skævt at arbejde med, og de sammenhænge der kan findes vil blive meget usikre. Informationen om beliggenheden af skoven i forhold til institutioner er svær at arbejde med, og det vil ikke umiddelbart kunne anvendes i beskrivelsen af aftalemiljøet. Informationer om ændringer i prisniveau vurderes at være for usolide på grund af det store partielle bortfald. De anvendes ikke i den videre analyse af aftalemiljøet.

4.3 Den sammenlignende analyse

I dette afsnit undersøges om de opstillede sammenhænge kan verificeres i det kvantitative materiale.

Variablerne som undersøges er: henvendelser (H), aftaler (A), overtrædelse af regler (RO), gener ved færdsel (GF), anvendelse af brugerbetaling (BB) og konflikter mellem brugergrupper (K).

De regionale faktorer defineres alle som klassevariabler i det følgende, hvis ikke andet er angivet. I tabel 4.3.1 ses, hvordan de enkelte klasser er defineret for de enkelte faktorer. Klasserne inden for de enkelte faktorer kan betragtes som populationer, da det er inddelinger som fortages ud fra faktuelle oplysninger, der er fastlagt for den enkelte ejendom, og som ikke ændre sig.

Tabel 4.3.1: *Klasserne for de regionale faktorer*

Regionale faktorer			
Arealkategorier (arkat)	Beliggenheden i forhold til by (bynær)	Beliggenhed i forhold til anden skov (andensk)	Geografisk beliggenhed (region)
1) < 5 ha	1) Bynær (skoven ligger tættere end 1 km på en by med 1000 indbyggere)	1) Ja (skoven ligger i forbindelse med anden skov)	1) Sjælland (postnummer 1000 – 4999)
2) 5 - 19,9 ha			2) Fyn (postnummer 5000 – 5999)
3) 20 - 49,9 ha			
4) 50 - 99,9 ha			
5) 100 - 249,9 ha	0) Ikke bynær	0) Nej (skoven ligger alene)	3) Jylland (postnummer 6000 – 9999)
6) 250 - 499,9 ha			
7) 500 - 999,9 ha			
8) > 1000 ha			

Det undersøges om der er homogenitet mellem populationerne inden for én faktor, for de forskellige variable (homogenitetstest). For eksempel undersøges det, om der er forskel på, om der forekommer henvendelser eller ej for henholdsvis bynære og ikke bynære skove. Hvis der ikke er homogenitet mellem populationerne (bynær, ikke bynær) siges det, at skovens beliggenhed i forhold til by har en effekt på, om der forekommer henvendelser eller ej.

At homogenitetstestene viser at der er effekt af faktorerne betyder, at de estimerede hyppigheder afviger signifikant (på mindst 95% niveau) fra det forventede under nulhypotesen om, at der er homogenitet. Hvis der er effekt af faktoren, beregnes ud fra de estimerede hyppigheder en estimeret sandsynlighed (p) for, at der f.eks. forekommer henvendelser for f.eks. bynær og ikke bynær skov. For de estimerede sandsynligheder angives endvidere et 95% konfidensinterval, som viser, hvor sikkert estimatet er bestemt ud fra data. Jo større konfidensinterval jo mindre sikker er estimatet bestemt. De estimerede sandsynligheder benævnes i afsnittet blot sandsynligheden.

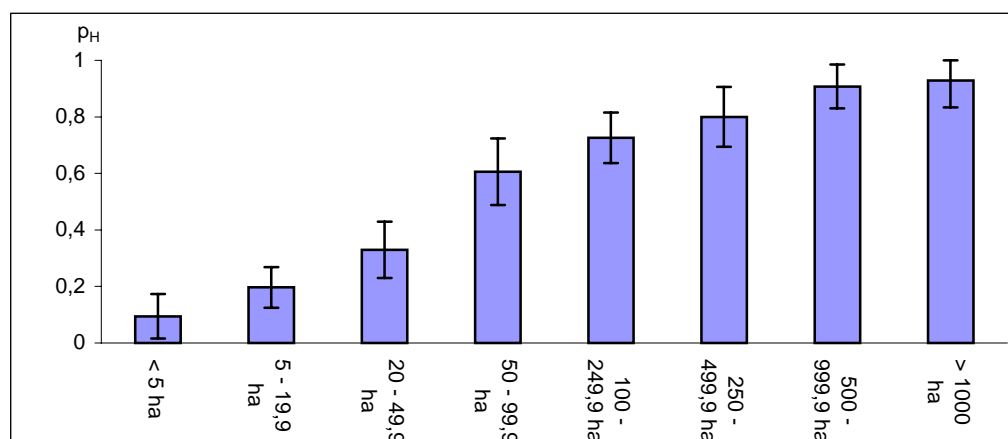
Hvis der kan konstateres effekt af faktorerne enkeltvis, undersøges det, om der er effekt af faktorerne på variablerne, når man ser på dem sammen. Hertil anvendes en logistisk regressionsmodel, som er nærmere beskrevet i appendiks A. Det er ikke hensigten ud fra modellen at forklare sammenhængen, men blot at vise at den er der. Derfor vil de enkelte

parametre ikke blive præsenteret. Der vil kun blive angivet signifikansniveau for faktorerne. Alle test er udført på 5%-niveau. Der skelnes mellem følgende signifikansniveauer: ($p < 0,001$), ($p < 0,01$), ($p < 0,05$) og ikke signifikant effekt af variabel, som angives med hhv. ***, **, * og NS.

4.3.1 Forekomsten af henvendelsers afhængighed af regionale faktorer

Homogenitetstestene viser, at arkat (***), bynaer (***), andensk (*) og region (***) har effekt på, om der forekommer henvendelser, når der ses på de enkelte faktorer hver for sig.

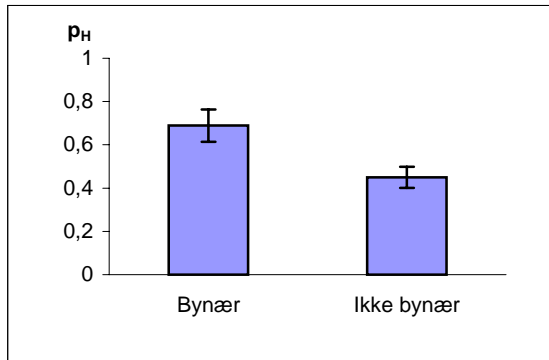
Der er flere ejendomme end forventet¹, som modtager henvendelser i skove større end 50 ha, og færre end forventet i skove mindre end 50 ha. I figur 4.3.1 ses sandsynligheden for at der forekommer henvendelser (p_H) for de forskellige arealkategorier. Heraf ses, at p_H stiger med stigende størrelse på skoven. For skove større end 50 ha er $p_H \geq 60\%$, mens ved skove over 250 ha er $p_H \geq 80\%$. For små skove under 20 ha, er $p_H \leq 20\%$,

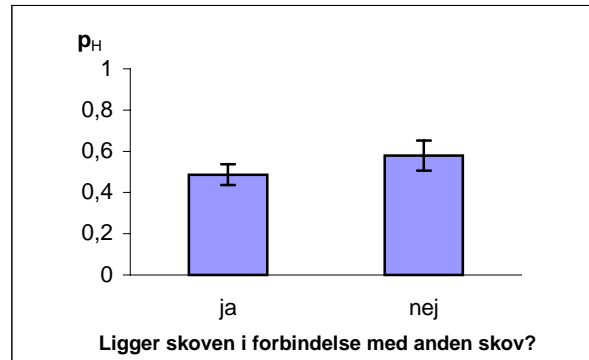
Figur 4.3.1: Sandsynligheden for at der forekommer henvendelser (p_H) i de enkelte arealklasser, samt et 95% konfidensinterval.

Figur 4.3.2 (s. 49) viser, sandsynligheden for at der forekommer henvendelser (p_H) alt afhængig af, om skoven ligger bynært. p_H er størst for bynære skove ($p_H = 70\%$). Det betyder, at de bynære skove modtager flere henvendelser end de ikke bynære skove. Hvis skoven ligger i forbindelse med anden skov er sandsynligheden (p_H) for at der forekommer henvendelser mindre ($p_H = 49\%$) end hvis skoven ligger alene, hvilket illustreres i figur 4.3.3 (s. 49). Det viser, at hvis skovene ligger i forbindelse med anden skov, forekommer der færre henvendelser. Det kan skyldes, at folk kun henvender sig til en af skovene, hvis de ligger i et kompleks, fordi det måske er svært at skelne, hvornår man er i hvilken skov.

¹ Det forventede antal er et antal, som beregnes i forbindelse med homogenitetstesten og er det antal ejendomme som det forventes vil modtage henvendelser inden for de enkelte arealkategorier med den givne fordeling af ejendomme på arealkategorierne og det samlede antal ejendomme som modtager henvendelser.

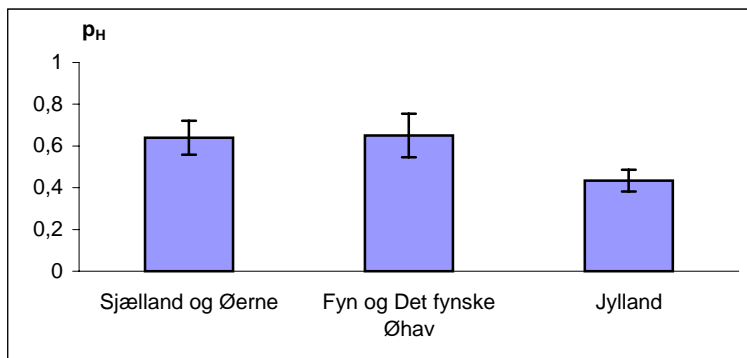

Figur 4.3.2: Sandsynligheden (p_H) for at der forekommer henvendelser afhængig af om skoven ligger bynært, samt et 95% konfidensinterval.

Figur 4.3.3: Sandsynligheden (p_H) for at der forekommer henvendelser afhængig af om skoven ligger i tilknytning til anden skov, samt et 95% konfidensinterval.

Figur 4.3.4 viser sandsynligheden (p_H) for at der forekommer henvendelser afhængig af skovens geografiske placering. Det ses at p_H er mindst i Jylland ($p_H = 43\%$), mens den er næsten lige stor for Sjælland og Fyn, hvor p_H er omkring 60%. Det viser, at der er større sandsynlighed for, at der forekommer henvendelser øst for Lillebælt end vest for.

Figur 4.3.4: Sandsynligheden (p_H) for at der forekommer henvendelser afhængig af skovens geografiske placering

Det viser sig, at følgende model kan beskrive, hvilke faktorer der har effekt på, om der forekommer henvendelser eller ej:

$$\ln\left(\frac{P_0}{P_H}\right) = \alpha + \beta_{0k}^{BYNAER} + \beta_{0l}^{ARKAT} + \beta_{0m}^{REGION}, \quad k=0,1, l=1,\dots,8 \text{ og } m=1,2,3$$

Hvor p_0 er sandsynligheden for, at der ikke forekommer henvendelser og p_H er sandsynligheden for, at der forekommer henvendelser. Hvilket betyder, at når der testes for effekt af alle faktorerne sammen, kan der konstateres effekt af skovens størrelse (ARKAT), bynærhed (BYNAER) og geografiske placering (REGION), mens der ikke længere kan ses effekt af beliggenheden i forhold

til anden skov. Arkat er signifikant på *** niveau, mens bynær og region kun er signifikante på * niveau.

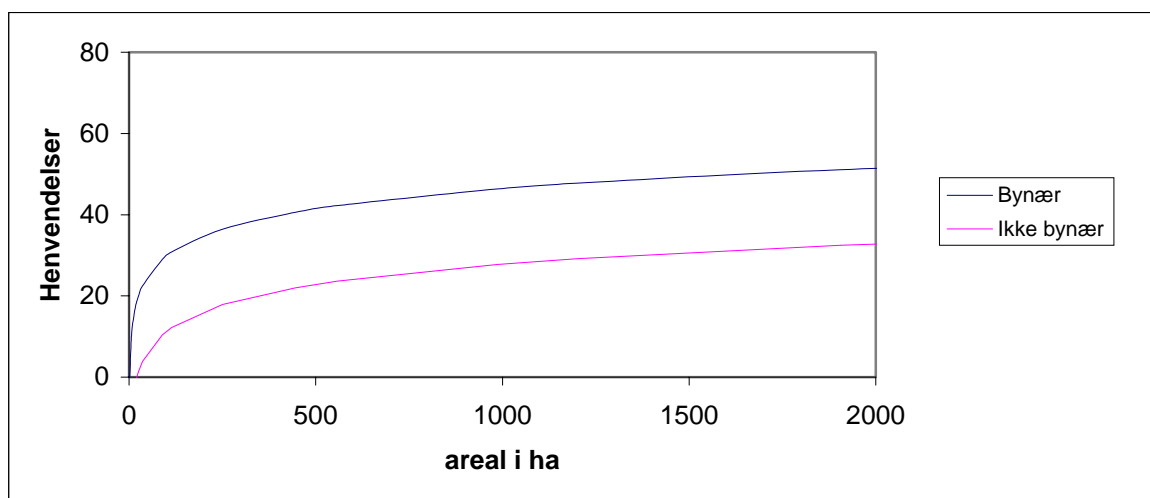
Arealkategorierne ser ud til at betyde meget for, om der forekommer henvendelser eller ej. Antallet af henvendelser kan også beskrives med en log-lineær model, hvor antallet af henvendelser afhænger af den naturlige logaritme til arealet af skoven ($\ln(\text{areal})$) for henholdsvis bynære og ikke bynære skove. Der kan ikke ses en effekt af skovens geografiske beliggenhed. Den reducerede model ser således ud:

$$\text{Henvendelser} = 7,20 \cdot \ln(\text{areal}) + \beta_i, \quad i = \text{bynær, ikke bynær}$$

$$\text{hvor } \beta_{\text{bynær}} = -3,32 \quad \text{og} \quad \beta_{\text{ikke bynær}} = -21,90$$

Der er signifikans på *** niveau for både bynærhed og arealet.

Sammenhængen er illustreret grafisk i figur 4.3.5. Her ses det, at antallet af henvendelser er stigende for stigende arealstørrelse.

Figur 4.3.5: Antallet af henvendelser som funktion af arealet for bynære hhv. ikke bynære skove.

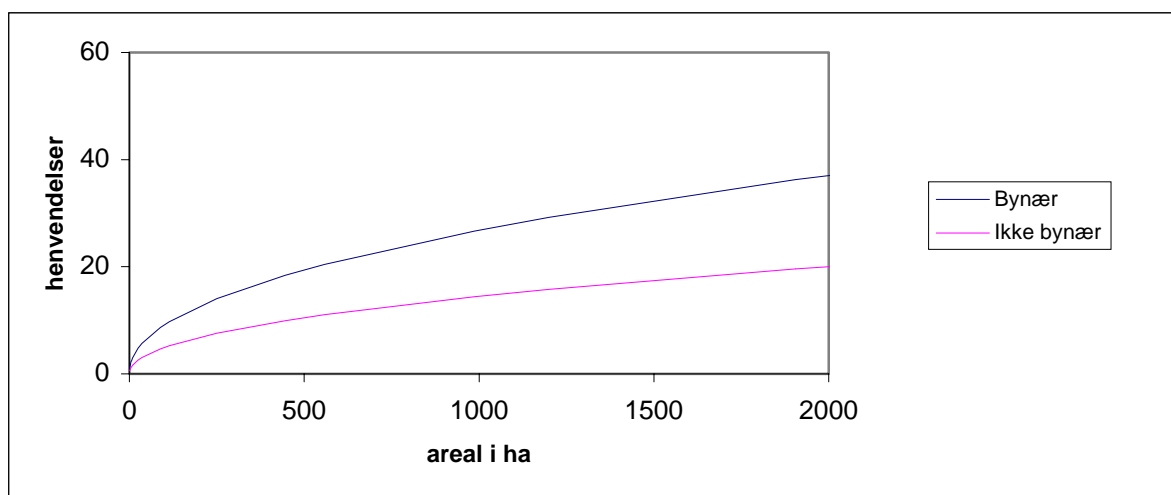
Antallet stiger hurtigst ved de små arealer. Kurverne flader ud når arealet overstiger ca. 200 ha, hvilket betyder, at antallet af henvendelser ikke stiger så kraftigt når skovene bliver større efter de 200 ha. Det virker rimeligt, da der må være grænser for hvor mange henvendelser en skov kan få – der findes jo ikke et uendeligt antal brugere. Modellen er afprøvet på hele datamaterialet. Da det kun er lidt over halvdelen af ejendommene, som har fået henvendelser, påvirker alle dem der ikke har fået henvendelser det hele skævt og det er ikke rimeligt at antage normalfordeling. I stedet kan betragtes en model hvor kun de ejendomme som har fået henvendelser indgår. Så kan følgende sammenhæng ses at gælde for materialet:

$$\ln(\text{henvendelser}) = 0,468 \cdot \ln(\text{areal}) + \beta_i, \quad i = \text{bynær, ikke bynær}$$

hvor: $\beta_{\text{bynær}} = 0,057$ og $\beta_{\text{ikke bynær}} = -0,558$

Både bynærhed og arealet har signifikans på *** niveau

Sammenhængen er illustreret grafisk i figur 4.3.6.

Figur 4.3.6: Antallet af henvendelser som funktion af arealet for bynære hhv. ikke bynære skove, for de skove som har fået henvendelser.

Figuren viser at antallet af henvendelser vokser med stigende størrelse af arealet, samt at antallet af henvendelser stiger hurtigere i de bynære skove.

I tabel 4.3.2 (s. 52) vises resultaterne af homogenitetstestene, hvor der testes om ark, bynær, andensk og region har effekt på om der forekommer henvendelser for de enkelte aktiviteter. Der ses effekt af skovens størrelse og af bynærhed for alle aktiviteterne. Der er kun effekt af beliggenheden i forhold til anden skov for fire af aktiviteterne (Færdsel mellem solnedgang og kl. 7, overnatning, annoncerede vandreture og ridning). Effekten af den geografiske placering svinger mere mellem aktiviteterne. Der er kun signifikant effekt med $p < 0,001$ for ridning, annoncerede vandreture og færdsel mellem solnedgang og kl. 7, mens der ikke er effekt på samling af svampe og bær, samt opstilling af udstyr.

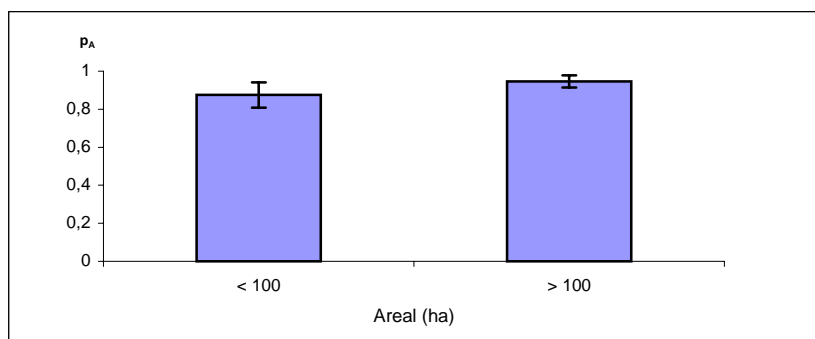
Tabel 4.3.2: test af om areal, bynærhed, beliggenhed i forhold til anden skov og geografiske placering har effekt (+) på om der forekommer henvendelser for de enkelte aktiviteter

Forekommer Henvendelser	Arealkategorier		Bynærhed		Anden skov		Geografi	
	effekt	Signifikansniveau	effekt	Signifikansniveau	effekt	Signifikansniveau	Effekt	Signifikansniveau
Færdsel mellem solnedgang og kl. 7.00, uden overnatning	+	***	+	***	+	*	+	***
Overnatning	+	***	+	***	+	*	+	**
Båltænding	+	***	+	***	-	NS	+	*
Annoncerede vandreture	+	***	+	***	+	*	+	***
Guidede ture	+	***	+	***	-	NS	+	*
Samling af svampe og bær	+	***	+	*	-	NS	-	NS
Opstilling af udstyr	+	***	+	***	-	NS	-	NS
Orienteringsløb	+	***	+	***	-	NS	+	**
Mountainbiking uden for vej og sti	+	***	+	***	-	NS	+	*
Ridning	+	***	+	***	+	*	+	***

4.3.2 Regionale faktorerers indflydelse på, om der indgås aftaler

Testes på hele materialet viser homogenitetstestene, at arkat, bynaer, andensk og region har indflydelse på, om der indgås aftaler om øget adgang, når man ser på faktorernes virkning hver for sig. Da det kun er 283 ejendomme, som har fået henvendelser, og det kun er disse, som kan indgå aftaler¹, er det kun rimeligt at medtage disse i analysen. Når data analyseres, for den del af data hvor der er henvendelser, kan der ikke længe konstateres nogen regionale/lokale effekter på, om der indgås aftaler eller ej. Hverken hvis de testes enkeltvis eller sammen. Det kan skyldes at materialet bliver for spinkelt, men det kan også skyldes, at der ikke er lokale/regionale forskelle på, om der indgås aftaler efter forudgående henvendelse.

Størrelsen af skoven har effekt på * niveau, hvis materialet deles op i skove over hhv. under 100 ha. Her er sandsynligheden for at der indgås aftaler (p_A) større, når skoven er over 100 ha. Dette illustreres i figur 4.3.7.

Figur 4.3.7: Sandsynligheden for at der indgås aftaler (p_A) afhængigt af om skoven er over eller under 100 ha, samt et 95% konfidensinterval.

¹ Dette skyldes den måde spørgeskemaet er konstrueret på - der skal kun svares på 2.3, hvis der er svaret på 2.2.

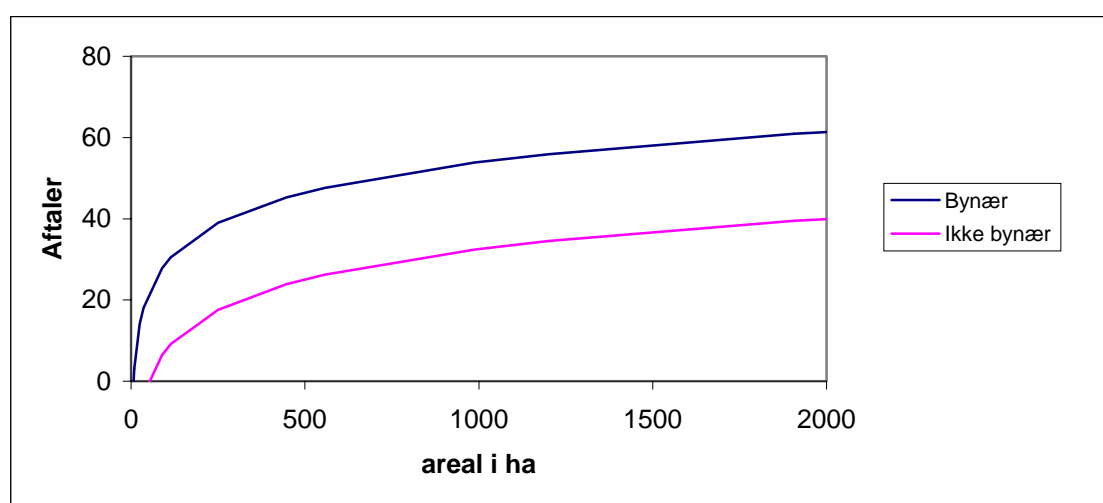
Det ser således ud som om at størrelsen af skoven har en betydning for om der indgås aftaler eller ej. Antallet af aftaler for de ejendomme som har fået henvendelser kan beskrives ved følgende model:

$$\text{Aftale} = 10,79 \ln(\text{areal}) + \beta_i, \quad i = \text{bynær, ikke bynær}$$

$$\text{hvor } \beta_{\text{bynær}} = -20,60 \quad \text{og} \quad \beta_{\text{ikke bynær}} = -41,98$$

Der er effekt af arealet på *** niveau og effekt af bynærhed på ** niveau.

Denne sammenhæng er illustreret i figur 4.3.8.

Figur 4.3.8: Antallet af aftaler som funktion af arealet for bynære hhv. ikke bynære skove, for de ejendomme som har fået henvendelser.

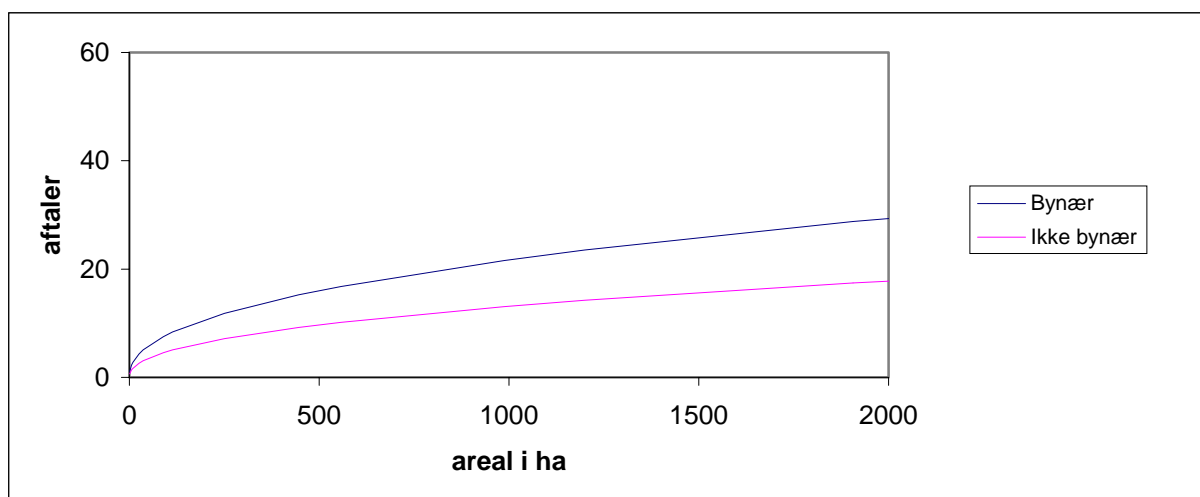
Her ses det at antallet af aftaler stiger med stigende arealstørrelse, som for antallet af henvendelser. Det kunne være fristende at sammenligne figur 4.3.5 og 4.3.8. Det er dog ikke rimeligt, da datamaterialet som ligger bag modellerne ikke er identisk.

Hvis der kun ses på den del af materialet, hvor der er indgået aftaler (aftale > 0), kan den naturlige logaritme til antallet af aftaler ($\ln(\text{aftale})$) beskrives som en lineær funktion af den naturlige logaritme til arealet ($\ln(\text{areal})$):

$$\ln(\text{Aftale}) = 0,438 \ln(\text{areal}) + \beta_i, \quad i = \text{bynær, ikke bynær}$$

$$\text{hvor } \beta_{\text{bynær}} = 0,052 \quad \text{og} \quad \beta_{\text{ikke bynær}} = -0,450$$

Der er effekt af både areal og bynærhed på *** niveau. Sammenhængen er illustreret i figur 4.3.9. Her ses antallet af aftaler at vokse med stigende størrelse på arealet. For bynære skove stiger arealet hurtigere end for ikke bynære skove.

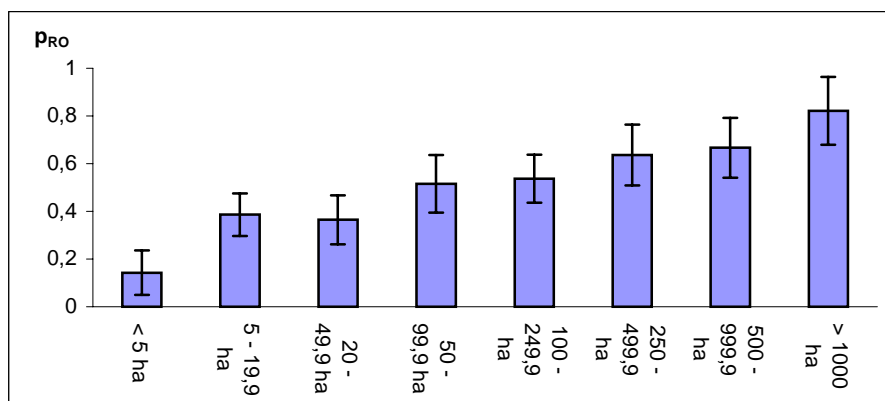
Figur 4.3.9: Antallet af aftaler som funktion af lareal for bynære hhv. ikke bynære skove, for de Ejendomme, som har indgået aftaler.

Materialet er for spinkelt til, at det er rimeligt at teste, om der er effekt af de regionale faktorer på, om der indgås aftaler, for de enkelte aktiviteter.

4.3.3 Overtrædelse af reglers afhængighed af regionale faktorer

Homogenitetstestene viser, at der er en klar effekt af arkat (***) og bynær (***) på, om ejerne fornemmer at regler overtrædes, mens der ikke er effekt af region ($p = 0,13$)^{NS}.

På figur 4.3.10 ses at sandsynligheden for at reglerne overtrædes (p_{RO}), er stigende med stigende arealstørrelse, når skoven er over 50 ha. For skove over 1000 ha er p_{RO} større end 82%. I de små skove under 20 ha er p_{RO} mindre end 39%.

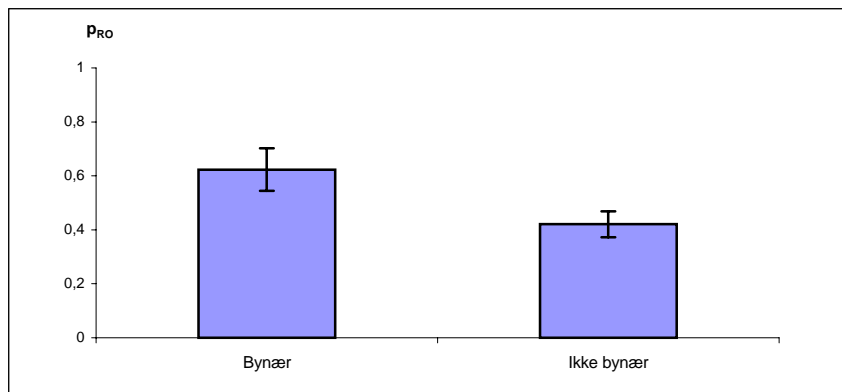

Figur 4.3.10: Sandsynligheden for at regler overtrædes (p_{RO}) for forskellige arealkategorier, samt 95% konfidensinterval.

Det viser at flere ejere har fornemmelse af at reglerne overtrædes når skovene bliver større. Det kan skyldes to ting. Enten fordi der kommer flere besøgende og reglerne derved overtrædes

oftere. Eller fordi at der i de større skove er et større administrationsapparat, som kan holde øje med skoven og rapportere om uregelmæssigheder. Det kan selvfølgelig også være en kombination af de to situationer.

Om skoven ligger bynært har ligeledes effekt på om reglerne overtrædes. I figur 4.3.11 ses, at sandsynligheden for at reglerne overtrædes (p_{RO}) når skoven ligger bynært er 62%, mens p_{RO} ligger på 42% for ikke bynære skove. Det viser, at reglerne efter ejernes fornemmelse overtrædes oftere i bynære skove. Det kan igen skyldes det større publikumstryk, der givetvis er i de bynære skove.

Figur 4.3.11: Sandsynligheden for at regler overtrædes (p_{RO}) afhængig af om skoven ligger bynært eller ej, samt 95% konfidensinterval.

Følgende model kan beskrive hvilke faktorer, der har indflydelse på om reglerne overtrædes:

$$\ln\left(\frac{p_0}{p_{RO}}\right) = \alpha + \beta_{0k}^{BYNAER} + \beta_{0l}^{ARKAT}, \quad k=0,1 \text{ og } l=1,\dots,8$$

Hvor p_0 er sandsynligheden for at regler ikke overtrædes og p_{RO} er sandsynligheden for at reglerne overtrædes. Der er effekt af bynaer på * niveau og af arkat på *** niveau. Det viser, at der stadig kan konstateres effekt af arkat, når der tages højde for bynaer og omvendt.

4.3.4 Oplevede geners afhængighed af regionale faktorer

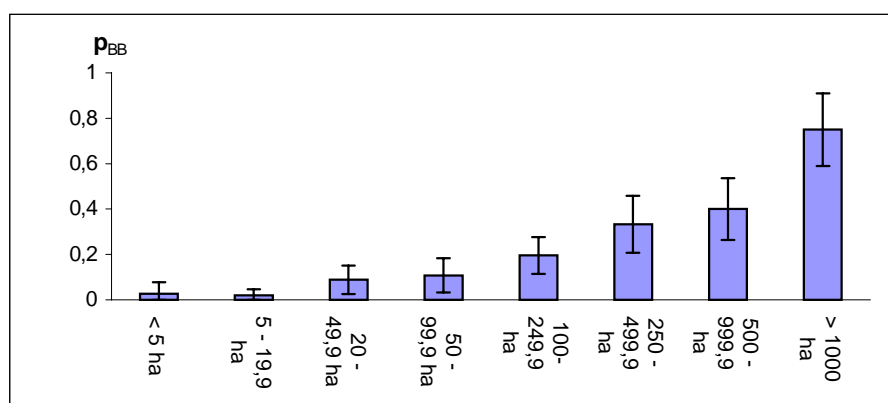
Homogenitetstestene viser, at der ikke er nogen signifikant virkning af hverken arkat ($p = 0,13$)^{NS}, bynaer ($p = 0,90$)^{NS} eller region ($p = 0,10$)^{NS} på, om der opleves gener. Heller ikke hvis der testes for alle faktorer sammen. Der kan således ikke konstateres nogen regionale/lokale forskelle på om ejerne oplever gener ved folks færden på ejendommen, når de overholder reglerne.

4.3.5 Brugerbetalings afhængighed af regionale faktorer og jagtinteresser

Homogenitetstest viser at anvendelsen af brugerbetaling afhænger af både arkat (***) , bynaer (***) og region (***) , samt om jagten på ejendommen lejes ud (***) .

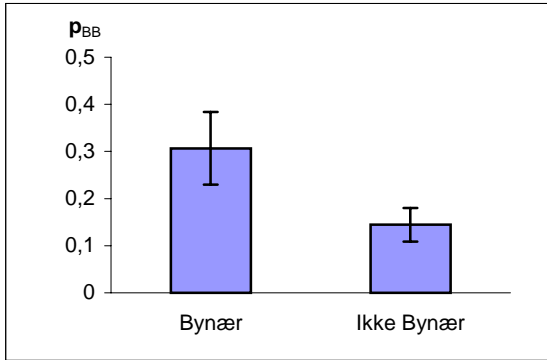
Sandsynligheden for at der anvendes brugerbetaling (p_{BB}) er stiger med stigende arealstørrelse og markant større for store skove. Dette er illustreret i figur 4.3.12. For skove over 1000 ha, er $p_{BB} = 75\%$, hvilket er næsten dobbelt så meget som for skove mellem 500 og 999,9 ha ($p_{BB} = 40\%$) og over tre gange så meget som for skove mellem 100 og 249,9 ha ($p_{BB} = 19\%$). I skove under 100 ha er sandsynligheden for, at der anvendes brugerbetaling under 11%.

Det viser, at det primært er de større skove, som anvender brugerbetaling. Det kan skyldes, at disse skove bedre kan håndtere at opkræve brugerbetaling. Det hænger sikkert også sammen med at de store skove modtager flere henvendelser på de aktiviteter , hvor der traditionelt opkræves brugerbetaling (større orienteringsløb, ridekort m.m.).

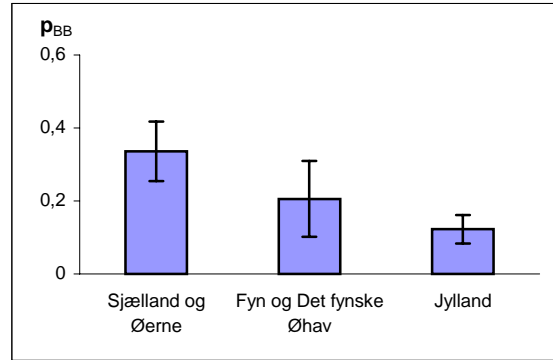

Figur 4.3.12: Sandsynligheden for at der anvendes brugerbetaling (p_{BB}) i forskellige arealkategorier, samt et 95% konfidensinterval.

I bynære skove er sandsynligheden (p_{BB}) for at der anvendes brugerbetaling 30%, hvilket er dobbelt så meget som for ikke bynære skove, hvor $p_{BB} = 14\%$ (se figur 4.3.13 s. 57). Der anvendes således oftere brugerbetaling i de bynære skove, hvilket igen sikkert hænger sammen med, at de får flere henvendelser.

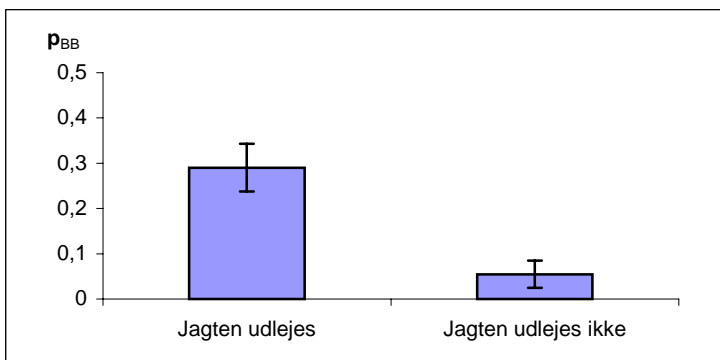
Figur 4.3.13: Sandsynligheden for at der anvendes brugerbetaling (p_{BB}) afhængigt af om skoven ligger bynært eller ej, samt et 95% konfidensinterval.

Figur 4.3.14: Sandsynligheden for at der anvendes brugerbetaling (p_{BB}) afhængigt af skovens geografiske beliggenhed, samt et 95% konfidensinterval.

I figur 4.3.14 ses sandsynligheden (p_{BB}) for at der anvendes brugerbetaling afhængigt af geografisk beliggenhed af skoven. Brugerbetaling er markant mere udbredt på Sjælland og Øerne ($p_{BB} = 34\%$) end i resten af landet. I Jylland er sandsynligheden (p_{BB}) for at der tages brugerbetaling på 12%, hvilket er halv så meget som på Sjælland og Øerne.

I de skove hvor jagten lejes ud, anvendes der også i højere grad brugerbetaling for andre aktiviteter, hvilket er illustreret i figur 4.3.15. Det ses her, at sandsynligheden for at der bliver anvendt brugerbetaling er over 5 gange så høj, hvis jagten lejes ud, end hvis den ikke gør. Det kan vise, at de skovejere, som lejer jagten ud, i højere grad også kræver betaling for andre aktiviteter.

Figur 4.3.15: Sandsynligheden for at anvendes brugerbetaling (p_{BB}) afhængigt af om jagten lejes ud, samt et 95% konfidensinterval.

Følgende model kan beskrive hvilke faktorer, som har effekt på om der anvendes brugerbetaling:

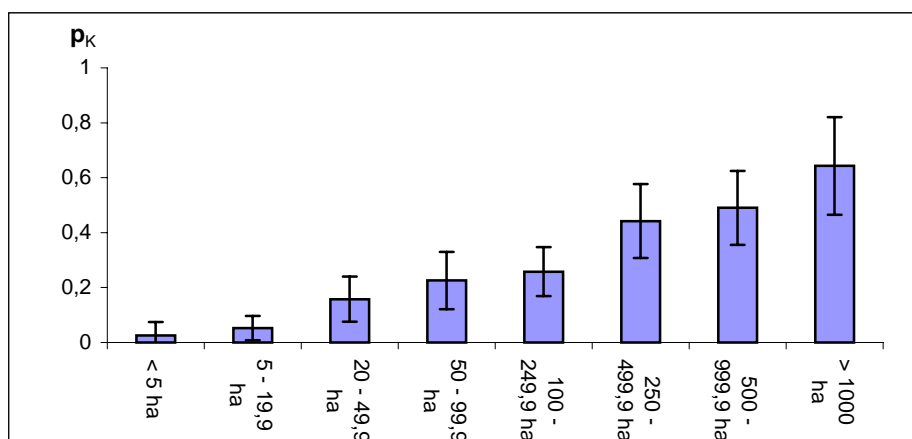
$$\ln\left(\frac{p_0}{p_{BB}}\right) = \alpha + \beta_{0k}^{JAGT} + \beta_{0l}^{ARKAT} + \beta_{0m}^{REGION}, \quad k=\text{jagt udlejes, jagt udlejes ikke, } l=1, \dots, 8 \text{ og } m=1, 2, 3$$

Hvor p_0 er sandsynligheden for, at der ikke anvendes brugerbetaling, og p_{BB} er sandsynligheden for, at der anvendes brugerbetaling. Hvilket viser at når der testes for flere faktorer sammen er der effekt af om jagten lejes ud (**), af arkat (***) og af region (*). Hvis arkat fjernes fra modellen er der ud over de effekt af om jagten lejes ud (***) og region (**), bynaer (**). Hvilket vil sige at når der tages højde for arkat, er effekten af den så stærk, at effekten af bynaer forsvinder.

4.3.6 Regionale faktorer og jagtinteressers indflydelse på om der kendes konflikter mellem brugere

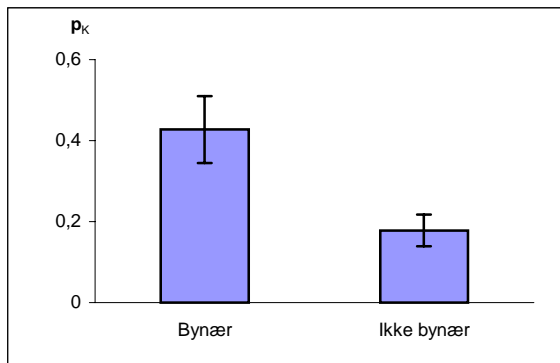
Homogenitetstestene viser, at både arkat (***) , bynaer (***) og region (**), samt om jagten på ejendommen lejes ud (***) , har effekt på om der kendes konflikter mellem brugergrupper.

Når skoven bliver over 100 ha kendes der flere konflikter end forventet. Sandsynligheden for at der kendes konflikter (p_K) ligger over 44% for skove over 250 ha (figur 4.3.16). Det viser at ejerne af de større skove oftere støder på konflikter. Det passer godt sammen med, at det er de skove, hvor der er størst aktivitet. Det kan igen også begrundes med, at de større skove er i besiddelse af et administrationsapparat, der kommer i skoven, og som derfor får kendskab til konflikterne. På figur 4.3.16 ses, at konfidensintervallerne for mange af arealkategorierne er meget store i forhold til p_K , hvilket betyder at sikkerheden hvormed p_K er bestemt ikke er så høj.

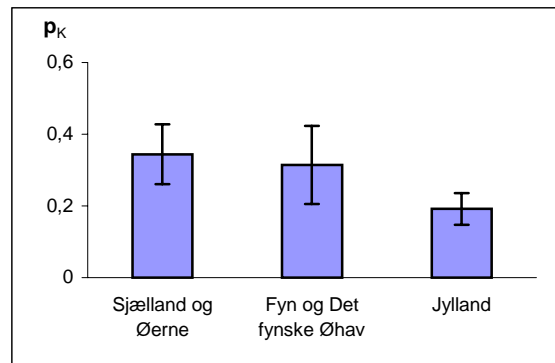

Figur 4.3.16: Sandsynligheden for at der kendes konflikter (p_K) for de enkelte arealkategorier, samt et 95% konfidensinterval.

Figur 4.3.17 (s. 59) viser sandsynligheden for, at der kendes konflikter (p_K), alt afhængig af, om skoven ligger bynær eller ej. Det ses, at der er større sandsynlighed for at der findes konflikter, når skoven ligger bynær ($p_K = 43\%$), end hvis den ikke gør ($p_K = 19\%$). Og igen stemmer det overens med resultaterne for de andre variable, og det større antal konflikter i de bynære skove kan givetvis tilskrives det større publikumspres.

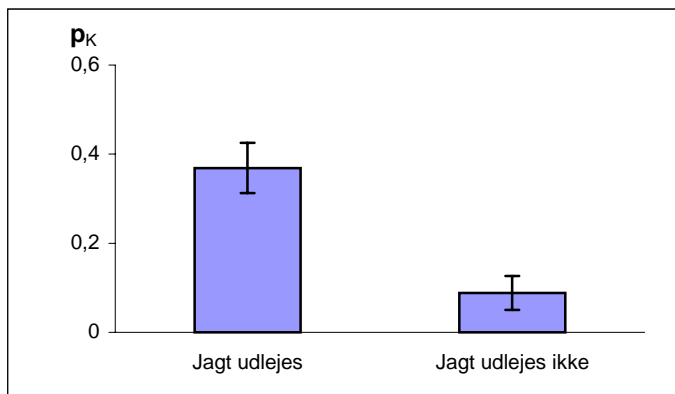
Figur 4.3.17: Sandsynligheden for at der kendes konflikter (p_K) afhængigt af om skoven ligger bynært eller ej, samt et 95% konfidensinterval.

Figur 4.3.18: Sandsynligheden for at der kendes konflikter (p_K) afhængigt af skovens geografiske placering, samt et 95% konfidensinterval.

Om der kendes konflikter mellem brugergrupper eller ej ses på figur 4.3.18 også at afhænge af den geografiske beliggenhed. Sandsynligheden for at der kendes konflikter (p_K) er større på sjælland og Øerne ($p_K = 34\%$) end på Fyn og i Jylland ($p_K = 31\%$ hhv. 19%). Årsagen hertil kan være at de sjællandske skove anvendes mere, og der derfor kendes til flere konflikter her.

Jægere er ofte indblandet i de konflikter, der kendes til, og på figur 4.3.19 ses at sandsynligheden for at der kendes konflikter er næsten fire gange så stor, når jagten i skoven lejes ud ($p_K = 37\%$) i forhold til, når den ikke gør. Her er p_K kun på 9% .

Figur 4.3.19: Sandsynligheden for at der kendes konflikter (p_K) afhængigt af om jagten lejes ud, samt et 95% konfidensinterval.

Der er stadig en virkning af skovens størrelse, af bynærhed og af om jagten lejes ud når alle faktorer, testes sammen. Mens effekten af den geografiske beliggenhed forsvinder. Det kan beskrives med følgende model:

$$\ln\left(\frac{p_0}{p_K}\right) = \alpha + \beta_{0k}^{JAGT} + \beta_{0l}^{ARKAT} + \beta_{0m}^{BYNAER}, \quad k=\text{jagt udlejes, jagt udlejes ikke, } l=1, \dots, 8 \text{ og } m=0, 1$$

Hvor p_0 er sandsynligheden for at der ikke kendes konflikter og p_K er sandsynligheden for at der kendes konflikter. Der er signifikans på ***- for alle faktorerne.

4.3.7 Opsummering af den sammenlignende analyse

Det er således muligt at verificere mange af de sammenhænge, som blev opstillet på baggrund af den beskrivende analyse og analysen af de generelle kommentarer. Der er således god overensstemmelse mellem de kvantitative og de kvalitative data.

Kapitel 5 – Vurdering og diskussion af resultaternes kvalitet.

Ved enhver undersøgelse bør kvaliteten af resultaterne vurderes. Hvilke krav der stilles til resultaterne er afhængig af, hvad det er for en type af undersøgelse, og hvad resultaterne skal anvendes til. Målet med hele undersøgelsen har været at skaffe viden på et område, der ikke tidligere har været undersøgt, samt at resultaterne skal anvendes til at beskrive aftalemiljøet og kunne vurdere, hvor godt og velfungerende det er. Den undersøgelsestype, som er anvendt, kan ikke sammenlignes med laboratorieforsøg, hvor det er muligt at skabe bestemte forhold og kontrollere og styre undersøgelsen hele vejen igennem. Ved spørgeskemaundersøgelser er der mange faktorer og tilfældigheder, der kan forårsage usikkerheder på resultatet. På den baggrund vurderes resultaternes kvalitet at være acceptable. Ingen af de usikkerheder, som forekommer, ser ud til at påvirke resultaterne i en bestemt retning eller forårsage, at resultaterne som en helhed bliver upålidelige eller ugyldige. De enkelte resultater, som vurderes at være påvirket af usikkerhed i en sådan grad, at det kan have betydning for gyldigheden eller pålideligheden, er enten taget ud eller anvendt med varsomhed.

Undersøgelsen har en udpræget samfundsvidenskabelig karakter, hvor det ikke udelukkende har handlet om at skaffe kvantitative data, men også handlet om at forstå et felt, der ikke tidligere har været undersøgt. Et felt hvor holdninger til og erfaringer med befolkningens brug af skoven blandt skovejere spiller en vigtig rolle. Derudover er der brug for tal på, hvor ofte der indgås aftaler og på hvilke områder, for at forstå helheden. Resultaternes kvalitet bør bedømmes på det grundlag.

Til undersøgelser af ren kvantitativ karakter, som ofte anvendes i naturvidenskabelig forskning, stilles en række krav som bør opfyldes, førend undersøgelsen kan betegnes som videnskabelig. Det er krav som systematik, kontrol, præcision, objektivitet, kvantificerbarhed, repræsentativitet, gentagelse, pålidelighed, gyldighed og generaliserbarhed (Kruuse, 1996). I samfundsvidenskabelig forskning må man på en række områder gå på kompromis med disse krav, da man må erkende, at det er svært at måle følelser og menneskers adfærd i komplekse sammenhænge. Her anvendes ofte kvalitative metoder til at afdække problemstillingerne. Der stilles ikke helt de samme krav til resultaterne. Hvilke kriterier der skal opfyldes, er her afhængigt af, om man er tilhænger af det nomotetiske videnskabsideal, hvor målet er at finde årsager, eller om man er tilhænger af det hermeneutiske videnskabsideal, der går ud på at tolke og forstå (Kruuse, 1999).

Vigtigst er her kravene til validitet (gyldighed) og reliabilitet (pålidelighed). Undersøgelsen er påvirket af en række usikkerheder, som kan indvirke på pålideligheden og gyldigheden af undersøgelsen. I det følgende diskuteres, hvilken indflydelse usikkerheden har på resultaterne specielt med hensyn til pålideligheden og gyldigheden af resultaterne.

5.1 Usikkerheden på resultatet

De usikkerheder resultaterne kan være behæftet med er stikprøveusikkerheden / repræsentationsfejlen, bortfaldsfejlen, målefejlen, bearbejdningsfejlen, og fortolkningsfejlen. Det er usikkerheder, som ikke alle kan vurderes objektivt, og som kan variere betydeligt for de enkelte resultater. De gennemgås enkeltvis i det følgende.

5.1.1 Stikprøveusikkerheden / repræsentationsfejlen

Når det i en undersøgelse ikke er muligt at spørge hele grundpopulationen, og der derved anvendes en stikprøve, vil undersøgelsen alt andet lige blive behæftet med en eller anden grad af usikkerhed. Usikkerheden kan elimineres ved at sørge for, at stikprøven i så høj grad som muligt er repræsentativ for grundpopulationen (Kruuse 1996). Det var ikke muligt at lave en tilfældig udvælgelse fra grundpopulationen, hvorfor der i undersøgelsen blev lagt vægt på, at få en så høj andel af arealet uden for statsskovene dækket, dog uden at få et for stort misforhold mellem store og små skovejendomme. Stikprøven er ikke udtrukket fra en veldefineret population, og der kan derved ikke udregnes en objektiv værdi for stikprøveusikkerheden, eller hvor stor repræsentationsfejlen er.

Der er en del problemer forbundet med at vurdere repræsentativiteten af stikprøven i forhold til både grundpopulationen og undersøgelsespopulationen. Reelt er det kun muligt, at beregne repræsentativiteten af dem der har svaret i forhold til grundpopulationen, da det er de eneste vi har faktuelle oplysninger om. Spørgsmålet er endvidere, hvilke karakteristika som er relevante at kontrollere repræsentativiteten på, i forhold til det der undersøges. Med hensyn til at undersøge holdninger og meninger, der jo er subjektive for de enkelte svarpersoner, vil det aldrig være muligt eller for den sags skyld rimeligt at generalisere ud fra en stikprøve. Så for denne del af undersøgelsen er det vigtig ikke at generalisere til andet end de ejendomme, der indgår i undersøgelsen. Det er således kun for den del af undersøgelsen, der har med erfaringer og faktuelle aspekter at gøre, at det kan være relevant at tale om repræsentativitet. Her er det muligt at beregne, om den del der har svaret adskiller sig fra grundpopulationen med hensyn til:

Arealfordeling på antal ejendomme og hektar

Geografisk fordeling til Øerne og Jylland mht. antal ejendomme og hektar

De statistiske test findes i appendiks B. Som forventet er der overvægt af ejendomme over 20 ha i undersøgelsen set i forhold til grundpopulationen. Arealmæssigt udgør undersøgelsesarealet ca. 41% af grundpopulationens areal, hvilket vurderes at være en høj repræsentation på arealbasis. Regionsmæssigt er der en overvægt af ejendomme på øerne, hvilket også afspejles i arealet fordelt efter regioner.

Målet om at få en høj repræsentation af de største ejendomme uden at de små ejendomme negligeres, er opfyldt til fulde, hvilket vurderes at være særdeles værdifuldt for undersøgelsen. Som stikprøven er udvalgt, var det forventet, at undersøgelsen statistisk set ikke kan siges at være repræsentativ i forhold til grundpopulationen, hvad angår areal og ejerskab fordelt til arealkategorier og regioner. Stikprøveusikkerheden og repræsentationsfejlen vurderes ikke at bidrage med en væsentlig usikkerhed på resultaterne set i forhold til Dansk Skovforenings formål, om at blive klogere på aftalemiljøet. Dog skal man være påpasselig med at generalisere for de små ejendomme. Det kun har betydning, hvis undersøgelsen anvendes til at generalisere til alle skove uden for statsskovene.

5.1.2 Bortfaldsfejlen

Det er stort set umuligt at opnå en svarprocent på 100 i en brevspørgeskemaundersøgelse. Der vil altid være et vist bortfald, enten i form af at hele spørgeskemaet ikke besvares (interviewbortfald), og hvis der ikke svares eller svares uforståeligt på et eller flere spørgsmål (partielt bortfald) (Hansen & Andersen 2000). De personer, der ikke svarer, adskiller sig således fra svarpersonerne hvad angår svarvillighed og/eller svarevne. Spørgsmålet er så, om de også adskiller sig fra svarpersonerne med hensyn til de undersøgte forhold. Det optimale vil være, at de to grupper er ens på alle væsentlige områder, således at bortfaldet kan henføres til en tilfældig fejl. Det er dog sjældent tilfældet og bortfaldsfejlen er ofte årsag til betydelige systematiske fejl. For at nedbringe bortfaldet er der udsendt en rykkerskrivelse til medlemmerne af Dansk Skovforening og en kombineret takke/rykkerskrivelse til ejendommene tilknyttet Hedeselskabet og medlemmerne af Skovdyrkerforeningerne.

Interviewbortfaldet er størst for medlemmerne af Skovdyrkerforeningerne, som har en svarprocent på 51%. Årsagen til dette store bortfald kan der kun gættes på, da der ikke findes andre oplysninger end adressen på de ejere, som ikke har svaret. Men et godt bud er, at mange af medlemmerne af Skovdyrkerforeningerne er ejere af mindre skove (under 20 ha), og nogle af dem dyrker kun juletræer. Derfor har de måske følt, at undersøgelsen ikke har relevans for dem. Dette kunne måske have været afhjulpet med en større appel til netop disse ejendomme om at svare, eller ved at udsende en anden rykkerskrivelse til dem. Undersøgelsens formål er dog ikke henvendt til ejendomme under 5 ha og til beplantninger af juletræer på landbrugsjord, da der lovgivningsmæssigt ikke er adgang til disse. Derfor accepteres et højt bortfald fra denne gruppe. Resultaterne viser også, at der kun er få henvendelser om øget adgang til denne type skove, hvilket bestyrker det rimelige i at acceptere et stort bortfald.

Svarprocenten for medlemmerne af Dansk Skovforening og Hedeselskabet er på hhv. 72% og 89%, hvilket ligger på niveau med det, man normalt finder opnår i spørgeskemaundersøgelser (Kruuse 1996). Bortfaldsgruppen adskiller sig for Dansk Skovforenings medlemmers vedkommende ikke væsentligt fra dem der har svaret med hensyn til størrelsen af arealet. Bortfaldet fra denne gruppe vurderes derved ikke at være systematisk som sådan, og påvirker ikke resultatet væsentligt. Svarprocenten kunne for Dansk Skovforenings medlemmers vedkommende givetvis være øget med udsendelse af endnu en rykkerskrivelse.

Der blev for spørgsmål 4.3, 4.4 og 4.5 konstateret høje partielle bortfald, hvilket har betydning for pålideligheden af resultaterne for disse svar. Resultaterne af disse spørgsmål er ikke anvendt i den videre analyse, og de skulle således ikke påvirke andre resultater.

5.1.3 Målefejlen

Målefejlen kan henføres til den metode, som er anvendt til at indsamle data, hvor der gennem besvarelserne kan opstå systematiske fejl. Målefejl kan være resultat af, at indsamlingsmetoden ikke er anvendelig til at undersøge det, der er påtænkt.

De faktuelle spørgsmål, der indsamler baggrundsoplysninger vurderes ikke at være årsag til betydelige systematiske målefejl, da det vil være muligt at kontrollere sandheden af disse svar.

Det er sværere at vurdere om informationerne vedrørende holdninger og erfaringer er behæftet med målefejl og derved usikkerhed. Specielt det at svarpersonen skal huske et helt år tilbage, stiller krav til hukommelsen og kan være årsag til usikkerhed, der kan påvirke pålideligheden af undersøgelsen (Hansen & Andersen 2000). Det har dog ikke været muligt at strække undersøgelsen over et helt år, hvis resultaterne skal anvendes til Dansk Skovforenings formål. Hertil kræves at resultaterne foreligger inden adgangsudvalget er færdigt med sit arbejde i oktober 2001.

Respondenternes trang til at svare strategisk og viden om den manglende kontrolmulighed kan være årsag til usikkerhed (Hansen & Andersen 2000, Harboe 1999). Der har ved konstruktionen af spørgeskemaet været lagt vægt på at spørgsmålene ikke skulle friste svarpersonerne til at svare strategisk (Hansen 2001). Det kan dog være svært at vurdere, om svarpersonerne har drejet deres svar. Men da det ikke fremgår direkte af spørgsmålene, hvordan de enkelte svar vil blive anvendt i analysen af data, kan det være svært at se, på hvilke områder skovejerne skulle forsøge at dreje svarene. Da det er et følsomt område for skovejerne, og de ikke ønsker stramninger i lovgivningen, er der en risiko for, at de i deres svarafgivelse gerne vil fremstå mere villige til at indgå aftaler end de er. Ved at analysen af de generelle kommentarer, virker det dog til, at de har været ærlige ved deres svarafgivelse.

En målefejl, som kan påvirke gyldigheden, er hvis svarpersonerne ikke forstår spørgsmålet og de derved ikke svarer på det, som der var påtænkt. Eller hvis spørgsmål overlapper, så der svares på samme emne flere gange (Kruuse 1996). Ved bearbejdningen af svarene er der konstateret et forståelsesproblem i forbindelse med spørgsmålene om brugerbetaling og administrationsgebyr. Der kan herske tvivl om hvorvidt svarpersonerne har forstået forskellen på administrationsgebyr og brugerbetaling. Det virker til at mange ikke skelner, og der er i analysen ikke lagt vægt på at forklare forskelle mellem de to begreber. I den sammenlignende analyse anvendes kun spørgsmålet om brugerbetaling, og derved vurderes det ikke til at give betydende fejl.

5.1.4 Bearbejdningsfejlen

Bearbejdningsfejlen kan henføres til den måde indtastningen af data og den videre behandling foretages. Indtastningen blev foretaget i en formular i en Accessdatabase og blev kun udført af en person, hvorved der ikke skulle være forskelle i selve indtastningen, som kan forårsage fejl. Efter indtastningen blev der foretaget en kontrol af en anden person, hvor et tilfældigt udvalg af spørgeskemaer blev gennemgået. Her viste der sig en fejl i formularen, således at ikke besvarede spørgsmål af JA/NEJ typen blev registreret som et NEJ. Dette blev rettet og samtlige skemaer blev herefter gennemgået igen. Efter denne behandling vurderes det, at rådata ikke indeholder systematiske fejl af betydning.

Selve behandlingen af de kvantitative data i SAS vurderes at være fri for betydende systematiske fejl, da SAS er et velrenommeret statistikprogram.

Et sted hvor bearbejdningsfejl kan give problemer dels med pålideligheden og dels med gyldigheden er ved kategoriseringen af de åbne svar. Det blev vurderet, at kategoriseringen er den bedste måde til at præsentere data. Det var hensigten, at data derved kunne anvendes i den videre analyse. For eksempel ved at det ville blive muligt nærmere at vurdere aftalemiljøet for de

fire typer af brugergrupper, som blev præsenteret i indledningen. Det var ikke muligt i kategoriseringen at placere svarene entydigt inden for de fire brugergruppetyper, da de mange nuancer i svarene ville forsvinde. Ved at data kategoriseres sker en fortolkning, som mindsker pålideligheden, og det er ikke rimeligt at anvende resultaterne til generelle udtalelser. Derfor er det vanskeligt at anvende dem videre i analysen. Svarene og selve processen i kategoriseringen er dog ikke uden betydning for undersøgelsen og forståelsen af hele aftalemiljøet. Men det vil ikke være rimeligt at drage vidtrækkende konklusioner på baggrund af kategoriseringerne. Dette leder naturligt videre til den sidste fejltype – fortolkningsfejlen.

5.3.5 Fortolkningsfejlen

En anden fejl der kan resultere i usikkerhed er fortolkningsfejlen. Den fremkommer dels under analysen og præsentationen af resultaterne og dels når disse efterfølgende anvendes til beskrivelse af aftalemiljøet. Og ikke mindst når data senere anvendes af andre.

Analysen af de generelle kommentarer er udtryk for en subjektiv fortolkning. Fejlen der kan opstå ligger i, at læseren ukritisk anvender disse fortolkninger og generaliserer ud fra dem. Derfor understreges vigtigheden af at anvende de kvalitative resultater med stor forsigtighed. Hvis resultaterne af den kvalitative analyse anvendes af andre, og der derved opstår spørgsmål om resultaternes pålidelighed, anbefales det, at det fulde materiale gennemlæses. Den del af de kvalitative svar, der er kvantificeret, er heller ikke en entydig fortolkning af data, hvorfor konklusioner, der er draget på den baggrund, skal tages med varsomhed.

I den del af resultaterne som omfatter de kvantitative data kan fortolkningsfejl opstå, hvis resultaterne overfortolkes. Da undersøgelsen hovedsageligt er af beskrivende og sammenlignende karakter, vil det ikke umiddelbart være muligt at sige noget endegyldigt om årsag og virkninger, da det er muligt at andre variable kan vekselvirke med den variabel, man mener kan forklare den fundne sammenhæng. Dette til trods for at der er udført statistiske test, som viser klar signifikans. Modellerne der er opstillet til at beskrive data skal ikke tolkes som endegyldig sandhed. De skal kun anvendes til at illustrere sammenhænge som kan findes i materialet. De kan også ses som en teoridannelse, der kan efterprøves i nye undersøgelser.

5.3 Pålideligheden

For at kravet om gyldighed kan opfyldes, skal målemetoden have en vis pålidelighed, men en høj pålidelighed sikrer dog ikke nødvendigvis gyldigheden. At For at resultaterne skal være pålidelige, må de ikke være påvirket af forskellige tilfældige omstændigheder, som resulterer i tilfældige variationer (Hansen & Andersen 2000). Det betyder at det skal være muligt at gentage undersøgelsen og få samme resultater. De emner som undersøges i spørgeskemaundersøgelser er ofte foranderlige over tid, og det er ikke normalt at gentage spørgeskemaundersøgelser for at foretage kontrol. Hvis spørgeskemaundersøgelser gentages er det ofte for at måle forandringer (Kruuse 1996).

Overordnet set har alle svarpersonerne fået de samme spørgsmål, og det er dem selv der udfylder spørgeskemaet. Hele undersøgelsesforløbet er endvidere dokumenteret, og der har

været en høj grad af systematik og kontrol, som sikre at undersøgelsen kan siges at være pålidelig.

Det der har størst betydning for pålideligheden af undersøgelsen som helhed er kravet til hukommelsen. Spørgeskemaerne er udfyldt i januar / februar, hvilket er en periode hvor aktivitetsniveauet i skovene givet vis er lavere end i forårs-, efterårs- og sommerperioderne. Presset på skoven føles måske ikke så højt, og antallet af henvendelser og aftaler sættes måske for lavt. Hukommelsen kan også have indflydelse på, hvor mange der føler der er konflikter på deres ejendom, og hvilke konflikter det er. Måske indgår jægerne i så høj grad i konflikterne fordi efterårsjagtsæsonen netop er overstået, og de konflikter der har været huskes tydeligere end for eksempel konflikten mellem en motionsløber og en hundeejer fra sommeren.

Hukommelsesproblemet er svært at tage højde for i analysen af resultaterne. Andre pålideligheds problemer er det nemmere at tage højde for. For eksempel kan svar tages ud af analysen, hvor det ser ud til at mange svarpersoner har misforstået spørgsmålet eller hvor spørgsmål har overlappet. Ligesom kategoriseringen af de åbne svar anvendes med forsigtighed.

Samlet vurderes der ikke at være store problemer med pålideligheden, at det vil påvirke undersøgelsens gyldighed.

5.2 Gyldigheden af resultaterne

At resultaterne skal være gyldige betyder, at de skal kunne anvendes til det de var påtænkt. Målet her er, at resultaterne først og fremmest skal gøre Dansk Skovforening klogere på aftalemiljøet, for at få en ide om der findes et godt og velfungerende aftalemiljø i skovene uden for statsskovbruget. Resultaterne kan langt hen ad vejen anvendes til formålet. På nogle områder kan der overordnet sættes spørgsmål ved gyldigheden af resultaterne.

Et af problemerne er, at det der skal undersøges ikke måles direkte, hvilket grunder i designet af undersøgelsen. Her er det mest grundlæggende problem, at der ikke fra starten af er opstillet kriterier for, hvordan funktionaliteten af aftalemiljøet kan vurderes, og hvordan data skal analyseres. For eksempel var det hensigten at designe undersøgelsen således, at det ud fra data skulle være muligt at teste hypoteser. Der har ikke været et ordentligt grundlag for at opstille målrettede hypoteser (Hansen 2001). Selv om variablene er valgt ud fra en analyse af formålet med undersøgelsen, er der en tendens til, at de er valgt lidt "i blinde". Det optimale ville have været, hvis der var blevet foretaget en kvalitativ analyse af problemfeltet, inden spørgeskemaet blev udarbejdet.

Som undersøgelsen er designet, har det først været muligt at vurdere hvilke sammenhænge, der er relevante at undersøge, efter den første bearbejdning af data og en mere gennemgribende analyse af de generelle kommentarer. Datamaterialet er således begrænset af, at der ikke er lavet en dybere bearbejdning af, hvilke variable som er nødvendige, for at kunne beskrive aftalemiljøet, før spørgeskemaet blev lavet, hvilket påvirker resultaterne. Det påvirker resultaterne ved, at resultaterne i sig selv ikke giver et klart billede af, hvor godt aftalemiljøet

fungerer. Selv efter bearbejdningen af data er det dog svært at definere variable, som entydigt siger noget om, hvordan aftalemiljøet fungerer. Hvis der havde eksisteret andre undersøgelser på området, havde designet af undersøgelsen været mere kritisabel.

Det er muligt i materialer at verificere en række sammenhænge, og materialet bibringer ny viden på et område, hvor der ikke fandtes viden før. Dog er det ikke muligt ud fra data at forklare endegyldigt, hvorfor aftalemiljøet ser ud som det gør. At der ud fra data kan opstilles modeller, der kan beskrive data, skal kun ses som et værktøj til at beskrive sammenhænge og vise hvilke retninger de enkelte faktorer påvirker variablene. Der kan sagtens være andre faktorer som kan have en betydning, men som ikke er medtaget i undersøgelsen. Resultaterne vurderes samlet, at være anvendelige til det de var tiltænkt, og der skulle således ikke være de store problemer med gyldigheden.

Kapitel 6 – Konkluderende diskussion af resultaternes anvendelighed til Dansk Skovforenings formål.

Udover at analysere data fra Dansk Skovforenings spørgeskemaundersøgelse og præsentere resultaterne, er formålet med specialet at diskutere om og hvordan resultaterne kan anvendes til Dansk Skovforenings formål. Det er det, som diskuteres i dette kapitel. Dansk Skovforening forkortes i kapitlet DS.

Formålet med hele undersøgelsen har for DS været tosidigt. Deres primære mål har været selv at blive klogere på, hvilken praksis der er for at anvende frivillige aftaler i skovene, og hvordan aftalemiljøet fungerer i praksis. Hvis resultaterne heraf stemmer overens med deres umiddelbare opfattelse af, at der eksisterer et godt og velfungerende aftalemiljø, kan resultaterne anvendes i adgangsdebatten til at dokumentere denne opfattelse.

6.1 Er DS blevet klogere?

Målet om selv at blive klogere på hele aftalemiljøet opfylder undersøgelsen til fulde. Selvom det i designet af undersøgelsen har været svært at definere, hvilke variable som har betydning for at kunne beskrive og vurdere aftalemiljøet, har undersøgelsen bidraget med en lang række af beskrivende resultater. Resultater, som for eksempel nu gør det muligt at sætte tal på, hvor mange henvendelser skovejerne får for en lang række af aktiviteter, og ikke mindst hvor mange aftaler der indgås. På det område er resultaterne ikke rent beskrivende. Det er også muligt ud fra resultaterne at se, at der er en række faktorer, som påvirker antallet af henvendelser og aftaler og hvordan. Der er også faktorer, som det ud fra data ikke kan påvises at have en effekt. Der kan dog sagtens være andre faktorer, som har en indflydelse på resultatet, men som ikke er medtaget i undersøgelsen. For eksempel ville det i relation til adgangsdebatten have været interessant at se på, om afstanden til statsskov har en effekt på aftalemiljøet, i stedet for blot at se på afstanden til anden skov.

For de enkelte aktiviteter medtaget i undersøgelsen er det muligt, at se en forskel mellem de forskellige aktiviteter ud fra resultaterne. Der er for eksempel for ridning, orienteringsløb, guidende ture mv. forskel på, hvor mange henvendelser som forekommer, og hvor mange aftaler der bliver indgået. Der er også forskel på, hvilke aktiviteter der tages brugerbetaling for. Der kan for forekomsten af henvendelserne også ses forskellige lokale/regionale effekter. Det er dog ikke muligt, at forklare hvilken sammenhæng der er på aktivitetsniveau – dertil er datamaterialet for spinkelt.

De vigtigste resultater for Dansk Skovforening, i forhold til at blive klogere på aftalemiljøet, ligger nok i analysen af de generelle kommentarer. Her kommer mange forskelligartede holdninger frem, og disse giver et meget nuanceret billede af, hvilke vilkår aftalemiljøet har i skovene uden for statsskovene. Her kommer det frem, at mange af skovejerne i undersøgelsen mener, at den nuværende lovgivning fungerer godt, og at skovejerne med den har mulighed for, at følge med i hvad der foregår i skoven, og har mulighed for at fungere som koordinatører og vejledere. En rolle som man får en fornemmelse af, at mange skovejere sætter meget stor pris på at have.

Resultaterne viser, at loven overtrædes på mange af de områder det kunne forventes ved at gennemgå gamle numre af tidsskriftet "Skoven" og andet materiale (løse hunde, henkastning af affald, krybskytteri, kørsel med motorkøretøj m.m.). Heri ligger der som sådan ingen ny information. Det er nok nærmere tallet for, hvor mange af skovejerne, der har fornemmelse af, at reglerne overtrædes, som gør DS klogere. Det viser, at det fornemmes, at reglerne overtrædes på 47% af ejendommene. Resultatet heraf har som sådan ikke så stor relevans i sig selv, men skal ses i sammenhæng med resultatet af, hvor mange som har indtryk af, at aftalerne overtrædes. Her mener 6% af dem som har indgået aftaler at de overtrædes. Sammenlignes disse tal ses det, at reglerne overtrædes 8 gange så ofte som aftaler. Dette kan bestyrke DS i, at aftaler er god måde - set fra skovejernes synspunkt - til at give brugerne adgang til skoven, da det virker til, at aftaler langt hen ad vejen respekteres mere end regler.

Resultatet om at kun 16% føler, at der er gener ved lovlig færdsel giver et indtryk af, at ejerne ikke føler, at der er store gener forbundet med den færdsel, som loven tillader nu. Af de gener der nævnes, er omkring halvdelen af dem ting, som ikke er lovligt f.eks. henkastning af affald, løse hunde og tyveri og hærværk. Hvilket jo egentlig burde høre under overtrædelse af regler. Men resultatet viser dog, at der er gener som f.eks. forstyrrelse af flora og fauna og støjende adfærd. Gener som måske vil blive forværret, hvis der åbnes op for nat- og fladefærdsel og for mere generel adgang for organiserede grupper.

Udlejning af jagten udgør på mange ejendomme en væsentlig del af indtjeningen. Resultaterne viser, at der er større sandsynlighed for, at der findes konflikter på ejendommen mellem brugergrupper når jagten på ejendomme lejes ud. Om jagten lejes ud ser også ud til at have en effekt på om det tages brugerbetaling. Til gengæld ser det ikke ud til at påvirke sandsynligheden for, at der indgås aftaler med andre brugergrupper. Det vidner om, at selv om skovejerne føler, at der er problemer i at have både jægere og andre brugere i skoven i form af, at der opstår konflikter, påvirker det ikke deres vilje til give tilladelse til andre brugergrupper, selv om jagten på ejendommen lejes ud. De kræver højest at brugerne betaler et beløb for at benytte skoven - på lige fod med jægerne.

Resultaterne viser også at aktiviteter som svampe- og bærsamling, færdsel mellem solnedgang og kl. 7, ridning og guidede ture tillades/accepteres, uden brugeren behøver at spørge om lov, i omkring en fjerdedel af de skove, som har indgået i undersøgelsen. Det er i hvert fald et resultat som jeg ikke havde regnet med. Det viser, at der nok er flere skovejere end man skulle tro, som rent faktisk tillader eller accepterer at folk færdes ud over lovgivningen, så længe det ikke virker generende. Så kunne man måske nok sige, at hvis de alligevel accepterer det langt hen ad vejen, hvorfor så ikke bare åbne mere op? Argumentet i mod dette er at en generel åbning kan skabe uvilje blandt skovejerne. Som en skovejer så klart udtrykker det i de generelle kommentarer:

"Helhedsindtrykket er, at publikums færdsel ikke giver nævneværdige problemer. Dog er det altid rart at kunne "trække i nødbremsen", hvorfor jeg selvfølgelig gerne ser de nuværende færdselsregler bevaret."

Alt i alt er det selvfølgelig svært for mig at vurdere, om Dansk Skovforening selv mener, at de bliver klogere af resultaterne. Det er dog min klare opfattelse, at hvis de havde vist alt det de ved nu, ville de havde været i stand til at lave et mere målrettet spørgeskema, hvor resultaterne på nogle områder kunne blive mere slagfaste. Resultaterne af "hvilke/hvordan" spørgsmålene kan for eksempel kun vise tendenser, men kan ikke betragtes som endegyldige.

6.2 Er aftalemiljøet godt og velfungerende?

Resultaterne er også langt hen ad vejen velegnede til DS's andet formål, om at resultaterne skal virke som dokumentation for, at der findes et godt og velfungerende aftalemiljø. Men hvordan kan det egentligt vurderes, om aftalemiljøet fungerer godt eller skidt? Der eksisterer ikke kriterier for, hvordan en sådan vurdering skal foretages. Det diskuteres i det følgende hvordan resultaterne kan anvendes i en vurdering af aftalemiljøet.

Hvordan aftalemiljøet vurderes at fungere vil i høj grad afhænge af, hvilken forventning der er til det fra de enkelte parter side. Vurderingen bliver således nemt subjektiv. Det der måske opfattes som "godt" af skovejerne, opfattes måske ikke som tilfredsstillende af brugerne. Ligeledes vil der være forskelle på, hvilke kriterier de forskellige skovejere har. Dette gør det svært at lave en præcis og simpel vurdering af, hvordan aftalemiljøet fungerer. Overordnet må vurderingen bygges på en helhedsbetragtning. Forstået på den måde, at selv om der er områder eller enkelte aktiviteter, hvor aftalemiljøet ikke fungerer tilfredsstillende, kan en samlet vurdering godt blive positiv.

Et af de stærkeste argumenter for at aftalemiljøet er godt og velfungerende er, at 87% af de henvendelser som skovejerne har fået i 2000 har resulteret i aftaler. Men tallet siger selvfølgelig ikke entydigt at aftalemiljøet er godt. Ser man på de begrundelser, der er for ikke at indgå aftaler er langt de fleste konkrete begrundelser for ikke at tillade aktiviteten. Der er dog også begrundelser der vidner om, at afslag gives af princip, eller at det er dårlige erfaringer med brugere, som er skyld i afslagene. På den måde viser undersøgelsen også, på hvilke områder aftalemiljøet ikke fungerer så godt, og hvor der kan gøres en indsats for, at gøre det bedre. Nogle begrundelser går for eksempel på at afslagene er givet på grund af dårlige erfaringer med brugerne eller fordi brugeren ikke har villet betale. For at aftalemiljøet skal fungere, kræver det således også respekt fra begge parter side. Nogle brugere bør måske tænke over deres opførelse over for ejerne. Ejerne bør måske tænke over hvad det er for aktiviteter det er de tager betaling for. Det kan udtrykkes som én ejer skriver:

"Brugergebyr medfører at distriktet skal levere varen, og bruger har reelt opnået en rettighed, som efter betaling er vanskeligere at styre, end hvis man ikke krævede betaling"

Overtrædelser af reglerne kan også påvirke aftalemiljøet i negativ retning. Overtrædelserne kan tolkes som et udtryk for et behov fra brugernes side. Nogle af overtrædelserne kan måske løses ved frivillige aftaler og derved forbedre aftalemiljøet. Overtrædelser som færdsel uden for vej og sti en aktivitet, der vil kunne løses ved hjælp af aftaler, hvilket allerede nu benyttes mange steder. Løse hunde er også en velkendt problematik. Her er der mulighed for, at tilgodese dette ønske ved at anlægge hundeskove, hvor hunden kan løbe frit. Om det er et godt alternativ kan

det være svært at vurdere. Det er dog ikke alle former for overtrædelser, som vil kunne løses - hverken ved fornyet lovgivning eller ved frivillige aftaler. Det gælder f.eks. tyveri og hærværk og henkastning af affald.

DS har inden undersøgelsen blev lavet holdt på, at der var lokale forskelle i brugernes behov. Nu er de i stand til at dokumentere, at det forholder sig sådan. Ses de henvendelser som skovejerne får som et udtryk for et behov fra brugernes side til at anvende skovene ud over hvad loven forskriver, viser resultaterne nemlig, at der er lokale forskelle i brugernes behov. Resultaterne viser, at om der forekommer henvendelser eller ej er afhængigt af størrelsen på skoven, om skoven ligger bynær, eller af hvor skoven er placeret geografisk i landet. Hvilket vidner om, at der er regionale/lokale forskelle i de behov brugerne har. Resultaterne viser dog kun at der kan ses en forskel, men sammenhænge kan ikke forklares ud fra materialet. Det er dog muligt at beskrive antallet af henvendelser som proportional med logaritmen til arealet. Sammenhængen viser, at antallet af henvendelser er stigende ved stigende arealstørrelse, og større når byen ligger bynært. Det vidner om, at behovet fra brugerne er størst i de store bynære skove.

Friluftsrådet har i adgangsdebatten også anerkendt de lokale forskelle i brugernes behov. I forhold til hvorvidt frivillige aftaler er egnede til at tilgodese de lokale behov, mener Friluftsrådet - i modsætning til DS - at frivillige aftaler vil skabe ulige vilkår for brugerne i de forskellige dele af landet (Friluftsrådet 2001). Resultaterne her tyder på, at man ikke kan se nogen lokal/regional effekt på, om der bliver indgået aftale eller ej efter forudgående henvendelse. Dette viser sig ved, at der ikke kan ses effekt af hverken bynærheden eller hvor skoven er placeret geografisk på, om der indgås aftaler efter forudgående henvendelse. Kun for størrelsen af skoven kan der konstateres en svag effekt. Der er en høj korrelation ($r=0,969$) mellem antallet af henvendelser og antallet af aftaler, når sammenhængen mellem dem beskrives ved hjælp af en lineær funktion ($\text{aftale} = 0,933 \cdot \text{henvendelse} - 0,813$). Ser man videre på antallet af aftaler, så kan de, ligesom henvendelserne, beskrives som en tilnærmelsesvis proportionale med logaritmen til arealet, som er forskellig afhængig af om skoven ligger bynært eller ej. Det viser, at der ikke er forskel på, hvor villige skovejerne er til at indgå aftaler på lokalt plan, men at det nærmere afhænger af, om brugerne henvender sig.

Det kan dog være svært at gøre aftalemiljøet op i tal. Igen mener jeg at de generelle kommentarer og de andre kvalitative svar udgør en vigtig del af undersøgelsen. For selv om mange af de kvantitative resultater vidner om, at der er behov fra brugernes side og en vilje fra skovejernes side til at indgå aftaler, så beskriver disse data jo ikke, hvad det er der gør, at der i nogen tilfælde ikke indgås aftaler, eller hvilke holdninger skovejerne har til brugen af deres skov. Begrundelserne vidner for eksempel om, at der i langt de fleste tilfælde er en grund til at der ikke kan indgås aftaler. Der er da også nogle som ikke giver begrundelser eller blot ikke ønsker det af princip.

De generelle kommentarer giver i modsætning til de kvantitative resultater en dybere indsigt i, hvilke holdninger skovejerne har, både til det at befolkningen anvender deres skove men også deres holdninger til den nuværende lovgivning i forhold til at lave ny. Det fremgår, at der er en grund til at skovejerne ønsker den nuværende lovgivning bevaret. Mange mener, at de har en

funktion som koordinatore og konfliktløser/konfliktløser. Miljø- og Energiminister Svend Auken udtalte i forbindelse med Adgangskonferencen, at *"det er alt sammen en balance, og jeg vil endnu engang understrege, at folk ikke må føle sig retsløse i deres eget område (Auken 2000, s. 11)"*. En ny lovgivning som åbner mere op vil givet vis på nogle områder fratage dem rollen som koordinatore. Den rolle som netop ser ud til at få skovejerne til at føle at de ikke er retsløse i deres egen skov.

6.3 Afsluttende bemærkninger

På trods af de forbehold der bør tages viser undersøgelsen meget klart, at der findes et aftalemiljø i skovene uden for statsskovene. Resultaterne er på mange områder bekræftende og oplysende og bidrager derved med viden på et område, hvor der stort set intet konkret viden fandtes før. Undersøgelsen opfylder derved DS's primære mål om at blive klogere på hele aftalemiljøet. Det andet mål - at undersøgelsen kan anvendes som dokumentation for et godt og velfungerende aftalemiljø til støtte for argumentet om at øget adgang til skovene bedst sikres ad frivillighedens vej - er lidt mere komplekst at besvare. Resultaterne kan anvendes på mange måder - sikkert både for og i mod. Jeg mener dog, at de meget langt hen ad vejen støtter op om DS's påstand om, at aftalemiljøet er godt og velfungerende.

Noget der ikke fremgår af resultaterne er, hvordan brugerne ser på hele aftalemiljøet. Sætter de pris på at, der bliver koordineret? Mener de også at deres henvendelser bliver tilgodeset i samme grad som skovejerne gør? Det har da hele tiden kun været meningen at kunne beskrive og vurdere aftalemiljøet fra skovejerne/forvalternes side, hvilket er en svaghed i forhold til at dokumentere, at aftalemiljøet er godt og velfungerende hele vejen rundt.

Kapitel 7 - Perspektivering

For at vende tilbage til det politiske udgangspunkt: *"Er lovgivningen om offentlighedens adgang til naturen i pagt med tiden?"* Fra flere sider ønskes, at der åbnes mere op til de private skove via fornyet lovgivning (Pedersen *et al.* 2000). Men er lovgivning vejen frem? Adgangsudvalget blev bl.a. bedt om at vurdere i hvor stort et omfang forbedrede adgangsmuligheder for offentligheden kan sikres ad frivillighedens vej (Skov- og Naturstyrelsen 2001b). Der er ikke taget endelig stilling til noget i Adgangsudvalget endnu. Kan resultaterne fra undersøgelsen bidrage med viden til vurderingen af, hvordan befolkningens adgang til skovene fremmes bedst – ved lovgivning eller ad frivillighedens vej? Og findes der måske en gylden middelvej?

Undersøgelsen viser at aftalemiljøet med den nuværende lovgivning er godt og velfungerende set fra ejernes side. Kun få ejere har en decideret uvilje mod publikum. Den viser også, at der er aktiviteter hvor brugene stort set altid får positivt svar ved henvendelse, og hvor aktiviteten på mange distrikter accepteres eller tillades uden der behøves at ansøges om det. Eksempler kunne være guidede ture og ridning, hvor aftaler indgås i hhv. 93% og 92% af de tilfælde, hvor der er henvendelser og endvidere tillades på ca. 21% distrikter uden at der skal søges om tilladelse. Også en aktivitet som svampe og bærplukning tillades mange steder uden der skal søges tilladelse (38%) og kun få har fået afslag. Er det ikke resultater, der kan danne baggrund for, at lave en generel åbning for disse aktiviteter? Det er aktiviteter, hvor brugerne har et behov, og hvor det ikke virker til at skade så mange skovejere hvis der laves nye regler – de fleste tillader det jo alligevel. For ridning skal man dog ikke glemme, at der ofte bliver taget brugerbetaling, som skal dække skovejernes udgifter ved at tillade aktiviteten. Så her vil en generel åbning betyde et økonomisk tab for mange af skovejerne. Men at tillade guidede ture og svampe- og bærplukning, kan vel ikke skade?

En perspektiv som måske er glemt lidt i debatten er, at selvom der fra mange sider ønskes mere åbne skove, har der ikke været tale om at tillade alt. Derfor vil der, selv om der åbnes mere op, stadig være behov hos brugerne, som ikke kan opfyldes via lovgivningen, men som vil kræve, at der indgås frivillige aftaler. Det vil derfor være vigtigt for brugere med specielle ønsker, at aftalemiljøet bevares, selv om der kommer ny lovgivning. Ud fra undersøgelsen at vurdere er tendenserne, at en udvidelse af adgangen via lovgivningen vil skabe uvilje fra en lang række skovejere. Derved vil aftalemiljøet blive forringet, og der skabes ringere betingelser for de brugere, som stadig har et behov for at indgå aftaler. Hvor meget og hvordan ny lovgivning vil påvirke lovgivningen, kan det være svært at gisne om. Men jeg kan ikke lade være med at tænke: hvad skaber mon de bedste vilkår for brugerne, så de fleste får mest adgang, når der samtidig skal tages hensyn til naturen og ejernes interesser.

Spørgsmålet kan ikke besvares entydigt og det vil være svært at finde den gyldne middelvej. Jeg vil mene, at som fronterne er trukket op, vil den bedste løsning være, at bevare nuværende lovgivning kombineret med mere fokus på de muligheder befolkningen har for at indgå aftaler med skovejerne. Samt en udmelding fra skovejernes side, om at befolkningen er velkomne og på hvilke præmisser. Med det øgede kendskab til skovejernes holdninger til befolkningens brug af deres skove tror jeg nemlig, at en ny lovgivning, hvor der åbnes mere op for de private skove generelt, vil skabe så stor uvilje blandt skovejerne. En uvilje som vil få så store konsekvenser for

aftalemiljøet og derved vil forringe nogle brugeres muligheder for adgang, som ikke kan opvejes af den adgang andre har fået ad lovgivningens vej.

Er det virkelig en konklusion der kan drages af undersøgelsen? Nogle vil givet vis mene, at jeg i mit arbejde er blevet farvet af Dansk Skovforenings holdninger. Det er muligt at de har været i stand til at påvirke min holdning og dømmekraft – hvis de var, havde de nok allerede gjort det på andre end mig. En anden mulighed er vel også, at det er arbejdet med resultaterne, som virkelig har ført til de holdninger jeg har?

For at sætte min holdning i perspektiv, er jeg nødt til at tilføje, at jeg hverken er skovejer eller det der ligner, men derimod flittig bruger af de friluftsmuligheder skoven og det åbne land i øvrigt giver. Ja jeg er tilmed medlem af den eneste organisation, som har givet deres mening til kende på Adgangsudvalgets hjemmeside – Dansk Islandshesteforening. Ikke at jeg er enig i deres synspunkter. Jeg har ikke noget imod at betale 475 kr. om året for at kunne ride i skoven.

Det der nok i højere grad end Dansk Skovforening har påvirket mine holdninger er det kendskab jeg har til skovbrug gennem min uddannelse til forstkandidat. Derfor kunne det være interessant at finde ud af hvad andre med en anden baggrund og en anden holdning til adgangsdebatten kan få ud af resultaterne, der er præsenteret i denne rapport.

Litteraturliste

Agger, P., Andersen, K.B., Petersen, E.H. & Primdahl, J. (red) (1999): Natur og Landbrug. Temarapport nr. 1 1999, Naturrådet.

Agresti, A. (1990): *Categorical Data Analysis*. Wiley-Interscience Publication, New York, USA.

Andersen, S. (1990): *Statistisk analyse af tælledata*. 2 oplag. Jordbrugsforlaget. København.

Andersen V. & Gamdrup P. (1994): Om problemformulering og projektarbejde. I: Andersen H. (red) (1994): *Videnskabsteori og metodelære*. Bd. 1 - Introduktion. 4. udg. Samfundslitteratur, København, 1994, 308 s.

Auken, S. (2000): Åbningstale. In: Pedersen, L.G.; Nielsen, H.H.S.; Bondo-Andersen, A. og Overbye, S. (eds.) (2000): *"Er lovgivningen om offentlighedens adgang til naturen i pagt med tiden?"*. Konference rapport fra Kolle Kolle 13 juni 2000. Miljø- og Energiministeriet.

Bibby, B.M. (2000): *Noter til regressionsanalyse*. Hentet fra nettet på:
<http://www.matfys.kvl.dk/~bibby/regana/regana00.html> d. 6 maj 2001

Dalum V. (red) (1992): *Friluftsliv i statsskoven*. udgivet af Friluftsrådet, Landsplanudvalget.

Dansk Familielandbrug, Dansk Skovforening, De danske Landboforeninger & Landbrugsraadet (2000): *Danskernes adgang til naturen – synspunkter og argumenter*. Hentet fra nettet på [http:// www.skovforeningen.dk/adgangsret](http://www.skovforeningen.dk/adgangsret) d. 15 september 2000

Danmarks Statistik & Skov- og Naturstyrelsen (1994): *Skove og plantager 1990*. Danmarks Statistik, København. 131 s.

Dansk Forstkandidat Forening (2000): *Danske Skovdistrikter 2000*. Dansk Forstkandidat Forening. København

Dansk Skovforening (2001a): Korrespondance mellem Dansk Skovforening og hhv. Dansk Rideforbund og Dansk Vandrelaug. 5 breve.

Dansk Skovforening (2001b): Vandreture i private skove. Hentet fra nettet på:
http://www.skovforeningen.dk/i_skoven/i_skoven_vandreture.asp d. 17. juli 2001.

Einfeldt, M. (2001): Personlig meddelelse. Informationschef. Dansk Skovforening. Amalievej, Frederiksberg.

Friluftsrådet (red) (1997): *Friluftsliv for alle*. Friluftsrådet, København, 1997. 104 s.

- Friluftsrådet (2001):** Frivillighed som alternativ til ændring af generelt regelværk. Adgangsudvalget dokument 8.2.7.
- Fritzboeger, B. (1994):** *Kulturskoven - dansk skovbrug fra oldtid til nutid*. Gyldendal, København.
- Glaser, B.G. & Strauss, A.L. (1967):** *The discovery of grounded theory: strategies for qualitative research*. New York. Aldine Publishing Co. 271p.
- Glaser, B.G. (1992):** *Basic of grounded theory analysis*. Mill Vally, Californien. The Sociology Press.
- Hansen, E. J. & Andersen, B. H. (2000):** *Et sociologisk værktøj - introduktion til den kvantitative metode*. Hans Reitzel, København, 2000, 268 s.
- Hansen N. S. (2001):** *Færdsel i skovene. Skovejernes erfaringer og holdninger – et metodisk forstudie*. Bachelorprojekt udarbejdet ved KVL Institut for Økonomi, Skov og Landskab, København.
- Harboe, T. (1999):** *Indføring i sociologisk metode*. 2. udg. Samfundslitteratur, Frederiksberg, 1999, 125 s.
- Holm, S. & Tvedt, T. (1998):** *De grønne områder og sundheden*. Friluftsrådet, København. 19 s.
- Holm, S. & Schmidt, L. (1996):** Analyse baseret på "Grounded Theory". I: Lunde, I.M. og Ramhøj, P. (red.) (1996): *Humanistik forskning inden for sundhedsvidenskab*. Akademisk forlag. København. 1996.
- Jensen, F.S. (1998):** *Friluftsliv i det åbne land 1994/1995*. Forskningsserien nr. 25, Forskningscentret for Skov og Landskab, Hørsholm, 1998. 151 s.
- Jensen, F.S. & Koch. N.E. (1997):** *Friluftsliv i skovene 1976/77 – 1993/94*. Forskningsserien nr. 20, Forskningscentret fro Skov og Landskab, Hørsholm, 1997. 215 s., ill.
- Koch, N.E. (1978):** *Skovens friluftsfunktion i Danmark. I. del. Befolkningens anvendelse af landets skove*. Forstlige Forsøgsvæsen Danmark. København 1978.
- Koch, N.E. (2000):** Friluftslivets betydning - Benyttelse og beskyttelse. I: Pedersen, L.G.; Nielsen, H.H.S.; Bondo-Andersen, A. og Overbye, S. (eds.) (2000): *"Er lovgivningen om offentlighedens adgang til naturen i pagt med tiden?"*. Konference rapport fra Kolle Kolle 13 juni 2000. Miljø- og Energiministeriet.
- Koch, N.E. & Jensen, F.S. (1988):** *Skovens friluftsfunktion i Danmark. IV. del. Befolkningens ønsker til skovens og det åbne lands udformning*. Forstlige Forsøgsvæsen Danmark. København 1988.

Kruuse, E. (1996): *Kvantitative forskningsmetoder – i psykologi og tilgrænsende fag*. 2. udg. Dansk Psykologisk Forlag, København, 1996, 263 s.

Kruuse, E. (1999): *Kvalitative forskningsmetoder i psykologi og beslægtede fag*. 3. udg. Dansk psykologisk Forlag, København, 1999, 296 s.

Miljø- og Energiministeriet (red.) (1999): *Natur- og Miljøpolitiske Redegørelse 1999*. Miljø- og Energiministeriet, København. 664 s.

Moe, M. (2000): Notat om grundlovens § 73 og adgangsbestemmelser. I: Pedersen, L.G.; Nielsen, H.H.S.; Bondo-Andersen, A. og Overbye, S. (eds.) (2000): *"Er lovgivningen om offentlighedens adgang til naturen i pagt med tiden?"*. Konference rapport fra Kolle Kolle 13 juni 2000. Miljø- og Energiministeriet.

Pedersen, L.G.; Nielsen, H.H.S.; Bondo-Andersen, A. & Overbye, S. (eds.) (2000): *"Er lovgivningen om offentlighedens adgang til naturen i pagt med tiden?"*. Konference rapport fra Kolle Kolle 13 juni 2000. Miljø- og Energiministeriet.

Rudemo M. (1979): *Statistisk sandsynlighedslære - Med biologiske anvendelser. Del 2. Varians- og regressionsanalyse, sampling*. Jordbrugsforlaget. København.

Schmidt, L. & Holstein, B.E. (1999): *Kvalitative forskningsmetoder. I: Andersen, D. et al (1999): Sundhedsvidenskabelig forskning*. 5 udgave. FDAL's Forlag, København, Århus, Odense. 1999.

Skovgaard, I.M. (1996): *Statistisk Forsøgsplanlægning*. 3. oplag. DSR-forlag. København

Skov- og Naturstyrelsen (red.) (1994): *Strategi for bæredygtig skovdrift, Betænkning nr. 1267*. Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen.

Skov- og naturstyrelsen (red.) (1995): *Oplevelser i statsskovene. Friluftsliv på skov og naturstyrelsens arealer*. Miljø- og Energiministeriet, Skov- og naturstyrelsen, 1995. 49 s.

Skov- og Naturstyrelsen (2001a): Brev fra Dansk Islandshesteforening. Hentet fra nettet på <http://www.sns.dk/Adgangsudvalg/indlaeg.htm> d. 9. april 2001.

Skov- og Naturstyrelsen (2001b): Kommissorium – udvalget om reglerne om offentlighedens adgang til naturen. Hentet fra nettet på <http://www.sns.dk/Adgangsudvalg/kommissorium/kommissorium.htm> d. 3. maj 2001.

Skov- og Naturstyrelsen (2001c): Organiseret brug af Skov- og naturstyrelsens arealer – regler og gode råd. Pjece hentet fra nettet på <http://www.sns.dk/skovdist/organise.htm> d. 21. juli 2001.

Strauss, A.L. & Corbin, J. (1990): Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques. Sage Publikation. Newbury Park. USA.

Søndergaard, J. (2001): Mundtlig meddelelse på Dansk Skovforenings generalforsamling d. 12. juni 2001. Direktør i Dansk Skovforening. Amalievej , Frederiksberg.